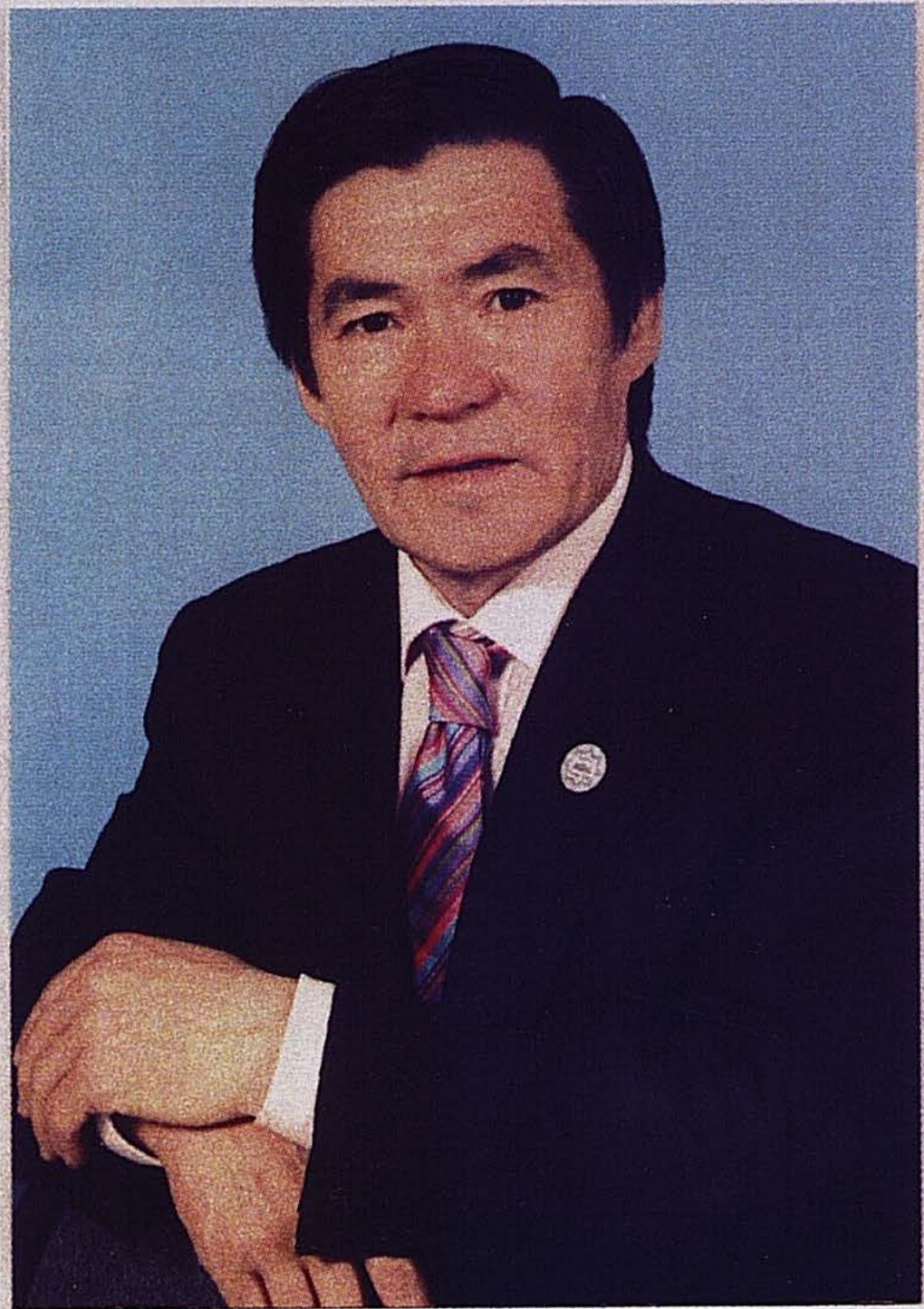

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ**

**ОРАЗАЛЫ
СӘБДЕН**

D. Rodriguez

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ**

ЭКОНОМИКА ИНСТИТУТЫ

ОРТАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ КІТАПХАНА

Қазақстан ғалымдарының биобиблиографиясы

**ОРАЗАЛЫ
СӘБДЕН**

**Алматы
2007**

ББК 91.9

О-65

О-65 Оразалы Сәбден. (Қазақстан ғалымдарының биобиблиографиясы) / Құраст.: экономика ғылымдарының кандидаты, доцент М.Б. Шорманова, Д.Ж. Омарбекова. Бас редактор ҚР ҰҒА академигі А.Қ. Қошанов. Жауапты редакторлар: ҚР ҰҒА академигі К.Н. Нәрібаев, ҚР БҒМ Орталық ғылыми кітапханасының директоры К.К. Әбуғалиева. Библиографиялық редакция: Д.Ж. Омарбекова, Т.В. Вдовухина. - Алматы, 2007. - 175 б.

ISBN 9965-473-99-4

4406010000

О—————

00(05)-07

© OFK

Черманова М.Б.,

Омарбекова Д.Ж.

2007

ISBN 9965-473-99-4

**МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН**

КОМИТЕТ НАУКИ

ИНСТИТУТ ЭКОНОМИКИ

ЦЕНТРАЛЬНАЯ НАУЧНАЯ БИБЛИОТЕКА

Биобиблиография ученых Казахстана

**ОРАЗАЛЫ
САБДЕН**

**Алматы
2007**

ББК 91.9

О-65

О-65 Оразалы Сабден. (Биобиблиография ученых Казахстана) / Сост.: канд. экон. наук, доцент М.Б. Черманова, Д.Ж. Омарбекова. Гл. ред. акад. НАН РК А.К. Кошанов. Отв. ред.: акад. НАН РК К.Н. Нармбаев, директор ЦНБ МОН РК К.К. Абугалиева. Библиогр. ред.: Д.Ж. Омарбекова, Т.В. Вдовухина. - Алматы, 2007. - 175 с.

ISBN 9965-473-99-4

4406010000

О—————

00(05)-07

© ЦНБ

Черманова М.Б.,

Омарбекова Д.Ж.

2007

ISBN 9965-473-99-4

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE
OF THE REPUBLIC KAZAKHSTAN
COMMITTEE OF SCIENCE**

INSNITUTE OF ECONOMY

CENTRAL SCIENTIFIC LIBRARY

Biobibliography of scientists of Kazakhstan

**ORAZALY
SABDEN**

**ALMATY
2007**

BBK 91.9

O-65

O-65 Orazaly Sabden. (Biobibliography of scientists of Kazakhstan) / Compiled by candidate of economic sciences M.B. Chermanova, D.Zh. Omarbekova. Editor-in-chief academician of the National Academy of Sciences of the Republic Kazakhstan A.K. Koshanov. Editors: academician of the National Academy of Sciences of the Republic Kazakhstan K.N. Naribayev, director of the Central Scientific Library K.K. Abugalieva. Bibliographic editors: D.Zh. Omarbekova, T.V. Vdovukhina. - Almaty, 2007. - 175 p.

ISBN 9965-473-99-4

4406010000

0 —————

00(05)-07

© CSL

Черманова М.Б.,

Омарбекова Д.Ж.

2007

ISBN 9965-473-99-4

ОҚЫРМАНДАРҒА

Қазақстан ғалымдарының биобиблиографиясы сериясының жалғасы болып табылатын бұл көрсеткіш Халықаралық инженерлік академияның, Қазақстан Республикасы Ұлттық инженерлік академиясының академигі, ҚР білімінің үздігі, ҚР ғылым, техника және білім беру саласында Мемлекеттік сыйлығының лауреаты, экономика ғылымдарының докторы, профессор Оразалы Сәбденге арналған.

Биобиблиографияға ғалымның өмірі мен еңбегін сипаттайтын мәліметтер, оның еңбектері және ол туралы әдебиеттер енгізілген.

Көрсеткіш материалы хронологиялық тәртіппен орналасқан, әр жылдың көлемінде – әліпби ретімен: алдымен қазақша, одан кейін орыс және басқа тілдерде жарияланған еңбектері беріліп отыр.

Еңбектердің әліпбилік және бірлесіп жазған авторлардың есім көрсеткіштерінде сілтемелер хронологиялық көрсеткіштегі жұмыстардың рет тәртібімен берілген.

К ЧИТАТЕЛЯМ

Предлагаемый указатель – продолжение серии Биобиблиография ученых Казахстана – посвящен академику Международной инженерной академии и Национальной инженерной академии Республики Казахстан, отличнику образования РК, лауреату Государственной премии РК в области науки, техники и образования, доктору экономических наук, профессору Оразалы Сабдену.

Биобиблиография включает материалы, характеризующие жизнь и деятельность ученого, его публикации и литературу о нем.

Материал в указателе расположен в хронологическом порядке, в пределах каждого года – по алфавиту: сначала идут работы на казахском языке, затем на других языках.

В алфавитном указателе трудов и именном указателе соавторов ссылки даются на порядковые номера работ, помещенных в хронологическом указателе трудов.

TO READERS

The present index in the series of Biobibliography of scientists of Kazakhstan is devoted to academician of the International engineering academy, and the National engineering academy of the Republic Kazakhstan, excellent worker of education, State prize laureate of RK in the field of science, engineering and education, doctor of economic sciences, professor O. Sabden.

The biobibliography includes materials characterizing life and activities of the scientist, his publications and literature about him.

Materials are placed in chronological and alphabetical order within each year: at first there are works in Kazakh then in Russian.

References in the alphabetical index of works and in the index of co-authors regard the ordinal numbers of works placed in chronological index.

**ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ИНЖЕНЕРЛІК
АКАДЕМИЯНЫҢ ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ ИНЖЕНЕРЛІК
АКАДЕМИЯСЫНЫҢ АКАДЕМИГІ, ЭКОНОМИКА
ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ ДОКТОРЫ
О. СӘБДЕННІҢ ӨМІРІ МЕН ҚЫЗМЕТІНІҢ
НЕГІЗГІ БЕЛЕСТЕРІ**

Оразалы Сәбден 1947 жылғы 20 мамырда Оңтүстік Қазақстан облысы Түлкібас ауданының Тастұмсық ауылында туған.

1954-1965 жж. Шымкент облысы Түлкібас ауданындағы Абай атындағы Ванновка орта мектебінің оқушысы.

1965-1970 жж. Қазақ химия-технология институтының студенті. Шымкент қаласы.

1965-1972 жж. Еркін күрестен Қазақстан чемпионы және Қазақстанның бірнеше дүркін жүлдегері.

1968 ж. Еркін күрестен КСРО-ның спорт шебері атағы берілді. Мәскеу қаласы.

1970-1971 жж. Шымкент қорғасын зауытының инженер-электригі. Шымкент қаласы.

1971-1973 жж. «Қазмонтажавтоматика» тресі Іске қосу-жөндеу басқармасының инженері. Шымкент қаласы, Алматы қаласы.

1973-1974 жж. Қазақ КСР Ғылым академиясы Экономика институтының инженері. Алматы қаласы.

1974 ж. Қазақ КСР Ғылым академиясы Экономика институтының аға экономисі. Алматы қаласы.

1974-1980 жж. Қазақ КСР Ғылым академиясы Экономика институтының кіші ғылыми қызметкері. Алматы қаласы.

1975-1992 жж. Қазақ КСР Машина жасау өнеркәсібі ҒТБ жөндеу және жаңғырту секциясының төрағасы. Алматы қаласы.

- КСРО Машина жасау өнеркәсібі ҒТБ техника жөндеу және жаңғырту секциясының мүшесі. Мәскеу қаласы.

1977-1982 жж. Қазақ КСР Ғылым академиясы Экономика институты Жас ғалымдар мен мамандар кеңесінің төрағасы. Алматы қаласы.

1977-1990 жж. Қазақ КСР Ғылым академиясы Экономика институты Ғылыми кеңесінің мүшесі. Алматы қаласы.

1978 ж. «Қазақстанның машина жасау кәсіпорындарында жабдықтар жөндеуді ұйымдастыру мен жоспарлау ісін жетілдіру» деген тақырыпта кандидаттық диссертация қорғады.

1979 ж. БЛКЖО ОК Құрмет грамотасымен марапатталды. Мәскеу қаласы.

1979-1982 жж. Алматы облысы Жас ғалымдары мен мамандары кеңесінің төрағасы. Алматы қаласы.

1980 ж. «Қазақстанның машина жасау кәсіпорындарында жабдықтар жөндеуді ұйымдастыру мен жоспарлау ісін жетілдіру» деген жұмыстар кезеңі үшін Қазақстан Ленин комсомолының ғылым мен техника саласындағы сыйлығының лауреаты атағы берілді.

1980-1986 жж. Қазақ КСР Ғылым академиясы Экономика институтының аға ғылыми қызметкері. Алматы қаласы.

1981 ж. Жас ғалымдар мен мамандар тобының жетекшісі ретінде Францияда болды.

1986-1987 жж. КСРО Ғылым академиясы Экономика институтының аға ғылыми қызметкері. Мәскеу қаласы.

1987-1990 жж. Қазақ КСР Ғылым академиясы Экономика институтының аға ғылыми қызметкері. Алматы қаласы.

1989 ж. «Жөндеу өндірісі тиімділігін басқарудың экономикалық проблемалары» деген тақырыпта ҚазКСР ҒА Экономика институтының Ғылыми кеңесінде докторлық диссертация қорғады. Алматы қаласы.

1990-1994 жж. ХІІ сайланған Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесінің депутаты. Алматы қаласы.

- Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесі Ғылымды және халыққа білім беру ісін дамыту мәселелері жөніндегі комитетінің төрағасы. Алматы қаласы.

- Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесі Төралқасының мүшесі. Алматы қаласы.

1990-1996 жж. Делегация мүшесі, ғалым, қоғам қайраткері ретінде мына елдерде болды: АҚШ, ҚХР, Франция, Англия, Болгария, Швейцария, Германия, Чехия, Гонконг, Пәкістан, Иран, Түркия, Бахрейн, Бельгия, Голландия.

1990-1997 жж. Қазақстан Республикасы Ғылым академиясы Экономика институты жанындағы диссертациялар қорғау жөніндегі Мамандандырылған кеңестің мүшесі. Алматы қаласы.

1991 ж. Үкімет делегациясының мүшесі ретінде КСРО космонавтикасының 30 жылдығын мерекелеуге қатысты. Мәскеу қаласы, Байқоңыр қаласы.

1991-1992 жж. «Білім беру туралы» жаңа Заңды талдап жасауға қатысты, атап айтқанда мұғалімдердің апталық жүктемесін 18, 20, 24 сағаттан 14-16 сағатқа дейін қысқарту жөнінде ұсыныс енгізді.

1992 ж. Ғылыми-зерттеу жұмыстарын қаржымен көтермелеу үшін Қазақстанда алғаш рет Қазақстан Республикасы инновациялық қорын құрды. Алматы қаласы.

- Қазақстан Республикасы Инженерлік академиясының академигі болып сайланды. Инженерлік академия Төралқасының мүшесі. Алматы қаласы.

- Халықаралық инженерлік академияның академигі болып сайланды. Мәскеу қаласы.

- Парламент делегациясының жетекшісі ретінде Моңғол Халық Республикасында болды. Ұлан-батыр қаласы.

- Н. Назарбаев бастаған Қазақ КСР Үкімет делегациясының мүшесі. Лондон қаласы, Англия.

1992-1993 жж. Қазақстан Республикасының 1-ші Конституциясын әзірлеу жөніндегі Конституциялық комиссияның мүшесі. Алматы қаласы.

1992-1995 жж. «Қазақстан Инженерлер одағы» қоғамдық-саяси қозғалысының тең төрағасы.

1993 ж. Қазақстан Республикасы Парламентінің Қытай Халық Республикасына (Пекин, Шанхай, Шен Жен, Үрімші қалаларына) барған делегациясын басқарды.

1993-1995 жж. Қазақстан Республикасының Президенті жанындағы ғылым және техника жөніндегі Жоғары консультациялық кеңестің мүшесі.

1993-1997 жж. Әл-Фараби атындағы Қазақ

мемлекеттік университетінің диссертация қорғау жөніндегі Мамандандырылған кеңесінің мүшесі.

1994-1995 жж. XIII сайланған Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесінің депутаты.

- Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесінің Экономикалық реформа жөніндегі комитетінің төрағасы.

- «Қазақстан Республикасының Жаңа экономикалық саясат тұжырымдамасын» әзірлеу жөніндегі жұмыс тобының жетекшісі.

- Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесі Үйлестіру кеңесінің мүшесі.

1995 ж. «Еңбек партиясы» төрағасының орынбасары.

- Қазақстанда тұңғыш рет «Білім» Халықаралық білім беру консорциумын құрды. Консорциум төрағасы.

1995-1999 жж. Қазақстан Республикасы I сайланған Парламент Мәжілісінің депутаты. Алматы қаласы, Ақмола қаласы.

1996 ж. Халықаралық Жоғары мектеп ғылым академиясының академигі болып сайланды. Мәскеу қаласы.

- Қазақстан Республикасы Жоғары мектеп ғылым академиясының академигі болып сайланды. Алматы қаласы.

- ТМД елдері Парламентаралық ассамблеясының жоспары бойынша «ТМД-ға қатысушы мемлекеттерде нарық жағдайында ғылым мен білім беру ісін дамытуды заңмен қамтамасыз ету» деген Халықаралық конференция өткізу жөніндегі ұйымдастыру комитетінің тең төрағасы. (Санкт-Петербург қаласы, Таврия сарайы).

1996-1997 жж. ТМД елдері Парламентаралық

ассамблеясының Мәдениет, ғылым, білім беру және бұқаралық ақпарат құралдары жөніндегі комиссиясы төрағасының орынбасары. Санкт-Петербург қаласы.

1996-1999 жж. Әлеуметтік-мәдени даму жөніндегі комитет мүшесі.

1997-2001 жж. ТМД елдері Парламентаралық ассамблеясы ғылым, білім беру, мәдениет және бұқаралық ақпарат құралдары жөніндегі тұрақты Комиссиясының жетекшісі.

1998 ж. Қазақстан Республикасы Білім беру ісінің үздігі.

- «Евразия» Халықаралық экономикалық академиясының академигі.

1999 ж. Профессор атағы берілді.

- «Білім беру туралы» Заңға ғылым кандидатының жалақысын ең төменгі жалақы мөлшерінің бір еселенген (4500 теңге), ғылым докторының жалақысын ең төменгі жалақы мөлшерінің 2 еселенген (9000 теңге) көлемінде ұлғайту жөніндегі ұсынысы енгізілді.

1999-2001 жж. Қазақстан Республикасы ІІ сайланған Парламент Мәжілісінің депутаты.

- Қазақстандық «Ауыл» социал-демократиялық партиясы фракциясының жетекшісі.

2000 ж. Қазақстандық «Ауыл» социал-демократиялық партиясы төрағасының орынбасары.

2001-2003 жж. Қ.А. Яссауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің президенті.

2003 ж. Ғылым, техника және білім беру саласы бойынша Қазақстан Республикасы Мемлекеттік сыйлығының лауреаты.

2004 ж. Қазақстан Республикасы ІІІ сайланған Парламент Мәжілісінің депутаттығына кандидат.

2004-2006 жж. М. Тынышбаев атындағы Қазақ көлік және коммуникация академиясының профессоры.

2005-2006 жж. «Қазақстан-АҚШ» Талдау және болжау институтының президенті.

2006 ж. (ақпан) – қазірге дейін. ҚР БҒМ Экономика институтының директоры.

- ҚР БҒМ Экономика институты Ғылыми кеңесінің төрағасы.

- Қазақстан Ғалымдар одағын құруға бастамашылық жасады, Ғалымдар одағының І съезін өткізді, онда Қазақстан Ғалымдар одағының президенті болып сайланды. Қараша.

- ҚР Парламент Мәжілісі жанындағы Қоғамдық сарапшылар палатасының мүшесі, экономикалық реформа және аймақтық даму секциясының жетекшісі.

**ОСНОВНЫЕ ДАТЫ ЖИЗНИ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
АКАДЕМИКА МЕЖДУНАРОДНОЙ
ИНЖЕНЕРНОЙ АКАДЕМИИ И
НАЦИОНАЛЬНОЙ ИНЖЕНЕРНОЙ АКАДЕМИИ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН, ДОКТОРА
ЭКОНОМИЧЕСКИХ НАУК О. САБДЕНА**

Оразалы Сабден родился 20 мая 1947 года в селе Тастумсык Тюлькубасского района Шымкентской области.

1954-1965 гг. Учащийся Ванновской средней школы имени Абая Тюлькубасского района Шымкентской области.

1965-1970 гг. Студент Казахского химико-технологического института. г. Шымкент.

1965-1972 гг. Чемпион Казахстана и неоднократный призер Казахстана по вольной борьбе.

1968 г. Присвоено звание мастера спорта СССР по вольной борьбе. г. Москва.

1970-1971 гг. Инженер-электрик Шымкентского свинцового завода. г. Шымкент.

1971-1973 гг. Инженер пуско-наладочного управления треста «Казмонтажавтоматика». г. Шымкент, г. Алма-Ата.

1973-1974 гг. Инженер Института экономики АН Казахской ССР. г. Алма-Ата.

1974 г. Старший экономист Института экономики АН Казахской ССР.

1974-1980 гг. Младший научный сотрудник Института экономики АН Казахской ССР.

1975-1992 гг. Председатель секции ремонта и модернизации НТО Машпрома Казахской ССР.

1975-1992 гг. Член секции ремонта и модернизации техники НТО Машиностроительной промышленности СССР. г. Москва.

1977-1982 гг. Председатель Совета молодых ученых и специалистов Института экономики АН Казахской ССР. г. Алма-Ата.

1977-1990 гг. Член Ученого совета Института экономики АН Казахской ССР.

1978 г. Защитил кандидатскую диссертацию на тему «Совершенствование организации и планирования ремонта оборудования на машиностроительных предприятиях Казахстана».

1979 г. Награжден Почетной Грамотой ЦК ВЛКСМ. г. Москва.

1979-1982 гг. Председатель Совета молодых ученых и специалистов Алматинской области. г. Алма-Ата.

1980 г. Присуждена премия Ленинского комсомола Казахстана в области науки и техники за цикл работ «Совершенствование организации и планирования ремонтных работ на машиностроительных предприятиях Казахстана».

1980-1986 гг. Старший научный сотрудник Института экономики АН Казахской ССР.

1981 г. В качестве руководителя группы молодых ученых и специалистов был в поездке во Франции.

1986-1987 гг. Старший научный сотрудник Института экономики АН СССР. г. Москва.

1987-1990 гг. Старший научный сотрудник Института экономики АН Казахской ССР.

1989 г. Защитил докторскую диссертацию на тему «Экономические проблемы управления эффективностью ремонтного производства» на Ученом совете Института экономики АН КазССР.

1990-1994 гг. Депутат Верховного Совета Республики Казахстан XII созыва. г. Алма-Ата.

- Председатель Комитета по вопросам развития науки и народного образования Верховного Совета Республики Казахстан. г. Алма-Ата.

- Член Президиума Верховного Совета Республики Казахстан. г. Алма-Ата.

1990-1996 гг. В качестве члена делегации, ученого, общественного деятеля посетил следующие страны: США, КНР, Францию, Англию, Болгарию, Швейцарию, Германию, Чехию, Гонконг, Пакистан, Иран, Турцию, Бахрейн, Бельгию, Голландию.

1990-1997 гг. Член Специализированного совета по защите диссертаций при Институте экономики АН Республики Казахстан. г. Алматы.

1991 г. Член правительственной делегации на торжествах в честь 30-летия космонавтики СССР. г. Москва, г. Байконур.

1991-1992 гг. Участвовал в разработке нового закона «Об образовании», в частности, по снижению недельной нагрузки учителей с 18, 20, 24 часов до 14-16 часов.

1992 г. Впервые в Казахстане образовал инновационный фонд РК для финансовой поддержки научно-исследовательских работ. г. Алма-Ата.

- Избран академиком Инженерной академии Республики Казахстан. Член Президиума Инженерной академии. г. Алма-Ата.

- Избран академиком Международной инженерной академии. г. Москва.

- Руководитель Парламентской делегации Республики Казахстан в Монгольскую Народную Республику. г. Улан-Батор.

- Член делегации Правительства Казахской ССР во главе с Н. Назарбаевым. г. Лондон, Англия.

1992-1993 гг. Член Конституционной комиссии по разработке 1-ой Конституции Республики Казахстан.

1992-1995 гг. Сопредседатель общественно-политического движения «Союз инженеров Казахстана».

1993 г. Руководитель делегации Парламента Республики Казахстан в Китайскую Народную Республику. (г. Пекин, Шанхай, Шен Жен, Урумчи).

1993-1995 гг. Член Высшего консультативного совета по науке и технике при Президенте Республики Казахстан.

1993-1997 гг. Член Специализированного совета по защите диссертаций Казахского государственного университета им. аль-Фараби.

1994-1995 гг. Депутат Верховного Совета Республики Казахстан XIII созыва.

- Председатель Комитета по экономической реформе Верховного Совета Республики Казахстан.

- Руководитель рабочей группы по разработке «Концепции новой экономической политики РК».

- Член Координационного совета Верховного Совета Республики Казахстан.

1995 г. Заместитель председателя «Партии труда».

- Впервые в Казахстане образовал Международный консорциум образования – «Білім». Председатель консорциума.

1995-1999 гг. Депутат Мажилиса Парламента I созыва Республики Казахстан. г. Алматы, г. Акмола.

1996-1997 гг. Заместитель председателя комиссии по культуре, науке, образованию и средствам массовой информации Межпарламентской ассамблеи стран СНГ. г. Санкт-Петербург.

1996 г. Избран академиком Международной академии наук Высшей школы. г. Москва.

- Избран академиком Академии наук Высшей школы Республики Казахстан. г. Алматы.

- Сопредседатель оргкомитета по проведению Международной конференции «Законодательное обеспечение развития науки и образования в государствах-участниках СНГ в условиях рынка» по плану Межпарламентской ассамблеи СНГ. (г. Санкт-Петербург, Таврический дворец).

1996-1997 гг. Заместитель председателя комиссии по культуре, науке, образованию и средствам массовой информации Межпарламентской ассамблеи стран СНГ. г. Санкт-Петербург.

1996-1999 гг. Член Комитета по социально-культурному развитию.

1997 - 2001 гг. Руководитель постоянной Комиссии по науке и образованию, культуре и средствам массовой информации Межпарламентской ассамблеи стран СНГ.

1998 г. Отличник образования Республики Казахстан.

- Академик МЭА «Евразия».

1999 г. Присвоено звание профессора.

- Внесены в Закон «Об образовании» предложения по увеличению заработной платы кандидата наук на одну

минимальную заработную плату (4500 тенге), доктора наук на 2 минимума заработной платы (9000 тенге).

1999-2001 г. Депутат Мажилиса Парламента II созыва Республики Казахстан.

- Руководитель фракции Казахстанской социал-демократической партии «Ауыл».

2000 г. Заместитель председателя Казахстанской социал-демократической партии «Ауыл».

2001-2003 гг. Президент Международного казахско-турецкого университета им. Х.А. Ясави.

2003 г. Лауреат Государственной премии Республики Казахстан в области науки, техники и образования.

2004 г. Кандидат в депутаты Мажилиса Парламента III созыва Республики Казахстан.

2004-2006 гг. Профессор Казахской академии транспорта и коммуникации им. М. Тынышбаева.

2005-2006 гг. Президент Института анализа и прогнозирования «Казахстан - США».

2006 г. (февраль) - по настоящее время. Директор Института экономики МОН РК.

- Председатель Ученого совета Института экономики МОН РК.

- Инициировал создание Союза ученых Казахстана, провел I съезд Союза ученых, на котором был избран президентом Союза ученых Казахстана. Ноябрь.

- Член Палаты общественных экспертов при Мажилисе Парламента РК, руководитель Секции по экономической реформе и региональному развитию.

**THE MAIN DATES OF LIFE AND ACTIVITY OF
ACADEMICIAN OF THE INTERNATIONAL
ENGINEERING ACADEMY AND THE NATIONAL
ENGINEERING ACADEMY OF THE REPUBLIC
KAZAKHSTAN, DOCTOR OF ECONOMIC
SCIENCES O. SABDEN**

Orazaly Sabden was born in 1947, May 20 in Tastumsyk village, Tulkubas region, Shymkent oblast.

1954-1965. Studied at the Abay secondary school in Vannovka, Tulkubas region, Shymkent oblast.

1965-1970. Student of the Chemical and Technological Institute in Shymkent.

1965-1972. Champion and repeated prize-winner of Kazakhstan by free-style wrestling.

1968. Awarded with the title of master of sport of USSR by free-style wrestling. Moscow.

1970-1971. Engineer-electrician at lead-factory. Shymkent.

1971-1973. Engineer at set-regulating management of trust «Kazmontash-automatica». Shymkent, Almaty.

1973-1974. Engineer at the Institute of Economy of AS, KazSSR, Almaty.

1974. Senior economist of the Institute of Economy of AS, KazSSR.

1974-1980. Junior research worker of the Institute of Economy of AS, KazSSR.

1975-1992. Chairmen of section by repairing and modernization of the Scientific and Technological Community (STO) of Machinery Construction Industry of KazSSR.

- Member of section by repairing and modernization of

the Scientific and Technological Community (STO) of Machinery Construction Industry of USSR. Moscow.

1977-1982. Chairman of the Council of young scientists and specialists of the Institute of Economy, AS, KazSSR. Almaty

1977-1990. Member of the Scientific Council of the Institute of Economy, AS, KazSSR. Almaty.

1978. Defended Candidate thesis on theme «The perfection of organization and planning the repair works at machinery construction enterprises of Kazakhstan».

1979. Rewarded with Diploma of the Central Committee of the Lenin Communist Union of Youth. Moscow.

1979-1982. Chairman of the Council of young scientists and specialists of Almaty oblast.

1980. Awarded with premium of Lenin Komsomol of Kazakhstan in the field of science and engineering for cycle of works «The perfection of organization and planning the repair works at machinery construction enterprises of Kazakhstan».

1980-1986. Senior scientific worker of the Institute of Economy, AS of KazSSR.

1981. Trip to France. in capacity of a head of group of young scientists and specialists.

1986-1987. Senior scientific worker of the Institute of Economy, AS of USSR. Moscow

1987-1990. Senior scientific worker of the Institute of Economy, AS of KazSSR.

1989. Defended doctoral thesis on theme «Economic problems of management by effectiveness of repair production» at the Scientific Council of the Institute of Economy, AS of KazSSR.

1990-1994. Deputy of the Supreme Soviet of KazSSR of XII convocation. Almaty.

- Chairman of the Committee on questions of development of science and national education of the Supreme Soviet of Kazakhstan. Almaty.

- Member of the Presidium of the Supreme Soviet of the Republic Kazakhstan.

1990-1996. As a member of delegation and as a scientist and public figure visited such countries as USA, France, England, Bulgaria, Switzerland, German, Czech Republic, Hong-Kong, Pakistan, Iran, Turkey, Bahrain, Belgium, and Holland.

1990-1997. Member of the Specialized Council by defending theses under the Institute of Economy, AS of the Republic Kazakhstan. Almaty.

1991. Member of governmental delegation for celebrations devoted to 30 years of cosmonautics of USSR. Moscow, Baikonur.

1991-1992. Participated in working out the law «About education» in particular lowering weekly loading of teachers from 18, 20, 24 hours till 14, 16 hours.

1992. First founded Innovated Fund of RK for financial support of scientific and research works. Almaty

- Elected the academician of the Engineering Academy of the Republic Kazakhstan. Almaty. A member of the Presidium of the Engineering Academy of Kazakhstan.

- Elected the academician of the International Engineering Academy. Moscow.

- Headed the Parliamentary delegation of RK to Mongolia, Ulan-Bator.

- Member of the delegation of Kazakhstan Government
- headed by N. Nazarbayev to London, England.

1992-1993. Member of the Constitutional Commission on

working up the first Constitution of the Republic Kazakhstan.

1992-1995. Co-chairman of social and political movement «The Union of Engineers of Kazakhstan».

1993. Leader of the Parliamentary delegation of Kazakhstan to China (Peking, Shanghai, Sheen-Zhen, Urumchy).

1993-1995. Member of the Consulting Council on science and engineering under the President of Kazakhstan.

1993-1997. Member of the Specialized Council by defending the theses of the al-Faraby. Kazakh State University.

1994-1995. Deputy of the Supreme Soviet of the Republic Kazakhstan of XIII convocation.

- Chairman of the Committee on economic reform of the Supreme Soviet of Kazakhstan.

- Head of group on working up “The conception of new economic policy of RK”.

- Member of the Coordinating Council of the Supreme Soviet of the Republic Kazakhstan.

1995. Vice-chairman of “Party of Labor”.

- First in Kazakhstan founded the International consortium of education – “Bilim” and became its chairman.

1995-1999. Deputy of Mazhilis of the Parliament of the Republic Kazakhstan of 1st convocation. Almaty, Akmola.

1996. Elected the academician of the International Academy of Sciences of the High School. Moscow.

- Elected the academician of the Academy of Sciences of the High school of the Republic Kazakhstan. Almaty.

- Co-chairman of the Organizing Committee by spending the International conference “The legislative supplying

the development of science and education in states of CIS in a market conditions» according the plan of the Inter Parliamentary Assembly of CIS. (Saint Petersburg. Tavricheskii Palace).

1996-1997. Vice-chairman of the Commission about culture, science, education and Mass Media information of the Inter Parliamentary Assembly of countries of CIS. Saint Petersburg.

1996-1999. Member of the Committee by social and cultural development.

1997-2001. Head of the Constant Commission by science, education, culture and Mass Media of the Inter Parliamentary Assembly of countries of CIS.

1998. Excellent worker of education of RK.

- Academician of IEA «Eurasia»

1999. He was given the rank of professor.

- Included in the Law «About education» suggestions by increasing salaries of Candidate of sciences for one minimal salary (4500 tenge), doctor of sciences for 2 minimal salaries (9000 tenge).

1999-2001. Parliamentary deputy of Mazhilis of the Republic Kazakhstan of II convocation.

- Leadership of fraction of the Kazakhstan social-democratic party «Auyly».

2001. Vice-chairman of the Kazakhstan social-democratic party «Auyly».

2001-2003. President of the X.A. Yasavy International Kazakh-Turkish University (IKTU).

2003. State premium of the Republic Kazakhstan in science, engineering and education.

2004. Candidate in deputy of Mazhylis of III convocation of the Kazakhstan Parliament.

2004-2006. Professor of the M. Tynyshbayev Transport and Communication Academy.

2005-2006. President of the Institute of Analyzing and Forecasting «Kazakhstan-USA».

2006, February – till present. Director of the Institute of Economy, The Ministry of Education and Science of the Republic Kazakhstan.

- Chairman of the Scientific Council of the Institute of Economy, the Ministry of Education and Science of the Republic Kazakhstan.

- Initiated the foundation of the Union of Kazakhstan Scientists, spent the first congress of the Union of Kazakhstan Scientists where was elected a president of it.

-The member of the Chamber of social experts under the Mazhilis of the RK, the head of the Section on economic reforms and regional development.

**ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ИНЖЕНЕРЛІК
АКАДЕМИЯНЫҢ ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ ИНЖЕНЕРЛІК
АКАДЕМИЯСЫНЫҢ АКАДЕМИГІ, ЭКОНОМИКА
ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ ДОКТОРЫ О. СӘБДЕННИҢ
ҒЫЛЫМИ ЖӘНЕ ҚОҒАМДЫҚ ҚЫЗМЕТІНІҢ
ҚЫСҚАША ОЧЕРКІ**

Оразалы Сәбден 1947 жылы 20 мамырда Оңтүстік Қазақстан облысының Түлкібас ауданында, Тастұмсық ауылында туған. Түлкібас (Түрікбасы), Майлыкент, Балықты, Өрбұлақ – Оразалы туып-өскен осынау көрікті жерлер оның рухани дамуының негізін қалады. Оның ата-анасы – Сәбден мен Кенжекүлдің, Ережеп пен Үрзаданың үлгілі отбасы, олардың жаратылысынан жомарттылығы, қайырымдылығы, даналығы, мейірімі, жан жылуы сол бір соғыстан кейінгі ауыр жылдарда Оразалының бойына қызығушылық, жаңа, беймәлім дүниеге құштарлық пен ізденушілік қасиеттерін сіңірді.

Оразалы Абай атындағы Ванновка орта мектебінде оқыды. Ауыл мен екіара алты-жеті шақырым. Қыста оқушыларды жабық мәшинемен таситын, ал көктемде және күзде қар түскенге дейін Оразалы велосипедпен қатынайтын. Бұл жас бала үшін өзіндік бір сынақ та, шыңдалу да болатын. Мектепте оқып жүргенде-ақ оның шахматқа құштарлығы оянды, оған қазір де құмартып тұрады. Ол сондай-ақ спорттың: жеңіл атлетика, баскетбол, волейбол, футбол, гимнастика, күрес сияқты түрлерімен де айналысты және олардың біразынан мектепте оқып жүрген оқушы кезінде 1-2 - спорттық

разрядтары болды. Мектепте білім алған жылдарында Оразалының (Ошанның, балалық шағында оны осылай атаған) жан-дүниесінде өшпес із қалдырған ұлағатты ұстаздары көп болды, олар: мектеп директоры, тағдыр талайын тартқан тамаша педагог С.Е. Әмірханов сондай-ақ К. Ахметов, А. Құлмағамбетов, И. Сыздықов, М.А. Әбіров, П. Серғазиев, И. Ахметов, Д. Салыбеков, А.И. Коротенко, Белоусов, К.С. Груздь, А.С. Клюденова, Л.И. Груздь және басқалар.

Мектепті бітірген соң Оразалы 1965 жылы Шымкенттегі химия-технология институтының телемеханика және автоматика факультетіне оқуға түседі. Айта кету керек, балаң жігіт Оразалы институтта үздік оқумен қоса, шымыр боп шынығуға, өзін-өзі шыңдауға едәуір көңіл бөлді, спортпен, гимнастикамен, күреспен, тенниспен айналысты. 1965-1972 жылдары көп дүркін Қазақстан чемпионы атанды, ал 1968 жылы еркін күрестен КСРО Спорт шебері атағына ие болды. Гимнастикадан да айтарлықтай табыстарға жете алатын еді, бірақ балалық шағында бұғанасын жарақаттап алуы бұған мүмкіндік бермеді. Оның спортпен шынығуы өмірдің барлық қысылтаяң кездерінде көмегін тигізді. 1970 жылы институтты ойдағыдай бітіріп, инженер мамандығын алып шыққаннан кейін Оразалы Сәбден Шымкент қорғасын зауытында инженер-электрик, одан соң «Қазмонтаж-автоматика» тресі Іске қосу-жөндеу басқармасында инженер болып жұмыс істеген.

Осында жүрген болашақ ғалымның тағдырында Қазақ КСР Ғылым академиясының корреспондент-мүшесі Р.М. Петухов үлкен рөл атқарды. Қазақ КСР Ғылым

академиясының ол басқаратын Экономика институты республика кәсіпорындарында еңбекті ғылыми ұйымдастыру жөнінде жаңалықтарды енгізумен айналысып жатқан. Ғалым талапты жастың бойынан ғылыми зерттеулерге деген құлшыныс ұшқынын байқап, оны өзінің институтына шақырды, бірақ О. Сәбден мен Кентау экскаватор зауыты арасында келісім-шарт жасалғаннан кейін барып қана ол жұмысқа қабылданды. Іс жүзінде ол шаруашылық шарты тақырыбы есебінен, бюджет қаржысынсыз өзін-өзі қаржыландырады.

Жас кезінде, Оразалы өзінің алдына белгісіз, бұлыңғыр, шексіз міндетті - беймәлім құпиясы мол дүниені тануды мақсат етіп қойғандай көрінетін. Тек уақыт өте келе ғана ол ғылым жолын таңдау үшін қаншалықты жүрек пен ерлік керектігін, ғылым қуған адамның еңбегі қаншалықты күрделі, қиын және мазасыз екендігін түсінді.

ҚазССР ҒА Экономика институтында Оразалы Сәбден экономистен бастап, бас ғылыми қызметкерге дейінгі өсудің барлық сатысынан өтті.

Жас О. Сәбденнің тағдырына Қазақстанның көрнекті ғалымдары, академиктер С. Бәйішев, Т. Әшімбаев, А. Қошанов, У. Баймұратов, ғылым докторлары М.Г. Исаева, О.К. Қалдыбаев, З.К. Қарғажанов, сондай-ақ профессор Р.И. Қосмамбетова мен э.ғ.к. А.К. Закумбаевтың тікелей қатысты болғанын атап айту керек. О. Сәбден өзін академик С. Бәйішев шақырып алып, оған кандидаттығын өзі басқаратын докторлық Кеңесте қорғауды ұсынғанын ықыласпен еске алады. Бұл Экономика институтында Т.Ә. Әшімбаев басқаратын кандидаттық кеңес бола тұра, кандидаттық диссертация докторлық Кеңесте қорғалған

алғашқы оқиға еді. Ол кездері О. Сәбденнің 13 ғылыми жарияланымы мен бір енгізілген жаңалығы болды. Осылайша ол 1978 жылы экономика ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін «Экономикалық-статистикалық және жүйелік әдістер негізінде жабдықтар жөндеуді ұйымдастыру мен жоспарлау ісін жетілдіру» деген тақырыпта диссертация қорғайды. Ол Сақтаған Бәйішұлының өзіне қалай көмектескенін әрдайым есінде ұстап, оның есімін қастерлеп келеді.

О. Сәбден қажымай-талмай еңбек етуде, өзінің білімін ұдайы толықтырып отырады. Ғылыми жұмыспен қоса Оразалы қоғамдық қызметпен де айналысады, ол институттың Жас ғалымдар мен мамандар кеңесін және Алматы облысы бойынша да сондай Кеңесті басқарады. Кейін Экономика институтының кәсіподақ, партия ұйымдарының жетекшісі болады.

Айта кету керек, жас ғалымның табыстары лайықты бағаланды: 1980 жылы О. Сәбденге «Қазақстанның машина жасау кәсіпорындарында жабдықтар жөндеуді ұйымдастыру мен жоспарлау ісін жетілдіру» деген жұмыстар кезеңі үшін ғылым мен техника саласында Қазақстан Ленин комсомолының сыйлығы берілді – экономика ғылымының өкілі сыйлықпен алғаш рет марапатталды, ол қоғамтанушы жас ғалымдар арасында осы сыйлықтың тұңғыш иегері болды. 1981 жылы ол жас ғалымдар мен мамандар тобының жетекшісі ретінде Францияға барған сапарды басқарды. Сондай-ақ ҚазКСР ҒА Экономика институты Ғылыми кеңесінің мүшесі болды. Бірақ докторлық диссертациясы бойынша жұмыс туралы ой Оразалы Сәбденнің есінен еш шыққан емес.

Ол осы мақсатпен диссертацияның қорытындысы кезеңінде 1986-1987 жылдары КСРО ҒА Экономика институтына зерттеуші-стажер болып барады. Бұл өте ақылды шешім болды, өйткені ресейлік ғалымдармен тығыз байланыс қажет болған еді. Осы жылдарда оның аса көрнекті ғалымдармен – Л.И. Абалкин, С. Шаталин, Д.С. Львов, Д.М. Палтерович, А. Аганбегян, В.С. Кабаков, Р.З. Акбердин, С.А. Хейнман, Е.Б. Муханова, Е.А. Наумов сияқты ғылым докторларымен, академиктермен және басқалармен жұмыс істеуіне тура келді. Олардың ақыл-кеңестері, ескертпелері, ұсыныстары О. Сәбденге едәуір көмегін тигізді. 1986 жылы О. Сәбденнің докторлық диссертациясы талқылаудан өтіп, КСРО ҒА Экономика институтында қорғауға ұсынылды. Бірақ сол жылдардағы белгілі оқиғаларға байланысты ол диссертация қорғауға жіберілмей, оған диссертациясын ҚазКСР ҒА Экономика институтында қорғау ұсынылды. Сөйтіп оның қорғау мерзімі үш жылға созылып кетті. 1989 жылы ол ҚазКСР ҒА Экономика институтының Мамандандырылған диссертациялық кеңесі отырысында «Жөндеу өндірісі тиімділігін басқарудың экономикалық проблемалары» деген тақырыпта докторлық диссертациясын ойдағыдай қорғайды. Шамалы уақыттардан кейін Оразалы институттың бас ғылыми қызметкері болады.

80 жылдары О. Сәбденнің ғылыми қызметі халық шаруашылығын басқару, өнеркәсіп өндірісінің тиімділігі, оны техникалық қайта жарактандыру мен қайта құру, пайдалануға оңтайландыру, негізгі қорларды жаңарту мен жөндеу проблемаларын зерттеуге бағытталды.

О. Сәбденнің өмірде жолы болды десе болғандай,

өйткені оның алдынан әрдайым оның еңбегін, жаңа жетістіктерді танып-білуге, жаңа биіктерге ұмтылысын бағалауға және көмектесуге әзір, қайырымды да адал жандар кезігіп отыратын. ҚазКСР ҒА Экономика институтының аға ғылыми қызметкері, экономика ғылымдарының кандидаты Әбдірахман Закумбаев та сондай адам болып шықты. 1989 жыл – ҚазКСР Жоғарғы Кеңесіне депутаттыққа кандидаттар ұсыну жүріп жатқан. Негізінен Ғылым академиясы басшылығынан байырғы қызметкерлердің есімдері аталды: Т. Ә. Әшімбаевтың, А. Қ. Қошановтың, У. Б. Баймұратовтың, Р. Б. Сүлейменовтің, Ж. М. Әбділдиннің, М. Қ. Қозыбаевтың кандидатуралары ұсынылған. Осы сәтте Әбдірахман Қаздарбекұлы орнынан көтерілді де Сәбденнің фамилиясын атады. «Жастарды ұсыну керек, жауыр болған фамилияларды неге айта береміз».

Күрескерлік қасиеті - күшін, күрестің барлық кезеңдеріне бөле білу - спортпен айналысқан жастық шағы мен ғылыми қызметі кезіндегі алған машығы сайлау алдындағы бәсекеде кәдеге жарады. Сайлаушыларды О. Сәбденнің фактілер мен көрнекі мысалдарға негізделіп сөйлеген сөздерінің қысқа да нұсқалығы, дәйектілігі баурап алды. Сөйтіп барлық сайлауалды кедергілерден өтіп, Оразалы Сәбден 90-шы жылдардың басында Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесінің депутаты болып сайланды. Атап айтқанда, 1990-1994 жылдары ҚР Жоғарғы Кеңесінің Ғылымды және халыққа білім беру ісін дамыту мәселелері жөніндегі комитетінің төрағасы болды. Осы комитетті басқара отырып, О. Сәбден бірқатар маңызды заңнамалық актілерді қабылдауға және талдап

жасауға қатысты. Мысалы, сол жылдары «Ғылым туралы» Заң талқыланды, ол кейінірек қабылданды. Ғылымнан келген ол әрдайым ғылымның мәртебесін арттыруды жақтады. Міне, бірнеше жылдар бойы біздің кандидаттарымыз бен ғылым докторларымыз ғылыми дәрежесі үшін үстеме ақы алып келе жатқандығына, аспиранттардың стипендиясы Ғылыми-зерттеу институты кіші ғылыми қызметкерлерінің жалақысына теңестірілуіне қажымас депутат О. Сәбденнің қосқан еңбек үлесі мен күш-жігері бар.

Оның 1999 жылы қабылданған «Білім беру туралы» ҚР Заңына да қосқан үлесі бар. Ол мұғалімдердің апталық жүктемесінің 18, 20 және 24 сағаттан 14-16 сағатқа дейін азайтылуы. Мұның нақты нәтижесі мұғалімдердің еңбек ақысының ұлғаюы мен олардың өмір сүру деңгейінің жақсаруы болды.

1990-шы жылдары үкімет, Халықаралық валюта қорының ұсыныстарына көз жеткізіп жатпастан, соның жетегінде кету нәтижесінде, салалар, өңірлер мен кәсіпорындар деңгейінде болып жатқан үдерістер мен құбылыстар талданбай, тек микроэкономика көрсеткіштеріне ғана назар аударылған кезде, жоғарыдан қатаң үйлестірілетін кеңестік жоспарлау жүйесі жойылып жатқан шақта, жоспарлау жүйесі мен принциптерін олардың нарықтық жағдайларға арналған экономикалық көрсеткіштермен қарастыра отырып сақтап қала алмады. Нақ сол кездері экономикалық үдерістерді талдау, болып жатқан оқиғаларды сыни тұрғыда ой елегінен өткізу негізінде Оразалы Сәбден осы проблемаларды шешудің балама тәсілдері мен дағдарыстан шығу жолдарын ұсынды.

Ол бұқаралық ақпарат құралдарында сөз алып, мақалалар жазды және барлық жерде өндірісті дамытуға мемлекеттік қолдаудың қажеттігі, отандық тауар өндірушілердің, шағын және орта кәсіпкерлік жағдайын нығайту туралы негізгі ой-толғамдарын қайталап, ондай шаралар ел экономикасының жандануын, өсуін және халықтың тұрмыс жағдайының жақсаруын қамтамасыз етуі тиіс екендігін айтты.

Қазақстан Республикасының Жоғарғы Кеңесі егемендік алған сәттен бергі экономикалық реформалардың барысын талдай келіп, Үкімет бұл міндетті орындай алмады, дағдарыс тереңдей түсуде, ал адамдардың әлеуметтік-экономикалық жағдайы төзуге болмайтындай болып барады деген тұжырым жасады.

Нарыққа өтудің либералдық-есеңгіретерлік бағдарламасын іске асыру бағаны және шаруашылық байланыстарын ырықтандырумен қабыстырылып, қатаң ақша-несие саясатына бағдар ұстанды. Мемлекеттің елдің шаруашылық өміріне араласуы көктемгі егіске, астық жинауға, қысқа дайындыққа жәрдемдесу сияқты біржолғы шаралармен шектелді. Осы бағытпен еш бұлтарыссыз жүре беру әрекеттері бағаның өсуінің бақылаудан шығып кетуі мен инфляциялық үдерістердің күшеюіне әкеліп соқты. Микроэкономикалық және өңірлік саясат, ғылыми-техникалық прогресс, мемлекеттік меншікті басқару, кәсіпкерлік пен шағын бизнесті дамыту мәселелері тысқары және шешілмеген күйінде қалды. Ұйымдастырушылық мандайшаларының ауыстырылғанына қарамастан, мемлекет меншігінен алу мен жекешелендіру механизмдері жұмыс істемеді. Өндірісті

ескі партиялық-шаруашылық номенклатураның жекешелендіруі жалғаса берді. Халық тұтынатын тауарлардың ішкі рыногы қирап бүлінді, өнімдер экспорты әдеттегінен төмен, арзан бағамен жүргізілді. Нарықтық бәсекелік ортаның болмауы жағдайында дағдарысқа қарсы бағдарлама сәтсіздікке ұшырады – үкімет экономикалық реформалар алға қойған мақсаттардың бірде біреуіне қол жеткізе алмады.

Үкіметтің 1994 жылдың орта шеніндегі жақсы бір талпынысты әрекеті оның кезекті іс-қимыл бағдарламасын талдап жасаумен аяқталды. Жоғарғы Кеңестің комиссиясының берген қорытындысы бойынша бағдарламаның бірқатар принципті тұрғыдағы кемшін тұстары бар және ол экономикалық реформаларды тереңдету кезеңінде ескі көзқарастардан арыла алмаған. Ең басты кемшілік Үкіметтің тауар өндірушілерден, ең алдымен мемлекеттік сектордағы кәсіпорындардан алшақтай беруінде еді. Үкіметтің жаңа іс-қимыл бағдарламасын іске асырудың үш айлық қорытындысы, депутаттардың күткеніндегідей, аса қанағаттанғысыз болып шықты және де Министрлер Кабинетінің орнынан түсуі осының заңды салдары болды.

Нәтижесінде Оразалы Сәбден Экономикалық реформа жөніндегі комитет төрағасы ретінде және осы комитет мүшелері үкіметтің экономиканы реформалау саясатының мәнін, оны іске асырудың тетіктерін қайта бір ой елегінен өткізу қажеттігі пісіп-жетілді деген түпкілікті тұжырымға келді. Біріншіден, мемлекет тек ойын ережесін ғана жасайды, ал рынок экономиканың теңгерімді қызмет жасауына өзін өзі бейімдейді деген принциптен бас тарту

қажет еді. Екіншіден, мемлекеттің тікелей араласуымен халықты реформалардың әлеуметтік тірегіне айналдыру мақсатымен халықтың барлық жіктерінің нарықтың қалыптасуына қатысуын қамтамасыз ету керек. Жоғарғы Кеңестің мұндай шешімі Президент пен Жоғарғы Кеңес арасындағы «Қазақстан Республикасының заң шығарушы және атқарушы биліктері арасында өзара ықпалдастық пен келісіммен жұмыс істеуді қамтамасыз ету жөніндегі» Келісімде айтылған ұсыныстармен сәйкес болды. Келісімде «...реформалар бағдарламасына түзетулерді бірлесіп өткізу, экономикалық дағдарыстан шығу жөніндегі балама ұсыныстарды қарау» көзделінген, ал бұл «Жоғарғы Кеңестің реформаларды өзінің қалай бағамдайтынын айқын хаттауын және олардың заңнамалық қамтамасыз етуін талап етеді».

Біздің еңбеккерлеріміздің жылдар бойы қажырлы еңбегі арқасында жиналған халық байлығы қысқа мерзім ішінде жаңа меншік иелерімен табысқан жекешелендіру кезеңі артта қалды. Жекешелендіру өршеленген инфляция жағдайында өтті. Дүниежүзілік мамандардың пікірінше, мемлекет меншігін жекешелендіруге инфляция жылына 10 %-дан төмен немесе айына 0,8 % болған жағдайда жол беруге болады.

1994 жылғы қыркүйекте (21.09) Жоғарғы Кеңестің қаулысымен Экономикалық реформа жөніндегі комитетке Жаңа экономикалық саясат (ЖЭС) тұжырымдамасын талдап жасау тапсырылды. Комитет О. Сәбден басқаратын жұмыс тобын құрды. Депутаттар О. Сүлейменов, В. Розе оның орынбасарлары болды. Комитет құрамында 52 адам болды. Депутаттармен қатар топқа белгілі ғалымдар мен

мамандар: Ғани Қалиев, Аманжол Қошанов, Кенжеғали Сағадиев, Сайлау Байзақов, Оразбек Қалдыбаев және басқалар енді.

Бес айдың ішінде тұжырымдама талдап жасалынып, талқылау үшін республикалық баспасөзде жарияланды. Толып жатқан ұсыныстар әйтеуір бір ыңғайда тұжырымдаманың түпкілікті нұсқасында ескерілді, екі күнге созылған талқылау нәтижесінде 1995 жылы ақпанда Жоғарғы Кеңес тұжырымдаманы мақұлдады, онда негізгі баяндамашы О. Сәбден болды.

ЖЭС тұжырымдамасының негізгі ережелері отандық тауар өндірушілерді іріктеп таңдай отырып қолдауға, экономикалық дамудың нарықтық индикаторларын енгізуге, реформаларды заңнамалық қамтамасыз ету мен тиімді әлеуметтік саясатты жүзеге асыруға саяды. Осы орайда Оразалы Сәбден былай деп атап көрсетеді: «Нарықтық экономикаға стратегиялық көзқарас реформаларды дәйектілікпен жүргізуге мүмкіндік береді. Алдымен ауыл шаруашылығында, ал содан кейін – тұтыну нарығында, шағын бизнесті дамытуды қоса алғанда. Аграрлық саясат Қазақстанның жағдайында басым маңызға ие болуы керек». О. Сәбденнің ұсыныстарына сәйкес, болашақ аграрлық саясаттың мәні Жаңа экономикалық саясат тұжырымдамасында былайша көрініс табады. Мемлекеттік қолдау мен реттеудің дамыған жүйесіне арқа сүйей отырып, аграрлық саясат бір жағынан – ұлттық азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуге, екінші жағынан ауыл тұрғындарының өмір сүру деңгейін тұрақтандыруға бағытталуы тиіс. Ауылдық жерлерде нарықтық реформалардың артта қалушылығын

еңсеру үшін шағын бизнесті, ауыл шаруашылығы өнімдерін өңдейтін шағын технологияны дамыту саласында, өндіріс процестерін интеграциялауда, ауылшаруашылық шикізатын дайындау мен өңдеуде мемлекеттің қолдауы қажет. О. Сәбден тұжырымдаманы ең басты талдап жасаушы ретінде ауыл шаруашылығының нарыққа көшуін жеделдету ауылдық жерлерде ауылдың акционерлік қоғамдағы тармақталған жемісін құрайтын өнеркәсіп кәсіпорындарымен және қалалық нарықтық құрылымдармен тікелей байланыстар орнатып, нығайтпайынша мүмкін еместігін айтып отыр.

Ауыл тұрғындарының ауылдағы нарықтық инфрақұрылымдарды дамытуға қатысуын жандандыру мақсатымен ол Қытай үлгісі бойынша «отбасылық бастама жүйесін» енгізуді, микроөнеркәсіп ошақтарын, шағын кооперативтік банктер, қорлар мен биржалық құрылымдар құруға жан-жақты жәрдемдесуді ұсынды.

Бұл тұжырымдаманы өмірде іске асырудың сәті түспеді, өйткені көп ұзамай сол кездегі Жоғарғы Кеңес таратылды. Соған қарамастан, осы тұжырымдаманың жекелеген ережелері ҚР алты үкіметінің (1990-2001жж.) іс-қимыл бағдарламасында пайдаланылғанын мойындау керек.

О. Сәбден депутат болған кездегі экономикалық реформа жөніндегі комитет жұмысындағы ең сындарлысы Жаңа экономикалық саясат тұжырымдамасы болды, өйткені ол тауар өндірушілерді іріктеп, тандай отырып қолдаудың объективті қажеттілігінен туындады, оның үкіметтің жүргізген қатаң қаржы-ақша жүйесіне бағдарланған нарықтық радикализм экономикалық

саясатынан айырмашылығы осында. Уақыт Тұжырым-дамада негізге алынған отандық тауар өндірушілерді қолдау, индикативтік жоспарлау, шағын бизнесті дамыту, жаңа аграрлық, өнеркәсіптік, өңірлік және сыртқы экономикалық саясат сияқты ережелер мен принциптердің өміршендігі мен көкейкестілігін дәлелдеп берді.

О. Сәбден өз идеяларын іске асыруға және жариялап отыруға ұмтылды. 1994 жылы басылып шыққан «Наука. Образование. Рыночная экономика», 1997 жылы шыққан «Экономическая политика переходного периода на рубеже XXI века» атты кітаптары оның Білім беру және ғылым жөніндегі комитет төрағасы болған кездегі қызметінің қорытындысы іспетті болды. «Ғылым мен білім беруге бағдар ұстану біртұтас мемлекет аясындағы ұлттық менталитеттің көрінісі болып табылады және қазіргі дербес мемлекеттерде солай болып қала береді», - деп жазады автор. Бұған қоса, оның пікірінше, дамыған мемлекеттердің тәжірибесі көрсеткеніндей, бұл салалар жалпы әлеуметтік-экономикалық дамуда шешуші рөл атқаратындығын да ескеру қажет. Басқаша айтқанда, ойлаудағы таптаурындылықтан арылып, азаматтық, құқықтық қоғам идеяларын ұғыну мен назарды нақты іс-қимыл мен шынайы саясатқа аудару үшін тек рух дағдарысын еңсеру, парасатты оймен жалпыадамзаттық құндылықтарды қалпына келтіру ғана емес, ғылым мен білім беруге де барынша ден қойып, көңіл аудару қажет. Әлемдік тәжірибе нарықтық қатынастардың даму жағдайында ғылым мен білім беруді мемлекеттік қаржыландыру көлемі қысқармайтындығы былай тұрсын,

қайта ұлғая түсетіндігін көрсетеді: тек ғылым мен білім беру ғана қоғамдық прогрестің әмбебап құралы болып табылады, әсіресе біздің мемлекетіміз бастан өткеріп отырғандай дағдарысты жағдайларда. Ұлы Абай сөзімен айтқанда: «Тек ақыл-парасат, ғылым мен ерік-жігер ғана адамды асқақтатады».

Автордың осы кезеңдерде интеллектуалды әлеуметті жоғалтып алу ерекше зиянды болатындығы туралы пайымдауы әбден дұрыс, өйткені оны сақтап, еселеп отыруға қамқорлық жасамаған мемлекеттің әлеуметтік перспективасы жоқ.

Нарықтық реформа жылдарында ресурстардың шектеулі болуы ғылымды аса қиын шекке жеткізді, оның ар жағында білікті кадрлардың күрт сыртқа кетуі, зерттеулер жүргізуге қаржы-қаражаттың жетіспеуі, соның салдарынан ғылымның қолда бар материалдық-техникалық базасының қирап-бүлінуі, кадрлар әлеуетінің қартаюы сияқты мәселелер бар өткірлігімен мен мұңдалап тұрды. Қазір де отандық ғылымның алдында тұрған неғұрлым өткір проблемалар осындай. Жоғары білікті ұлттық ғылыми кадрларды тәрбиелеу мен даярлау да еліміз алдында тұрған маңызды міндет болып табылады.

Осы проблемалар білім беру жүйесіне де тән. «ТМД елдерінің алдында тұрған басты міндет, бұл отандық жүйелерді әлемдік стандарттар деңгейіне жеткізу. Бірлескен интеграциялық күш-жігер әлемдік тәжірибені ескере отырып, жаңа ғылыми және білім беру бағдарламаларын талдап жасаудан бастап, кадрлар даярлау мен оқытуға дейінгі барынша әртүрлі аспектілерді қарастыруы тиіс». (О. Сәбденнің Санкт-Петербург форумында жасаған баяндамасынан).

Жоғарғы Кеңесте жұмыс істеген жылдарында Оразалы Сәбденнің бастамашылығымен еліміз Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев пен ҚР Үкіметі атына мына сияқты көкейкесті мәселелер бойынша бірқатар ұсыныстар мен 20-ға тарта баянжазба дайындалды:

– «Шетелде кадрлар даярлаудың республикалық бағдарламасы туралы»;

– «Ұлттық ғылыми қор құру мен оның қызметін ұйымдастыру туралы»;

– «Қазақстан Республикасының Президенті жанында ғылым мен техника жөніндегі Жоғары консультациялық кеңес құру туралы»;

– «Ғылым, білім беру және кадрлар даярлаудағы ықпалдастық туралы»;

– «XXI ғасыр табалдырығында Қазақстандағы экономикалық реформаларды жеделдету туралы»;

– «Үкімет бағдарламасын дәлелдеу туралы»;

– «Жаңа экономикалық саясат тұжырымдамасы туралы»;

– «Отандық тауар өндірушілерді мемлекеттік қолдау туралы»;

– «Шағын және орта бизнесті мемлекеттік қолдау туралы»;

– «Арақ-шарап өнімдерін өндіруге мемлекеттік монополия және «Қазақстан шарабы» ұлттық компаниясын құру туралы»;

– «Қазақстан Республикасында ғылымды басқаруды қайта құру жөніндегі ұсыныстар», сәуір 2006 ж., оларда ғылым мен технология жөніндегі дербес Ұлттық агенттік, сондай-ақ Ұлттық ғылыми қор құру ұсынылады.

Президенттің 2006 жылғы 1 наурыздағы Қазақстан халқына Жолдауын жүзеге асыру ыңғайында «Ұлттық экономиканың бәсекеге қабілеттілігін арттырудың жолдары мен оны бағалаудың өлшемдері» ғылыми жазбасы әзірленді, онда мыналарды құру ұсынылады: а) Қазақстан Республикасының Президенті жанындағы бәсекеге қабілеттілік жөніндегі Ұлттық кеңес; б) жыл сайынғы «Қазақстанның бәсекеге қабілеттілігі туралы есепті» құрастыру; в) Ұлттық кеңес бизнестік ортадан негізгі серіктестерді анықтауы тиіс; г) Ұлттық кеңестің ірі әлемдік экономикалық орталықтарда өкілдері болуы керек; д) Экономика институты республикада экономика саласында іргелі зерттеулерді орындайтын бірден-бір мекеме екендігін ескеріп, оған негізгі ғылыми серіктес мәртебесін беру туралы мәселені қарау.

Оразалы Сәбден жоғарыда аталған ұсыныстардың барлық позицияларын қорғады, биліктің әрбір тармағы өз қызметтерін нақты және тиімді орындауын әрдайым жақтады. Реформалар бағытын тиімді іске асыру жөнінде ынтымақтасуды, бірлесіп жұмыс істеуді ұсынды.

«Өзінің қызметтік міндеттерін мінсіз орындау, принципті проблемалар бойынша өзара қатынаста ымыраға келетін жолдарды табу, реформаларды тиімді алға жылжытатын шешімдер қабылдау қажет – біздің барлық күш-жігеріміз, міне, осыларға бағытталуы тиіс. Өйткені біз бір арбаға жегілгенбіз және ортақ жүкті тартып келеміз – бұл халықтың сенімі, жақсы болашаққа деген үміт!»

Оразалы Сәбденнің еліміз Президенті мен ҚР Үкіметі басшыларына жеткізуді өз борышы санаған, біздің

мемлекеттік құрылысымыздың неғұрлым маңызды проблемаларына өз көзқарасын білдірген жоғарыда аталған түрлі ұсыныстары мен баянжазбалары оның ойлау өрісінің ерекшелігін, қалыптасқан жағдайлар мен дағдарысты жағдайдан шығудың жолдарын терең ұғынатындығын көрсетеді. Бұл материалдар қандай да бір проблеманы терең зерттеудің, оны ғылыми-экономикалық талдаудың нәтижесі болып табылады. Әдетте оларда қаралып отырған проблемаларды шешу жөнінде нақты ұсыныстар, мақсаттық бағдары болды. Аталған баянжазбаларда біздің мемлекетіміз үшін шешуші маңызы бар проблемалардың кең спекторы туралы әңгіме қозғалады.

Айта кету керек, депутаттық жылдары О. Сәбденнің саясаткер ретінде кәсіби өсуіне көп пайдасын тигізді. Онда жинақтаған тәжірибесі оның өз позицияларын ашық және табандылықпен қорғауына мүмкіндік берді. Белгілі бір тұрғыда біздің мемлекетіміздің қалыптасу үдерісіне, елімізде парламентаризмнің қалыптасуына өз үлесін қосты. 1994-1995 жж. XIII сайланған Жоғарғы Кеңестің сайлауында Оразалы өзінің атақты қарсыластарын айқын басымдықпен жеңіп шығады. Өкінішке орай бұл Жоғарғы Кеңес ұзақ жұмыс істеген жоқ. Республиканың заң шығарушы органдарында жұмыс істеген алты жылдың ішінде Оразалы бай тәжірибе жинап, өзі үшін көптеген жаңалықтарға қанығады.

1995 жылы Оразалы Сәбден Оңтүстік Қазақстан облысынан Парламент Мәжілісіне өз кандидатурасын ұсынады. Ол өзінің туған өлкесінде үлкен беделге ие, жерлестері оны ақылдылығы, берген уәделері мен

сайлаушылардың аманаттарын орындай алатындығы үшін қадірлейді. Әрдайым Оразалының айқын әрі жан-жақты ойластырылған тұғырнамасы, мақсаты болды. Оның сайлау алдындағы бағдарламасы бүге-шігесіне дейін ойластырылған және ол ойын аз сөзбен жеткізіп, тапқырлықпен сөйлей алады. Ол Жаңа экономикалық саясат жөніндегі тұжырымдама ХІІІ сайланған Жоғарғы Кеңестің таратылуына байланысты іске асырылмай қалғанын, бірақ өзі оның көптеген ережелерін орындауға және аяғына дейін жеткізуге ұмтылатындығы туралы айтады. Үкіметтің халық шаруашылық пропорцияларын стихиялық нарықтық реттегіштері болатын нарықтық экономика қалыптастыруға бағдарланған макроэкономикалық саясаты, мемлекеттің өндірістің барлық секторлары мен өңірлердің шаруашылық қызметіне ықпал етудің институционалдық тұрақтандырғыштары мен реттеуіштерінен бас тартуы, өмірдің өзі көрсеткеніндей қателік болып шықты. Ішкі тұтынушылық нарықтың қирап бүлінуі, халықтың өмір сүру деңгейінің кемінде бес есеге төмендеуі – осы қателіктің тікелей салдары. Бұл жөнінде О. Сәбден ғана ешкімнің бет-жүзіне қарамай тура айта алды. Ол өзінің сайлау алдындағы тұғырнамасын қалалық және ауылдық сайлаушылар алдында қорғады. Ауылдағы халықтың мұң-мұқтажын кім ол сияқты біліп, қала мен ауыл жөніндегі белгіленген бағдарламаларды жүзеге асыру мүмкіндігін көрсете алды. Оразалы сөйтіп үшінші рет сайлаушылардың сеніміне ие болды.

Мәжілісте ол белсенді жұмыс істеді: ТМД елдері Парламентаралық ассамблеясының ғылым, білім беру, мәдениет және бұқаралық ақпарат құралдары жөніндегі

тұрақты комиссиясы жетекшілерінің бірі болды. О. Сәбден Қазақстандағы және ТМД елдеріндегі экономикалық жүйелерді реформалауды заңнамалық қамтамасыз етуге айтарлықтай үлес қосты, Қазақстанның тәуелсіз мемлекет мәртебесіне ие болуы жағдайында ғылым мен ғылыми-техникалық саясат желісі бойынша мемлекетаралық байланыстарды жолға қоюға және нарықтық экономиканы қалыптастыруға, сондай-ақ Достастық елдерінің ТМД елдеріне арналған үлгілік, ұсынымдық заң жобаларын қабылдау жөніндегі Парламентаралық істеріне жәрдемдесті. О. Сәбден ТМД елдері депутаттары арасында бірінші болып ТМД елдері Парламентаралық ассамблеясының Құрмет грамотасымен марапатталды.

Осы жылдары О. Сәбден отандық экономика ғылымын дамыту мәселелері бойынша жұмыс істеді: оның бастамашылығымен және тікелей қатысуымен Астанада Л. Гумилев атындағы Еуразия университетінің базасында және Түркістанда Қ.А. Яссауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің базасында экономикалық мамандықтар бойынша докторлық диссертация қорғау жөніндегі екі диссертациялық Кеңес ашылды. Бұл кеңестердің ашылуы шалғай шетте, өңірлерде ғылыми мектептердің дамуына мүмкіндік берді. Астана үшін бұл экономикалық ғылым жөніндегі тұңғыш докторлық кеңес болды, бұл елордадағы жоғары оқу орындарында экономикалық білім беруді дамытуға серпін берді.

1990-2001 жылдар аралығында О. Сәбден мемлекеттің Жоғарғы органына төрт рет сайланды. Бүгінгі таңда О. Сәбден төрт мәрте сайланған бірден-бір депутат болып қалып отыр және де ол «Қазақстан рекордтар кітабы -

2002»: Қазақстандық ақпараттық-энциклопедиялық анықтамалыққа енген. Бұл жылдарда ол шетелдерде жиі болып, АҚШ, ҚХР, Франция, Англия, Болгария, Швейцария, Германия, Чехия, Гонконг, Пәкістан, Иран, Түркия, Бахрейн, Бельгия, Голландия сияқты елдердің заң шығарушылық ісімен танысты. Барлық жаңа атаулыны біліп, мұқият зерттегеннен кейін О. Сәбден оларды біздің жағдайларымызда қолдануға ұмтылады. Ол Парламент делегацияларын басқарған кездерінде (1992 ж. Моңғолия, Ұлан-батыр; 1993 ж. ҚХР, Пекин, Шанхай, Шен Жен, Үрімші) үлкен күш-жігермен, ынта-ықыласпен жұмыс істеді.

Жалпы 90-шы жылдар О. Сәбден үшін жемісті болды, ол «Қазақстан Инженерлер одағын» (1992-1995 жж.) құрушылардың бірі болды, ғылыми-зерттеу жұмыстарын қолдауға арналған ҚР инновациялық қорының авторы (1992 ж.), Қазақстан Республикасы Инженерлік академиясының академигі (1992 ж.), Халықаралық инженерлік академияның академигі (1992 ж. Мәскеу қ.) болып сайланды, Конституциялық комиссияның мүшесі ретінде Қазақстан Республикасының тұңғыш Конституциясын әзірлеуге қатысты, 1993 жылы ТМД елдері, Парламентаралық ассамблеясының Мәдениет, ғылым, білім беру және бұқаралық ақпарат құралдары жөніндегі комиссиясы төрағасының орынбасары болды, Санкт-Петербург қаласы, халықаралық конференцияларға белсенді түрде қатысты.

2001 жылы О. Сәбден Қ.А. Яссауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің президенті болып тағайындалады.

Ол университетте білім беру бағдарламаларына зор назар аударды. Оның бастамасымен осында 2001-2002 жылдары түрік жағының есебінен жоғары оқу орнына ақысыз оқуға түсу мен ауылдан келген 2828 студентті оқыту ұйымдастырылды. Оңтүстік өңірде жаңа ғылыми орталықтар, 5 ҒЗИ, аспирантура және магистратура институты құрылды. Колледждер және дарынды балаларға арналған екі лицей ашылды.

Қ.А. Яссауи атындағы қазақ-түрік университетінде президент болған кезінде университет жанынан төрт тілде түркі халықтарының көркем панорамасы музейін жасау идеясының авторы, бастамашысы болды. Музейде ежелгі дәуірден (Түрік қағанаты) бастап, егемен Қазақстанға дейінгі барлық кезең көрініс тапқан. Панорама соншалықты әсерлі! Ол әртүрлі жеті тақырыпты қамтиды, бұл сан бүкіл түркі халқы үшін киелі санға сәйкес келеді. Сондай-ақ панорама көріністері салынған альбом шығарылды (2003 ж.).

О. Сәбден «Түрікбасы әулиесі» тарихи монументін жасау идеясының авторы болып табылады, ол Оңтүстік Қазақстан облысының Түлкібас ауданында оның жеке қаржысына орнатылды. Монумент «Азаттық» ауылында тұрғызылды. Қ.А. Яссауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің археологтары жүргізген археологиялық қазба жұмыстары нәтижесінде ежелгі екі қала – Қарашық пен Шарафкент (VII-X ғасыр) табылды.

ХҚТУ президенті О. Сәбденнің өте көп жоспарлары мен идеялары болған, бірақ оларды аяғына дейін іске асырудың сәті түспеді.

2003 жылы О. Сәбден Алматыға ауысып, М. Тынышбаев

атындағы Қазақ көлік және коммуникациялар академиясында жұмыс істеді: өзінің тәжірибесі мен білімін болашақ инженерлерге үйретті. 2003 жылы ол 11 монографияда көрініс тапқан «Қазақстан Республикасындағы нарықтық экономика дамуының концептуалдық негіздерін» талдап жасағаны үшін ғылым, техника және білім беру саласында Қазақстан Республикасының Мемлекеттік сыйлығын алды. Сөйтіп ол экономика саласында Мемлекеттік сыйлықтың тұңғыш лауреаты болды. 2004 жылы ол өз жұмыстарын мемлекеттік Ұлттық кітапханада таныстырды.

2005 жылы О. Сәбден «Қазақстан – АҚШ» Талдау және болжау институтын ашып, оның президенті болды. Институтты құрудағы мақсат – екі елдің әлеуметтік-экономикалық және саяси проблемаларын, олардың өзара байланыстарын зерттеу. Сол жылы оның ойына «Жаралы сезім» фильмін жасау идеясы келді. Фильмде қазақ жастарының нарық жағдайындағы тұрмысы, өмірдегі қиындықтары, олардың бойындағы отансүйгіштік баяндалады. Фильм экранға шығарылып, көрермендер талқысына ұсынылды.

2006 жылдың ақпанында О. Сәбден ҚР Білім және ғылым министрлігі Экономика институтының директоры болып тағайындалды.

Қазіргі уақытта Оразалы Сәбден ҚР Білім және ғылым министрлігінің 2006-2008 жылдарға арналған «Жаһандану жағдайында жаңа сападағы экономиканы қалыптастыру мен дамыту: стратегиясы, институттары мен механизмдері» іргелі зерттеулер бағдарламасының ғылыми жетекшісі болып табылады. Зерттеу 27 тақы-

рыпты қамтиды. Соның ішінде 11 тақырыпты Экономика институтының бөлімшелері мен оның филиалы – Әлеуметтік-экономикалық зерттеулер орталығы (Астана қ.) орындады, 16 тақырып қоса атқарушылармен орындалуда.

2006 жылы Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі жүргізген конкурс қорытындысына сәйкес Экономика институты қолданбалы зерттеулер бойынша үш тақырыпты, сондай-ақ «Қазақстан экономикасының бәсекеге қабілеттілігі: бағалау өлшемдері мен оны арттырудың жолдары» деген тақырыпта бастамашылық зерттеулер орындады.

Атап айту керек, О. Сәбденнің басшылығымен Институттың қызметінде оңды өзгерістер болды. Бұл ең алдымен институтты құрылымдық қайта құруға қатысты. Айтар болсақ, 2006 жылы Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті елу елдің қатарына қосылуы жөніндегі жаңа міндеттерді іске асырумен байланысты уақыт талабына сәйкес экономиканың нақты секторының проблемалары жөніндегі жаңа бөлім құрылды, жеті бөлімнің атауы өзгертіліп, қызмет бағыттары қайта бағдарланды.

О. Сәбден «Жаһандану жағдайында Қазақстан экономикасының орнықты дамуы мен бәсекеге қабілеттілігі проблемасы» деген тақырыптағы Іргелі зерттеулер бағдарламасы аясында дайындалған институттың кітапшалар сериясын шығарудың бастамашысы болды. Оның ой-жоспарларына сәйкес институтта «Экономика: стратегия және практика» деген атпен ғылыми журнал шығарылуда. Ол Орталық Азия

мемлекеттері Одағын құрудың қолданбалы міндеттерін шешу мен олардың бәсекеге қабілеттілігін арттыруда едәуір рөл атқаруды мақсат етеді.

Оразалы Сәбден институт директоры ретінде институттың кадрлар құрамын нығайтуға, сондай-ақ оны жақсартуға зор назар аударып келеді. Бұл ретте 2006 жылдың өзінде бөлімдерді жасақтау үшін 9 жас ғылыми қызметкер қабылданды. О. Сәбден өзі басқаратын институт қабырғасында мемлекеттік тілді дамытуға зор мән береді. Атап айтқанда, алғаш рет Ғылыми кеңестің отырыстары екі тілде жүргізілетін болды. Іс қағаздарын жүргізуді мемлекеттік тілге көшіру жүзеге асырылуда, екі деңгейлі: жаңадан үйренушілер мен өз білімін тереңдетушілерге арналған мемлекеттік тілді оқыту курстары ұйымдастырылған.

Ғылыми-зерттеу ұйымының басшысы ретінде О. Сәбден ғылым мен білім берудің ықпалдастығын тереңдету және халықаралық шығармашылық байланыстарды дамыту жөнінде үлкен жұмыстар жүргізуде. Мысалы, 2006 жылы ҚР БҒМ Экономика институты РҒА Экономика институтымен, Т. Рысқұлов атындағы ҚазЭУ және басқалармен шығармашылық ынтымақтастық туралы жаңа келісім-шарттар жасасты. Қазіргі кезде оның басшылығымен Халықаралық экономикалық форумның Бағдарламалық кеңесімен (Варшава қ.) бірлесіп Алматыда өтетін «Еуропа-Орталық Азия» II Форумына әзірлік жұмыстары жүргізіліп жатыр. С. Демирел атындағы университетпен бірлесіп түркі тілдес мемлекеттер экономикасының бәсекеге қабілеттілігі проблемалары жөніндегі Халықаралық конференцияны өткізуге әзірлік жүргізілуде.

Ол – ҚР БҒМ Экономика институтының Ғылыми кеңесінің төрағасы. Оның ғылыми жетекшілігімен 4 докторлық, 10 кандидаттық диссертация қорғалды.

О. Сәбден 2006 жылдан ҚР Парламент Мәжілісі жанындағы Қоғамдық сарапшылар палатасының мүшесі, экономикалық реформа және аймақтық даму секциясының жетекшісі.

2006 жылы О. Сәбден өзі бас болып ғалымдар және академиктер тобымен Қазақстан Ғалымдар одағын құруға бастамашы болды және оның I съезін өткізді. Одақты құру әлдеқашан уақыты жеткен проблема болатын. Қазақстан бүгінде жалпыадамзаттық қазына боларлық барлық компоненттерді қамтыған ғылымға ие. Оны Қазақстанның экономикасын дамыту мен рухани өрлеуінің мақсаттары үшін ғана емес, жаһандық проблемаларды (ғарыш, экология, дәстүрлі емес энергия көздері және т.б.) шешу мүддесінде тиімді пайдалануға болады.

Республиканың ғылыми әлеуетін дұрыс пайдалану, мемлекет тарапынан ғалымдарды моральдық және материалдық қолдау, ғылыми зерттеулерге бағытталатын қаржыны ұлғайту – Қазақстан ғылымының осы және басқа да пісіп-жетілген проблемалары Ғалымдар одағының съезінде оның президенті О. Сәбден жасаған «Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық прогреске жетуіндегі ғылымның рөлі және Ғалымдар одағының міндеттері» атты ғылыми баяндамасында барынша жинақы түрде ашып көрсетілді.

О. Сәбден халықаралық деңгейдегі ғалым және көрнекті қоғам қайраткері ретіндегі бұқаралық ақпарат құралдарында Қазақстанның орнықты дамуын, оның

бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз етудегі ғылымның рөлі, Қазақстанның әлемдік экономикалық қауымдастықтағы орны мен рөлі туралы мәселелер бойынша, жаһанданудың өзекті мәселелері және басқалар жөнінде өзінің терең талдау мақалаларымен жиі көрініп жүр. 300-ден астам ғылыми жұмыстардың авторы О. Сәбден инновациялық экономиканың, «білім экономикасының» теориялық және практикалық проблемаларын зерттеуді жалғастыруда, ұдайы шығармашылық ізденіс үстінде келеді.

*К.Н. Нәрібаев,
ҚР ҰҒА академигі*

*М.Б. Черманова, экономика
ғылымдарының кандидаты, доцент*

**КРАТКИЙ ОЧЕРК НАУЧНОЙ И
ОБЩЕСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
АКАДЕМИКА МЕЖДУНАРОДНОЙ
ИНЖЕНЕРНОЙ АКАДЕМИИ И
НАЦИОНАЛЬНОЙ ИНЖЕНЕРНОЙ АКАДЕМИИ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН, ДОКТОРА
ЭКОНОМИЧЕСКИХ НАУК О. САБДЕНА**

Оразалы Сабден родился 20 мая 1947 г. в с. Тастумсык, Тюлькубасского района Южно-Казахстанской области. Тюлькубас (Түрікбасы), Майлыкент, Балыкты, Урбулак – живописные места, где родился и рос Оразалы, - заложили основы его духовного развития. Хорошая семья его родителей – Сабдена и Кенжегуль, Ережепа и Урзады, их природная щедрость, отзывчивость мудрость, доброта, тепло души привили Оразалы любознательность, стремление к поиску нового, неизведанного в те тяжелые послевоенные годы.

Учился Оразалы в Ванновской средней школе им. Абая. От дома это шесть-семь километров. Зимой школьников возили на крытой машине, а весной и осенью до самых снегов Оразалы добирался на велосипеде. Это было своего рода испытанием и физической нагрузкой для мальчика. Еще в школьные годы у него зародилась страсть к шахматам, к которым он до сих пор равнодушен. Также он занимался такими видами спорта, как: легкая атлетика, баскетбол, волейбол, футбол, гимнастика, борьба. И по многим из них еще в школьные годы имел 1-2 спортивные разряды. От школьной жизни неизгладимый след в душе Оразалы (Ошана, как называли его в детстве) оставили

прекрасные учителя: директор школы Амирханов С.Е., грамотный педагог с нелегкой судьбой, а также Ахметов К., Кулмагамбетов А., Сыздыков И., Абиров М.А., Сергазиев П., Ахметов И., Салыбеков Д., Коротенко А.И., Белоусов, Груздь К.С., Клюденова А.С., Груздь Л.И. и др.

После окончания школы в 1965 году Оразалы поступает на факультет телемеханики и автоматики Шымкентского химико-технологического института. Надо сказать, что в институте, наряду с отличной учебной работой, молодой Оразалы значительное внимание уделял физической закалке, самосовершенствованию, занимался спортом: гимнастикой, борьбой, теннисом. В 1965-1972 гг. был неоднократным чемпионом Казахстана, в 1968 г. был удостоен звания Мастера спорта СССР по вольной борьбе. Мог бы достичь серьезных успехов и в гимнастике, но полученная в детстве травма ключицы не позволила ему это сделать. Физическая подготовка помогала ему во всех перипетиях жизни. Успешно закончив институт в 1970 г., получив профессию инженера, Оразалы Сабден работает инженером-электриком на Шымкентском свинцовом заводе, затем инженером в пусконаладочном управлении треста «Казмонтажавтоматика».

И здесь в судьбе будущего ученого большую роль сыграл член-корреспондент АН КазССР Р.М. Петухов. Институт экономики АН КазССР, возглавляемый им, внедрял разработки по научной организации труда на предприятиях республики. Он увидел в молодом пытливым пареньке искорки стремления к научным исследованиям и пригласил его в свой институт, но только после заключения договора между О. Сабденом и Кентауским экскаваторным заводом он был принят на работу. Фактически он сам себя финансировал за счет хоздоговорной темы, без бюджетных средств.

В юности Оразалы казалось, что он поставил неясную, расплывчатую, беспредельную задачу – познать необъятное, неизведанное. Только со временем он понял, сколько надо сердца и мужества, чтобы выбрать путь науки, сколь сложен, труден и беспокоен труд человека науки.

В Институте экономики АН КазССР Оразалы Сабден прошел все ступени роста от экономиста до главного научного сотрудника. Надо отметить, что непосредственное участие в судьбе молодого О. Сабдена сыграли видные ученые Казахстана академики - С. Байшев, Т. Ашимбаев, А. Кошанов, У. Баймуратов, доктора наук - М.Г. Исаева, О.К. Калдыбаев, З.К. Каргажанов, а также профессор Р.И. Космамбетова и к.э.н. А.К. Закумбаев. О. Сабден вспоминает, как его вызвал академик С. Байшев и предложил ему защищаться в докторском Совете, который он возглавлял. Это был первый случай, когда защищалась кандидатская диссертация в докторском Совете, хотя в Институте экономики был кандидатский совет, который возглавлял Т.А. Ашимбаев. К тому времени у О. Сабдена было 13 публикаций и одно внедрение. Таким образом, в 1978 г. он защищает диссертацию на соискание ученой степени кандидата экономических наук на тему «Совершенствование планирования и организации ремонта оборудования на основе экономико-статистических и сетевых методов». Он помнит всегда о том, как ему помог Сактаган Байшевич и свято чтит его память.

Сабден О. неустанно трудится, работает над собой, пополняя свои знания. Наряду с научной работой Оразалы занимается общественной деятельностью: возглавляет Совет молодых ученых и специалистов института и такой же Совет по Алматинской области, позже становится руководителем профсоюзной, партийной организаций Института экономики.

Надо сказать, что успехи молодого ученого достойно вознаграждались: в 1980 г. Сабдену О. была присуждена премия Ленинского комсомола Казахстана в области науки и техники за цикл работ «Совершенствования организации и планирования ремонтных работ на машиностроительных предприятиях Казахстана». Впервые премией награждался представитель экономической науки, он стал первым лауреатом среди молодых ученых – обществоведов. В 1981 г. в качестве руководителя группы молодых ученых и специалистов он возглавляет поездку во Францию, а также становится членом Ученого совета Института экономики АН КазССР.

Но Оразалы Сабдена не оставляют мысли о работе над докторской диссертацией. С этой целью уже на завершающем этапе диссертации в 1986-1987 гг. он уезжает стажером-исследователем в Институт экономики Академии наук СССР. Это было очень разумное решение, так как был необходим тесный контакт с российскими учеными. В эти годы ему пришлось работать с виднейшими учеными-докторами наук, академиками, такими как: Абалкин Л.И., Шаталин С. Львов Д.С., Палтерович Д.М., Аганбегян А., Кабаков В.С, Акбердин Р.З., Хейнман С.А., Муханова Е.Б., Наумов Е.А. и др. Их советы, замечания, рекомендации значительно помогли О. Сабдену. В 1986 г. докторская диссертация О. Сабдена была обсуждена и рекомендована к защите в Институте экономики АН СССР. Но в связи с известными событиями тех лет, он не был допущен к защите, ему было рекомендовано защищаться в Институте экономики АН КазССР. Таким образом, срок защиты затянулся на три

года. В 1989 г. он успешно защищает докторскую диссертацию на тему «Экономические проблемы управления эффективностью ремонтного производства» на заседании Специализированного диссертационного совета Института экономики АН КазССР. Через некоторое время Оразалы становится главным научным сотрудником института.

Научная деятельность О. Сабдена в 80-е годы была направлена на исследование проблем управления народным хозяйством, эффективности промышленного производства, его технического перевооружения и реконструкции, оптимизации использования, обновления и ремонта основных фондов.

О. Сабдену в жизни, как говорят, везло, так как на его пути всегда встречались добрые и порядочные люди, готовые помочь и оценить его труд, стремление к познанию новейших достижений, к новым высотам. Таким человеком оказался Абдрахман Закумбаев, к.э.н., старший научный сотрудник Института экономики АН КазССР. 1989 год – шло выдвижение кандидатов в депутаты Верховного Совета КазССР. Назывались имена старейших сотрудников, в основном, из руководства Академии наук. Выдвигались кандидатуры Ашимбаева Т.А., Кошанова А.К., Баймуратова У.Б., Сулейменова Р.Б., Абдильдина Ж.М., Козыбаева М.К. И тут встал Абдрахман Каздарбекович и произнес фамилию Сабдена. «Надо выдвигать молодых, зачем, произносить затертые фамилии».

Качество бойца, умение распределять силы на все периоды борьбы – навыки, приобретенные в пору

спортивной молодости и научной деятельности, пригодились в предвыборной гонке. Избирателей покоряли в О. Сабдене лаконичность, аргументированность речей, основанных на фактах и наглядных примерах. И вот, пройдя все предвыборные преграды, Оразалы Сабден в начале 90-х годов стал депутатом Верховного Совета Республики Казахстан. В частности, в Верховном Совете в 1990-1994 гг. был председателем Комитета Верховного Совета РК по вопросам развития науки и народного образования. Возглавляя этот комитет, О. Сабден участвовал в разработке и принятии ряда важнейших законодательных актов. Например, в те годы обсуждался Закон «О науке», принятый позже. Выходец из науки, он всегда радел за повышение статуса ученого. И то, что уже в течение нескольких лет наши кандидаты и доктора наук получают надбавку за степень, то, что стипендия аспирантов была приравнена к заработной плате младшего научного сотрудника НИИ, есть частица труда и усилий неутомимого депутата О. Сабдена.

Есть его вклад и в Закон РК «Об образовании», принятый в 1999 г. Это снижение недельной нагрузки с учителей с 18, 20 и 24 часов до 14-16 часов. Естественным следствием этого явилось увеличение зарплаты учителей и улучшение их жизненного уровня.

В 1990 годы правительство, в результате безоглядного следования рекомендациями МВФ, когда обращалось внимание только на показатели макроэкономики без анализа экономических процессов и явлений, происходящих на уровне отраслей, регионов и предприятий, когда упразднялась жестко координируемая

сверху советская плановая система, не смогло сохранить систему и принципы планирования с их экономическими показателями для рыночных условий. Именно тогда на основе анализа экономических процессов, критического осмысления происходящего Оразалы Сабденом предлагались альтернативные подходы к решению этих проблем и пути выхода из кризиса.

Он выступает в СМИ, пишет статьи и везде повторяет основную мысль о необходимости государственной поддержки развития производства, укрепления положения отечественного товаропроизводителя, малого и среднего предпринимательства, что должно обеспечить оживление, рост экономики страны и улучшение жизни народа.

Верховный Совет Республики Казахстан, анализируя ход экономических реформ, начиная с момента обретения суверенитета, пришел к выводу, что Правительство не справилось с этой задачей, кризис углубляется, а социально-экономическое положение людей становится нетерпимым.

Реализация либерально-шоковой программы перехода к рынку ориентировалась на жесткую денежно-кредитную политику в сочетании с либерализацией цен и хозяйственных связей. Вмешательство государства в хозяйственную жизнь страны ограничивалось разовыми мероприятиями типа: поддержки весеннего сева, уборки урожая, подготовки к зиме. Попытки безоговорочного следования данному курсу привели к неконтролируемому росту цен и развитию инфляционных процессов. В стороне и нерешенными остались вопросы микроэкономической и региональной политики, научно-технического прогресса, управления

госсобственностью, развития предпринимательства и малого бизнеса. Несмотря на смену организационных вывесок, не сработал механизм разгосударствления и приватизации. Приватизация производства старой партийно-хозяйственной номенклатурой продолжалась. Был разрушен внутренний рынок товаров народного потребления, экспорт продукции велся, как правило, по бросовым, заниженным ценам. В условиях отсутствия конкурентной рыночной среды антикризисная программа потерпела неудачу – не была достигнута правительством ни одна из поставленных целей экономических реформ.

Новая попытка правительства, предпринятая в середине 1994 года, завершилась разработкой очередной программы его действий, которая, по заключению Согласительной комиссии Верховного Совета, имела ряд принципиальных недоработок и сохраняла старые подходы на этапе углубления экономических реформ. Главный же недостаток состоял в том, что правительство продолжало дистанцироваться от товаропроизводителей, в первую очередь, от предприятий государственного сектора. Трехмесячные итоги реализации новой программы действий правительства, как и ожидали депутаты, оказались крайне неудовлетворительными, и закономерным последствием этого явилась отставка Кабинета Министров.

В итоге Оразалы Сабден, как председатель, и члены его Комитета по экономической реформе пришли к окончательному выводу, что назрела необходимость переосмысления содержания правительственной политики реформирования экономики, механизмов ее осуществления.

Во-первых, следовало отказаться от принципа, что государство создает лишь правила игры, а рынок настраивает себя сам на сбалансированное функционирование экономики. Во-вторых, путем непосредственного государственного вмешательства следует обеспечить участие всех слоев населения в становлении рынка с целью превращения их в социальную опору реформ. Такое решение Верховного Совета совпадало с пожеланиями Соглашения между президентом и Верховным Советом «Об обеспечении взаимодействия и согласованной работы между законодательной и исполнительной властями Республики Казахстан», где предусмотрено «...совместное внесение коррективов в программу реформ, рассмотрение альтернативных предложений по выходу из экономического кризиса, а это требует четкого оформления Верховным Советом своего видения реформ и их законодательного обеспечения».

Прошел период приватизации, когда народное достояние, нажитое годами неустанного труда наших тружеников, за короткий срок обрело новых собственников. Приватизация прошла при галопирующей инфляции. По мнению мировых специалистов приватизация госсобственности допустима при менее 10% инфляции в год или 0,8% в месяц.

В сентябре 1994 г. (21.09) постановлением Верховного Совета Комитету по экономической реформе было поручено разработать Концепцию новой экономической политики (НЭП). Комитетом была создана рабочая группа под руководством О.Сабдена. Заместителями стали депутаты О. Сулейменов, В. Розе. В составе комитета было

52 человека. Наряду с депутатами, в группу вошли известные ученые и специалисты: Гани Калиев, Аманжол Кошанов, Кенжегали Сагадиев, Сайлау Байзаков, Оразбек Калдыбаев и другие.

В течение 5 месяцев концепция была разработана и опубликована в республиканской печати для обсуждения. Многочисленные предложения в том или ином виде были учтены в окончательном варианте концепции, которая в результате двухдневного обсуждения в феврале 1995 года была одобрена Верховным Советом, где основным докладчиком был О. Сабден.

Основные положения Концепции НЭП состояли в селективной поддержке отечественного товаропроизводителя, внедрении рыночных индикаторов экономического развития, законодательном обеспечении реформ осуществлении эффективной социальной политики. В этой связи Оразалы Сабден отмечает: «Стратегический взгляд на рыночную экономику позволяет вести реформу последовательно. Первоначально в сельском хозяйстве, а затем - на потребительском рынке, включая развитие малого бизнеса. Аграрная политика в условиях Казахстана должна иметь приоритетное значение». Согласно предложениям О. Сабдена сущность будущей аграрной политики в концепции новой экономической политики находит свое отражение следующим образом. Основываясь на развитой системе государственной поддержки и регулирования, аграрная политика должна быть направлена на обеспечение национальной продовольственной безопасности, с одной стороны, и стабилизации уровня жизни сельского населения – с другой. Для преодоления

отставания рыночной реформы в сельской местности необходима протекция государства в области развития малого бизнеса, малой технологии переработки продукции сельского хозяйства, интеграции процессов производства, заготовки и переработки сельскохозяйственного сырья.

При этом, как главный разработчик концепции, О. Сабден имеет в виду, что ускорение перехода сельского хозяйства к рынку невозможно без установления и закрепления прямых связей с промышленными предприятиями и городскими рыночными структурами, образующими в сельской местности разветвленную сеть сельских акционерных обществ.

В целях активизации сельских жителей в развитии рыночных инфраструктур на селе им предлагается по китайскому образцу вводить «систему семейной инициативы», всемерно содействовать образованию очагов микро-промышленности, мелких кооперативных банков, фондов и биржевых структур.

Реализовать на практике данную концепцию было не суждено, ибо вскоре тот Верховный Совет был распущен. Тем не менее, надо признать, что отдельные положения этой концепции были использованы в программах деятельности шести правительств РК (1990-2001 гг).

За время депутатства О. Сабдена в работе Комитета по экономической реформе самой конструктивной была Концепция новой экономической политики, так как она исходила из объективной необходимости избирательной поддержки товаропроизводителей в отличие от проводимой правительством экономической политики рыночного радикализма, ориентированной на жесткую

финансово-денежную систему. Время доказало жизнеспособность и актуальность заложенных в концепции положений и принципов, таких как: поддержка отечественного товаропроизводителя, индикативное планирование, развитие малого бизнеса, новая аграрная, промышленная, региональная и внешнеэкономическая политика.

Свои идеи О. Сабден старался претворить в жизнь и опубликовать. Таким итогом его деятельности на посту председателя Комитета по образованию и науке явилось опубликование книги «Наука. Образование. Рыночная экономика», вышедшей в 1994 г., «Экономическая политика переходного периода на рубеже XXI века» (1997 г.). «Ориентация на науку и образование является отражением национального менталитета в рамках единого государства и останется таковой в нынешних самостоятельных государствах», - пишет автор. Кроме того, по его мнению, необходимо учитывать и то, что, как показал опыт развитых государств, эти сферы являются решающими в целом в социально-экономическом развитии. Другими словами, чтобы порвать со стереотипами мышления, осознать идею гражданского, правового общества и перевести видение в сферу практических действий и реальной политики, необходимы не только преодоление кризиса духа, восстановление в правах здравого смысла и общечеловеческих ценностей, но и более внимательное отношение к науке и образованию. Мировая практика показывает, что объемы государственного финансирования науки и образования в условиях развития рыночных отношений не только не сокращаются, а напротив,

возрастают: только наука и образование являются универсальными средствами общественного прогресса, особенно, в кризисных ситуациях, подобных той, которая переживается нашим государством. Говоря словами Абая: «Только разум, наука и воля возвышают человека».

Справедливым является утверждение автора о том, что в эти периоды утрата интеллектуального потенциала особенно губительна, так как государство, не проявляющее заботы о его сохранении и приумножении, не имеет социальных перспектив.

Ресурсные ограничения в годы рыночных реформ подвели науку к критической черте, за которой со всей остротой встают вопросы о резком оттоке квалифицированных кадров, недостатке финансовых средств на проведение исследований и, как следствие, о разрушении имеющейся материально-технической базы науки, старении кадрового потенциала. Таковы наиболее острые проблемы, стоящие перед отечественной наукой и в настоящее время. Воспитание и подготовка национальных научных кадров высшей квалификации также являются важнейшей задачей, стоящей перед нашей страной.

Для системы образования характерны те же проблемы. «Главная задача, которая стоит перед странами СНГ, это доведение отечественных систем до уровня мировых стандартов. И совместные интеграционные усилия должны предусматривать самые разнообразные аспекты: от разработок новых, с учетом мирового опыта, научных и образовательных программ до подготовки и обучения кадров». (Из доклада О. Сабдена на Санкт-Петербургском форуме).

За время работы в Верховном Совете по инициативе Оразалы Сабдена был подготовлен ряд предложений и около 20 докладных записок на имя Президента страны Нурсултана Абишевича Назарбаева и Правительства РК по таким актуальнейшим вопросам как:

- «О республиканской программе подготовки кадров за рубежом»;

- «О создании и организации деятельности национального научного фонда»;

- «О создании Высшего консультативного совета по науке и технике при Президенте Республики Казахстан»;

- «Об интеграции науки, образования и подготовке кадров»;

- «Об ускорении экономической реформы в Казахстане на пороге XXI века»;

- «О корректировке правительственной программы»;

- «О концепции новой экономической политики»;

- «О государственной поддержке отечественных товаропроизводителей»;

- «О государственной поддержке малого и среднего бизнеса»;

- «О государственной монополии на производство вино-водочной продукции и создании национальной корпорации «Казахстан шарабы»;

- «Предложения по реорганизации управления наукой в Республике Казахстан». 2006 г. апрель, в которых предлагается создание самостоятельного Национального агентства по науке и технологиям, а также Национального научного фонда.

В контексте реализации Послания президента от 1 марта 2006 г. была подготовлена научная записка «Критерии

оценки и пути повышения конкурентоспособности национальной экономики», в которой предлагается создать: а) Национальный совет по конкурентоспособности при Президенте Республики Казахстан; б) составление ежегодного «Отчета о конкурентоспособности Казахстана»; в) Национальный совет должен определить основных партнеров из бизнес-среды; г) Национальный совет должен быть представлен в крупнейших мировых экономических центрах; д) учитывая, что Институт экономики является единственным в республике учреждением, выполняющим фундаментальные исследования в области экономики, рассмотреть вопрос о придании ему статуса основного научного партнера.

Оразалы Сабден отстаивал все позиции вышеуказанных предложений, был всегда за то, чтобы каждая ветвь власти исполняла свои функции четко и эффективно, предлагал сотрудничество, совместную работу по эффективной реализации курса реформ. По этому поводу он высказывался следующим образом:

«Необходимо четкое выполнение своих функциональных задач, нахождение компромиссов во взаимоотношениях по принципиальным проблемам, принятие таких решений, которые бы эффективно двигали реформы, - вот на что должны быть нацелены все наши усилия. Ведь мы впряжены в одну телегу и везем один общий груз - это доверие народа, надежда на лучшее будущее»!

Приведенные выше различные предложения и докладные записки, в которых, считая своим долгом, Оразалы Сабден пытался довести до Президента страны и руководства Правительства РК свое видение, свою точку

зрения на наиболее важные проблемы нашего государственного строительства, указывают на неординарность его мышления, четкое понимание сложившихся обстоятельств и пути выхода из кризисной ситуации. Материалы эти являлись результатом тщательного изучения той или иной проблемы, ее научно-экономического анализа и, как правило, они имели конкретные предложения по решению рассматриваемой проблемы, целевую направленность. В указанных записках речь шла о широком спектре проблем, имеющих ключевое значение для нашего государства.

Надо сказать, что годы депутатства дали многое для профессионального роста О. Сабдена как политика, и приобретенный опыт позволил ему более четко и настойчиво отстаивать свои позиции. В определенном смысле он внес свою скромную лепту в процессы становления нашего государства, в становление парламентаризма в нашей стране. На выборах в Верховный Совет XIII созыва 1994-1995 гг. Оразалы с большим отрывом побеждает именитых соперников. Но, к сожалению, недолго проработал и этот Верховный Совет. За шесть лет работы в законодательных органах республики Оразалы приобретает богатый опыт и многое открывает для себя.

В 1995 г. Оразалы Сабден выдвигает свою кандидатуру в Мажилис Парламента от Южно-Казахстанской области. На родине у себя он пользуется большим авторитетом, земляки ценят его за ум, умение выполнять данные обещания и наказы избирателей. Оразалы всегда имеет четко выработанную платформу, цель, - предвыборная

программа продумана до мелочей и говорить может он немногословно, но доходчиво. Он рассказывает о том, что Концепция новой экономической политики не могла реализоваться из-за роспуска Верховного Совета XIII созыва, но многие ее положения он постарается выполнить и довести дело до конца. Макроэкономическая политика правительства, ориентированная на формирование рыночной экономики со стихийными рыночными регуляторами народнохозяйственных пропорций, отказ государства от институциональных стабилизаторов и регуляторов воздействия на хозяйственную деятельность всех секторов производства и регионов, как показала сама жизнь, оказалась ошибочной. Распад внутреннего потребительского рынка, не менее чем пятикратное снижение жизненного уровня населения – прямой результат этой ошибки. Только О. Сабден мог нелестно говорить об этом.

Он отстаивал свою предвыборную платформу на встречах с городскими и сельскими избирателями. Кто, как не он, знал нужды и чаяния сельчан и указывал на возможность осуществления намечаемых программ по городу и селу. Третий раз Оразалы получает вотум доверия избирателей.

В Мажилисе он ведет активную работу: являлся одним из руководителей постоянной комиссии по науке и образованию, культуре и средствам массовой информации Межпарламентской ассамблеи стран СНГ. О. Сабден внес значительный вклад в законодательное обеспечение реформирования экономической системы в Казахстане и странах СНГ, способствовал налаживанию межгосу-

дарственных связей по линии науки и научно-технической политики и формирования рыночной экономики в условиях обретения Казахстаном статуса независимого государства, а также в межпарламентских делах стран Содружества по принятию модельных, рекомендательных законопроектов для стран СНГ. Одним из первых среди депутатов стран СНГ О. Сабден был награжден Почетной грамотой Межпарламентской ассамблеи стран СНГ.

В эти же годы О. Сабден работает над вопросами развития отечественной экономической науки: по его инициативе и при его непосредственном участии открываются два Диссертационных совета по защите докторских диссертаций по экономическим специальностям – в Астане на базе Евразийского университета им Л. Гумилева и в Туркестане на базе Международного казахско-турецкого университета им. Х.А. Яссави. Открытие этих советов дало возможность развиваться научным школам на периферии, в регионах. Для Астаны это был первый докторский совет по экономическим наукам, что дало толчок для развития экономического образования в вузах столицы.

За 1990-2001 гг. О. Сабден четыре раза избирался в Верховный орган государства. На сегодняшний день О. Сабден остается единственным депутатом, который избирался четырежды и вошел в «Казахстанскую книгу рекордов - 2002»: Информ. энцикл. справ. В эти годы он много разъезжает, знакомится с законотворчеством в таких странах, как: США, КНР, Франция, Англия, Болгария, Швейцария, Германия, Чехия, Гонконг, Пакистан, Иран, Турция, Бахрейн, Бельгия, Голландия. Узнав и тщательно

изучив все новое, О. Сабден старается применить его к нашим условиям. Особенно, с большой отдачей он работает, когда возглавляет парламентские делегации (1992 г. Монголия, Улан-Батор; 1993 г. КНР, Пекин, Шанхай, Шен Жен, Урумчи).

В целом, 90-е годы для О. Сабдена были плодотворными: он являлся одним из создателей «Союза инженеров Казахстана» (1992-1995 гг.), автором Инновационного фонда РК для поддержки научно-исследовательских работ (1992 г.), его избирают академиком Инженерной академии Республики Казахстан (1992 г.), академиком Международной инженерной академии (г. Москва, 1992 г.), он участвует в качестве члена Конституционной комиссии в разработке 1-ой Конституции РК, в 1993 г. является заместителем председателя Комиссии по культуре, науке, образованию и средствам массовой информации Межпарламентской ассамблеи стран СНГ, г. Санкт-Петербург, принимает деятельное участие в международных конференциях.

В 2001 г. О. Сабдена назначают президентом Международного казахско-турецкого университета им. Х.А. Яссави (МКТУ).

Большое внимание в университете он уделяет образовательным программам. По его инициативе в 2001-2002 гг. здесь впервые было организовано бесплатное, за счет турецкой стороны, поступление в вуз и обучение 2828 студентов из села. В южном регионе были созданы новые научные центры, 5 НИИ, Институт аспирантуры и магистратуры, открыты колледжи и 2 лицея для одаренных детей.

Будучи президентом Казахско-турецкого университета им. Х.А. Яссави он был автором идеи, инициатором создания при университете Музея художественной панорамы тюркских народов на 4-х языках, где представлены все эпохи, начиная с древнейших времен (Тюркский каганат) до суверенного Казахстана. Панорама очень впечатляет! Она охватывает 7 различных тем, число которых соответствует священному числу всех тюркских народов. Также был издан альбом с видами панорамы (2003 г.).

О. Сабден является автором идеи создания исторического монумента «Түрікбасы әулиесі», воздвигнутого им на его личные сбережения в Тюлькубасском районе Южно-Казахстанской области. Монумент был построен в с. «Азаттық». В результате археологических раскопок, проведенных археологами МКТУ им. Яссави, были открыты 2 древних города Қарашық и Шарафкент (VII-X век).

Очень много планов и идей было у президента МКТУ О.Сабдена, но их не удалось до конца осуществить.

В 2003 г. О. Сабден переезжает в Алматы и работает в Казахской академии транспорта и коммуникаций им. М. Тынышбаева: передает свой опыт и знания будущим инженерам. В 2003 г. он получает Государственную премию Республики Казахстан в области науки, техники и образования за разработку «Концептуальных основ развития рыночной экономики в РК», отраженных в 11 монографиях, явившись тем самым первым лауреатом Государственной премии в области экономики. В 2004 г. он организовывает презентацию своих работ в Государственной Национальной библиотеке.

В 2005 г. О. Сабден открывает Институт анализа и прогнозирования «Казахстан – США» и становится его президентом. Цель создания – исследование социально-экономических и политических проблем двух стран, их взаимных связей. В тот же год у него родилась идея создания фильма «Жаралы сезім», где ярко описываются быт, жизненные трудности казахской молодежи в условиях рынка, ее патриотизм. Фильм уже вышел на экран, на суд зрителей.

В феврале 2006 г. О. Сабден становится директором Института экономики Министерства образования и науки РК.

В настоящее время Оразалы Сабден является научным руководителем программы фундаментальных исследований МОН РК «Формирование и развитие нового качества экономики в условиях глобализации: стратегия, институты и механизмы» на 2006-2008 гг., объединяющей 27 тем, в том числе: 11 тем, выполняемых подразделениями Института экономики и его филиала – Центра социально-экономических исследований (г. Астана), а также 16 тем, выполняемых соисполнителями.

В 2006 г. в соответствии с итогами конкурса Министерства образования и науки Республики Казахстан Институтом экономики были выполнены 3 темы по прикладным исследованиям, а также инициативные исследования на тему «Конкурентоспособность экономики Казахстана: критерии оценки и пути ее повышения».

Следует отметить, что под руководством О. Сабдена в деятельности Института произошли позитивные

изменения. Это, в первую очередь, касается структурных реорганизаций института. Так, в 2006 г. в соответствии с требованиями времени по реализации новых задач вхождения Казахстана в число 50-ти наиболее конкурентоспособных стран мира был организован новый отдел по проблемам реального сектора экономики, переименованы и переориентированы в направлениях деятельности 7 отделов.

О. Сабден стал инициатором выпуска серии брошюр института, подготовленных в рамках Программы фундаментальных исследований под названием «Проблемы устойчивого развития и повышения конкурентоспособности экономики Казахстана в условиях глобализации». Согласно его замыслам, в институте открыто издание собственного научного журнала под названием «Экономика: стратегия и практика», который призван играть значительную роль в решении прикладных задач создания Союза Центрально-Азиатских государств и повышения их конкурентоспособности.

Как директор института, Оразалы Сабден большое внимание уделяет укреплению кадрового состава института и, особенно, его омоложению. К примеру, только за 2006 г. было принято 9 молодых сотрудников для укомплектования отделов. Огромное значение О. Сабден придает развитию государственного языка в стенах руководимого им института. В частности, впервые заседания Ученого совета стали проводиться на двух языках, осуществляется перевод делопроизводства на государственный язык, организованы курсы обучения государственному языку на 2-х уровнях: для начинающих и углубляющих свои знания.

В качестве руководителя научно-исследовательской организации О. Сабден проводит большую работу по углублению интеграции науки и образования и развитию международных творческих связей. Так, в течение 2006 г. были заключены новые договора о творческом сотрудничестве Института экономики МОН РК с Институтом экономики РАН, КазЭУ им. Т. Рыскулова и др. В настоящее время под его руководством совместно с Программным советом Международного экономического форума (г. Варшава) осуществляется подготовка II Форума «Европа – Центральная Азия» в г. Алматы. Ведется подготовка к проведению Международной конференции по проблемам конкурентоспособности экономики тюркоязычных государств совместно с Университетом им. С. Демиреля.

Он является председателем Ученого совета Института экономики МОН РК. Под его научным руководством защищены 4 докторские и 10 кандидатских диссертаций.

С 2006 года является членом Палаты общественных экспертов при Мажилисе Парламента РК, руководителем Секции по экономической реформе и региональному развитию.

В 2006 г. О. Сабден во главе группы ученых, академиков инициировал создание Союза ученых Казахстана и провел его I съезд. Создание союза – уже давно назревшая проблема. Казахстан сегодня располагает наукой, которая содержит все компоненты, являющиеся общечеловеческим достоянием и может быть плодотворно использована не только для целей развития экономики и духовного прогресса, но и в интересах решения

глобальных проблем (космос, экология, нетрадиционные источники и т.д.).

Правильное использование научного потенциала республики, моральная и материальная поддержка ученых со стороны государства, увеличение средств, направляемых на научные исследования – все эти и другие наболевшие проблемы науки Казахстана достаточно емко освещены в научном докладе «Роль науки в социально-экономическом прогрессе Казахстана и задачи Союза ученых», с которым выступил на съезде Союза ученых его президент О. Сабден.

О. Сабден, как ученый международного ранга и видный общественный деятель, активно выступает в СМИ по вопросам роли науки в обеспечении устойчивого развития Казахстана, конкурентоспособности его экономики, роли и месте Казахстана в мировом экономическом сообществе, по насущным вопросам глобализации и др. Автор более 300 научных работ, О. Сабден продолжает трудиться над теоретическими и практическими проблемами инновационной экономики, «экономики знаний», находится в постоянном творческом поиске.

*К.Н. Нармбаев,
академик НАН РК*

*М.Б. Черманова,
кандидат экономических наук, доцент*

**SHORT ESSAY OF SCIENTIFIC AND PUBLIC
ACTIVITIES OF ACADEMICIAN OF THE
INTERNATIONAL ENGINEERING ACADEMY AND
THE NATIONAL ENGINEERING ACADEMY OF
THE REPUBLIC KAZAKHSTAN, DOCTOR OF
ECONOMIC SCIENCES O. SABDEN**

Orazaly Sabden was born in 1947, May 20 in the country Tastumysk, Tulkubas region in the South Kazakhstan. There were beauty places such as Tulkubas (Turikbasy), Mailykent, Balykty, Urbulak where he was born and grew up, laid the foundation to his spiritual development. Good family of his parents - Sabden and Kenzhegul, Erezhep and Urzada, their natural generosity, responsiveness and wisdom, kindness, warm-heartedness were brought him inquisitiveness, aspiration and search of new and not experienced before things on that heavy post-war years.

Orazaly studied at the Abay secondary school in Vannovka. The school was situated about 6-7 km from home. In winter schoolchildren were got to school by covered car, but in summer and in autumn Orazaly got to school by his own bicycle. It was original test and physical loading for young boy. School years had arose passion for chess in his mind, he has still not indifferent to them. Also he was engaged with such kind of sports as: light athletic, basketball, volleyball, football, gymnastic, wrestling. By many of them, he had 1-2 sport rank in school years.

His excellent teachers left indelible track in Orazaly's soul (Oshan as he was called in childhood): the head of school S.E. Amirkhanov, the competent teacher with heavy fortune,

and also K. Akhmetov, A. Kulmagambetov, I. Syzdykov, M.A. Abirov, P. Sergaziev, I. Akhmetov, D. Salybekov, A.I. Korotenko, Belousov, K.S. Gruzd, A.S. Kludenova, L.I. Gruzd, and etc.

After graduating school in 1995, Orazaly has entered the Shymkent Chemical-Technological Institute, telemechanics and automatic faculty. It needs to say, that equally with excellent studying, young Orazaly devoted considerable attention to physical training, to self-perfection and he was fond of several kinds of sports such as gym, wrestling, tennis. In 1965-1972, he was the repeated champion of Kazakhstan, in 1968 he was awarded with title of master of sport of USSR by free-style wrestling. He could also would reach the best successes in gymnastic, but taking injure of collar-bone in his childhood wasn't allowed him to do it. The physical preparing helped him in all obstacles of his life. Successfully graduating institute in 1970 and taking profession of engineer, Orazaly Sabden worked as an engineer in Shymkent lead-factory, after as an engineer in set-regulating management of trust «Kazmontazh-automatica».

Corresponding-member of the Academy of Sciences of KazSSR R.M. Petukhov has played the main role in his life. The Economic Institute of AS, KazSSR headed by him, introduced cultivation by scientific organization of labor in enterprises of republic. He saw the sparks of striving for scientific research in a young inquisitive boy and invited him to work at his institute, but only after conclusion of the agreement between O. Sabden and the Kentau excavator factory, he was taken to work. In fact he financed himself by his own economic agreement account, without budget means.

In youth it was seemed to Orazaly that he put vague,

blurred, boundless task to know unbounded, not experienced things. Only several times ago he understood that it has need so much heart and courage to choose the way of science is as difficult and heavy, uneasy labor of human science.

At the Institute of Economy of AS, KazSSR Orazaly went all steps of growth from economist up to the main research assistant. In addition, we can say that such outstanding scientists of Kazakhstan as academicians – S. Baishev, T. Ashimbaev, A. Koshanov, U. Baimuratov, the doctors – M.G. Isayeva, O.K. Kaldybayev, Z.K. Kargazhanov and also professor R.I. Kosmambetova and c.e.s. A.K. Zakumbaev directly influenced young O. Sabden's fortune. Orazaly Sabden has never forgot that moment when academician S. Baishev offered him to defend a thesis at doctoral Council, which he headed. It was the first case when candidate had defended thesis at doctoral Council, although at the Institute of Economy there was Candidate Council which headed by T.A. Ashimbayev. At that time, Orazaly Sabden had 13 publications and one introduction.

As a result, in 1978 he defended a thesis on gaining higher degree of candidate of economic sciences in theme «The perfection of planning and organization the repair of equipment on foundation of economic-statistical and netting methods». He always remembers about Saktagan Baishev's help and piously reveres his memory.

Orazaly Sabden tireless works on himself, increasing his knowledges. At the same time with scientific work Orazaly is engaged with public activity: he heads Council of young scholars and specialists of the Institute and the same Council about Almaty region, later he becomes the manager of trade-union, party organizations of the Economy Institute.

It is necessary to say, that young scientist's successes suitably were rewarded: in 1980 Sabden was awarded premium of Lenin Komsomol of Kazakhstan in the field of science and technology for cycle of works «The perfection of organization and planning the repair works at machinery construction enterprises of Kazakhstan»- firstly awarded the premium representative of economic science, he became the first prize-winner among young scholars of social scientists. In 1981, he headed of group of young scientists and specialists for the trip to France; also he became the member of Scientific Council of the Institute of Economy, AS of KazSSR.

But Orazaly often worried about doctoral thesis. With this purpose in 1986-1987 he became probationer-researcher at the Institute of Economy of AS, KazSSR in concluding stage of thesis. It was very reasonable decision, so as at that time it was necessary to have close relations with Russian scientists. At these years he should work with famous scientists – doctors of sciences, academicians such as: L.I Abalkin, S. Shatalin, D.S. Lvov, D.M. Palterovich, A. Aganbekyan, V.S. Kabakov, R.Z. Akberdin, S.A. Heinman, E.B. Mukhanova, E.A. Naumov and etc. Their advices, observations, recommendations considerably helped Orazaly Sabden. In 1986, Orazaly Sabden's doctoral thesis was discussed and recommended to defend at the Institute of Economy of AS, SSSR. But in connection with the famous events at that time, he wasn't admitted to defend, he was recommended to defend at the Economy Institute of AS, KazSSR. That's why, the time of defending had lasted for three year. In 1989, he successfully defended doctoral thesis in theme «Economic problems of management by effective repair production» at conference of

the Specialized Dissertation Council of the Economy Institute of AS, KazSSR. Through several time Orazaly became the head research assistant of the institute.

In 1980-th years Orazaly Sabden's scientific work was directed on investigations of the problems of management by national economy, effectiveness of industrial enterprise and their technical re-equipment and reconstruction, optimal of using, revitalization and repair of fixed funds.

Orazaly Sabden had luck in his life, so as on his way he always met kind and decent people, ready to help and estimate his labor, aspiration to cognition new achievement of new highness. Such person, who helped him, was the candidate of economy, senior research assistant of the Economy Institute of AS, KazSSR Abdrakhman Zakumbayev. In 1989, it was the nomination of candidates to deputies of the Supreme Soviet of KazSSR. There were called the names of elder workers, in primary from leadership of institute. There were candidatures of several people such as T.A Ashimbayev, A.K. Koshanov, U.V. Baimuratov, R.B. Suleimenov, Zh.M. Abdildin and M.K. Kozybayev.

At that time Abdrakhman Kazdarbekovich has called Orazaly Sabden's surname. He said «We need to move young scholars instead of elder persons».

The quality of fighter, the ability to divide up power for all periods of struggle -skills gained in sport youth, came in handy to him in pre-election haste. Electors were conquered by Orazaly Sabden's laconic, argumentation of speech based on facts and visual aids. But after winning all pre-election barriers Orazaly Sabden in the beginning of 90th years became the deputy of the Supreme Soviet of RK.

In a particular, in 1990-1994 at the Supreme Soviet, he was a chairman of the Committee of the Supreme Soviet of Kazakhstan and decided questions such as the development of science and national education. By heading this Committee, Sabden took part in exploitation and deciding several the most important legislative acts.

For example, at that time there was discussed the law «About Science» which was taken later. As a person moving from science he always thought for increasing the status of scientist. And also during some years our candidates and doctors of sciences take extra charge for their degree, it was the deputy Sabden's part of labor and effort.

He had some investment in a law «About Education» which had taken in 1999 year. There was lowering weekly loading from teachers, from 18, 20, 24 hours till 14, 16 hours and natural consequence of these situations turned out by the teacher's increasing wages and improvement their standard of living.

In 1990, government, as a result of reckless movement recommendations of (IMF) International Monetary Fund when attention was given only on indicators of macro-economy, without paying attention to analyze of economic process and occurs, were going on level of branches, regions and enterprises when abolished cruel coordinating from Soviet planning system couldn't save the system and principles of planning from their economic index for market conditions. At that time on the foundation analyses of economic processes Orazaly Sabden offered the alternative way to decision of these problem and the way out of these crisis.

He appeared in Mass Media and wrote articles and everywhere repeated the basic idea about necessity of state sup-

porting the development of production, strengthening the condition of home trade producer, little and middle enterprise, that must to provide animation, the growth of economy and improvement the life of people.

The Supreme Soviet of Kazakhstan analyzing the way of economic reform beginning from the moment of taking sovereignty, came to conclusion, that government couldn't manage with these tasks, and the crisis drove in deep, and the social-economic condition of people became intolerable.

Realization of liberal-shock program and transition to market oriented on hard monetary-credit policy in combination with liberalization of price and economic relation. Interference of state to the economy of country limited for one occasion such as support of spring harvesting, preparing for winter. The attempt of unlimited moving of this rate came in uncontrolled growth of prices and the development of inflation process. Elsewhere, indecision reminded questions of micro-economic and regional policy, science-technical progress, managing with state-property development of enterprise and small business.

Notwithstanding on changing organization signboards, they couldn't make the mechanism of reorganization and privatization. Monopolization of production with the older party-economic nomenclature was continuing on. There were ruined internal market goods of public consumption, as a rule the export of output was ruled by dumping, lowering of price. In condition of disappearing competitive market area anti crisis program substitution a defeat, the government couldn't reach any of their economic reforms.

The next attempt of government, which was made in the middle of 1994 year, ended exploitation of new program of

its action, where Supreme Soviet noted some principles of incompleteness and contains striating to save former approaches on the stage of deepen economic reforms. The main principle comprised on that the government was continuing keep distance, from good-producers, firstly from enterprises of state section. Three-month total realizations of new programs of State influence, how expected deputies, turned out more satisfactory and natural, eventually the Cabinet of Minister were retirement.

Finally, as a president and member of Committee by economic reforms Orazaly Sabden came to completely conclusion, that it was needed to re-examine the content of governmental policy, reformation of economy, its mechanisms and functions. First of all, they should to refuse from principles, that government makes up only the rule of game, and market disposes itself on balancing and function of economy.

Secondly, by means of immediate governmental impacting they should guarantee, supply with the participation all sections of the population in the making market of population in the making market economy by the transformation them on social supporting of reform. The similarly decision of the Supreme Soviet consigned with agreement between the president and the Supreme Soviet «About supplying interaction and co-ordinate work between government and executive powers of Kazakhstan Republic», where envisaged «Joint submission of correction in programmer reform, consideration of alternative suggestions about output from economic crisis, and these things required precise movement of the Supreme Soviet by its outlook about reform and their governmental supplying.»

Then the period of privatization went, when public property and ours toilers tireless labor had broken up in short pe-

riod by each hand. The privatization went by galloped inflation. By world specialists opinion privatization of state property permissibly on less 10% inflation in a year or 0,8% in a month.

In 1994, September 21 by resolution of the Supreme Soviet the Committee by economic reform was instructed to work out Conception of new economic policy (NEP). The Committee created working group under O. Sabden's leadership. The substitute deputies were O. Suleimenov, V. Roze. There were 52 persons in Committee staff. It was included famous scholars and specialists such as Gany Kaliev, Amanzhol Koshanov, Kenzhegaly Sagadyev, Sailau Baizakov, Orazbek Kaldybaev and etc.

During 5 months the Conception was worked-up and publicized in republican print for discussion. The majority of suggestions on this or that condition were took into consideration in final version of Conception, which in 1995, February as a result of two-day discussion was approved by the Supreme Soviet.

The main terms of Conception of NEP (New Economy Policy) consisted in selective supports of economic development, legislative supplying the reform and realization of effective social policy. Orazaly Sabden writes:» Strategic view for market reform was allowed to rule the reform in finally. Originally in country agriculture, then in consumer market, including development of small business. Agrarian policy on the condition of Kazakhstan must have most important mean». According O. Sabden's suggestions the essence of future agrarian policy in the conception of new economic policy finds out itself substation in following way. First of all, based on developing system of governmental supporting and regulation, agrar-

ian policy has to directed on supplying national producing security, on the other hand the stabilization standard living of countryside. For overcoming lag of market reform in countryside it was necessary influence of state, in developing area of small business, small technology, processing production of agriculture, the integration of process production, state procurement and processing of agriculture raw-materials. Besides, as a head of this conception, O. Sabden said, that acceleration transition of agriculture to market, it was impossible without establishment and fixing direct relations with industrial enterprises and with city market structures.

On the activation of country dweller in developing market infrastructures in a country, it was necessary by Chinese model bringing in «the system of family initiatives», all possible assist to the foundation hearth of micro-industry of small cooperative banks, fond and stock-exchange structures.

It was impossible to realize this conception on practice, because of the Supreme Soviet was dissolved. Nevertheless, it was necessary to recognize that some thesis of this conception was used in activity programs of six government of RK (1990-2001).

During the Sabden's deputy time, in work of the Committee by economic reform the best constructive one was the Conception of new economic policy, so as it was came from objective necessity of electoral supporting of good-producers, in a difference from another spending the state economic policy of market radicalism, orienteering on hard finance-monetary policy. The time proved vitality and topicality of laying the foundation of Conception provisions and principles such as supporting fatherland good-producers, indicative plan-

ning, developing of small business, new agrarian, industry, regional and external economic policy.

O. Sabden tried to recognize and to publish the ideas which were born in his mind. Finally when he was the president of the Committee by education and science he published the book «Science. Education. Market economy» in 1994 year. «The economic policy in transiting period in border-line of XXI century» in 1997 year. «Orientation to science and education is the essential element of mentality in the borders of Common State and remained the same on present independent governments» - wrote author. Besides, it was needed to take into consideration that, how is showed the experience of developing states, these spheres were deciding in common in social-economic development. In order to break up with stereotypes of thinking, to realize the idea of civil lowing society and to move vision to sphere of practice action and real policy, it was needed not only to get over crisis of soul, the restoration of rights, health, meaning and common to all mankind value, and more attentive attitude to science and education. Peaceful practice shows that volume of governmental finance science and education in condition of development of market relations not only becomes shorter, on the contrary increases: only science and education are universal means of social progress, especially in crisis situations like we live through our states. Speaking by Abay's words: «Only intellect, science and will increases human ability».

Justified is presented assertion, that in these periods the loss of intellectual potential is especially disastrous, so as the government not looking after about its saving and increases, hasn't social perspective.

Resources limits led the science to a critical line, with all sharpness standing behind financing of science, sharply falling of qualified persons, the lack of budget means for making researches, ruining material-technology base of science, olden personnel potentials such as more sharp problems standing before native science. Nowadays, the condition of the science is in the same cruel condition. Bringing-up and preparing of national science scholars of high qualifications also represented more important tasks, standing before our country.

For the system of education also such problems are characterized as «The main task standing before countries of CIS is the growth of our native system till the level of world standard. And combined integration efforts should take into consideration the different aspects: from cultivation of new, with registering of world experience, scientific and educational programs till training and educating of persons. (It was taken from Orazaly Sabden's report in the St. Petersburg forum) .

During the working time at the Supreme Soviet by Orazaly Sabden's initiative there was prepared a number of suggestions and about 20 reports directed to the President of country Nursultan Abishevich Nazarbayev by actual questions such as

- «About republican program of training persons abroad»;
- «About foundation and organization of native scientific fund»;
- «About creation of High Consultative Soviet in science and technology under the President of Kazakhstan»;
- «About integration of science education and preparing the persons»;

- «About speeding-up the economic reform in Kazakhstan on threshold of XXI century «

- «About correction of governmental program»;

- «About conception of new economic policy»;

- «About governmental supporting small and middle business»;

- «About state monopoly on manufacture of wine-vodka production and creation of national corporation «Kazakhstan sharaby»;

- «Suggestions on reorganization of management by science in the Republic Kazakhstan in April 2006 year in which the creation of Independent National Agency on science and technology and also the National scientific fund» was suggested.

In context of realization message of president from the 1st of March, 2006 year there was prepared scientific letter «Criterion of valuation and the way of increasing competitive of national economy» in which it was offered to recognize: a) The National Council on competitiveness under the President of Kazakhstan;

b) The making of yearly « The account about competitiveness of Kazakhstan»;

c) The National Council have to recognize the main partners of business area;

d) The National Council have to be represented in the biggest world economic centers;

e) Taking into consideration, that the Economy Institute is the only one institute in republic which does all fundamental researches in economic area, to think about giving it the status of the main scientific partner.

Orazaly Sabden settled all positions of suggestions pointed above, he always supported every branches of government to

execute its own function clear and effective. He suggested cooperation, team-work by effective realization of reform course. By the way he said in following way: «It was necessary clear execution themselves functional tasks, finding out compromise in relations about principal problems, taking such decisions which would effective moved reforms»- for all these things on that purposed our efforts. It is the truth that we were harnessed to one wagon and carry common weight- it is the confidence of people their wishes to the further best future.»!

Noting above different suggestions and reports, on which thinking his duty, Orazaly Sabden tried to say to the president his views, his opinion about more important problems of our governmental building, showed on his unusual thinking clear-cut understanding of under the president circumstances and the way of entrance from crisis situations. These materials were the result of clear-cut studying of these or that problem, their scientific-economic analyses, and as a rule, they had specific suggestions by decision were considered problem and having a special purposes. There were speeches in noted letters about wide spectrum of problems having key means for our state.

Nevertheless the years of deputing gave more in professional plan as politics and having experiences allowed Orazaly more clear and insisting to defend his positions. In a definite thinking he brought in his modest ribbon in process of becoming our government, on foundation parliamentary of our country. On elections of the Supreme Soviet of XIII calling in 1994-1995 years Orazaly Sabden with the big power conquered the rivals. But for a great pity, this Supreme Soviet worked not long time. During the six year working in legislative

organs of republic Orazaly took rich experience and more new things opened for him.

In 1995, Orazaly has nominated his candidature for Mazhylis of Parliament from the South Kazakhstan. He enjoyed with a big authority in his Motherland, fellow-countrymen appreciated him for his intellect, and for ability to realize promises given to electors. Orazaly always has clear-cut prepared platform. The purpose - pre-election program is thought for a little things and he can speak not verbose but easy to understand. He said that the conception by a new economic policy couldn't be realized because of breaking-up of the Supreme Soviet of XIII calling, but more their positions, he would try and carry work to the end. Macroeconomic policy of government, orienteering on formation of market economy with spontaneous market regulations of pertaining to national economy proportion, refusing of government from institution stabilization and regulators influencing on household action of all sections of production and regions, how life showed itself, turned up mistaken. The disintegration of internal co-operative market, besides fivefold falling of standard living of people - it was the direct result of these mistakes. Only Orazaly Sabden can impartial to speak about it.

He had defended his pre-election platform at meetings with urban and country electors. Nobody knew needs and expectations of countrymen as he and noted on possibility of recognizing programs about city and country. Third time Orazaly has taken vote of confidence of electors.

He carried out the active work in Mazhylis: was one of the heads of constant commission by science and education, culture and Mass Media of Intergovernmental Assembly of

countries of CIS. O. Sabden brought in notable investment in legislative supplying the reformation of economic system in Kazakhstan and in countries of CIS, and assisted regulations of intergovernmental relations by science line, and scientific-technology policy and the formation of market- economy on condition of finding out by Kazakhstan the status of independent state, also in inter-parliamentary works of countries of Commonwealth by taking model recommendation law projects for countries of CIS. Firstly from other deputies of countries of CIS O. Sabden was rewarded with honored document of Inter Parliamentary Assembly of CIS.

Nowadays O. Sabden works on questions of development of native economic science: by his initiative and his immediate participation two Dissertation Councils by projecting doctoral theses by economic specialties open: 1- on base of the Humelev Eurasian National University in Astana, 2- on base of the Yassavy International Kazakh-Turkish University in Turkistan. The opening of these councils gave the opportunity to develop scientific schools on periphery and in regions. It was the first doctoral council by economic sciences for Astana that stimulated development of economic education in institutions of high education of country.

In 1990-2001, Orazaly Sabden was elected four times in a supreme organ of state. Nowadays Sabden is one and only deputy, which was elected four times and included in Kazakhstan «Book of records -2002»: KIERB. In these years he visited many countries such as USA, CNR, France, England, Bulgaria, Switzerland, German, Czech Republic, Hong-Kong, Pakistan, Iran, Turkey, Bahrain, Belgium, Holland to make acquaintance of legislative creation. By recognizing and clear-cut learning all new O. Sabden tries to use these to our

conditions. Especially he worked with a big performance when he headed the Parliamentarian delegations (1992, Mongolia, Ulan-Bator; 1993, China, Peking, Shanghai, Sheen-Zhen, Urumchy).

In a whole 90th years for Sabden were fruitful: he was one of creators of «The Union of Engineers of Kazakhstan (1992-1995), author of Innovated Fund of Kazakhstan for supporting science-researching works (1992), he was elected academician of the Engineering Academy of the Republic Kazakhstan (1992), academician of the International Engineering Academy (1992, Moscow), he took part as the member of Constitutional Commission about exploitation of the first Constitution of Kazakhstan, in 1993, he was the vice-chairman of Commission about culture, science, education and Mass Media information of Inter Parliamentary Assembly of CIS countries, St Petersburg, took part in International conferences.

In 2001, O. Sabden was the president of the Yassavy International Kazakh-Turkish University (IKTU). The most attention he paid to educational programs at the university. In 2001-2002, firstly there was organized free-of charge entering to institution of high education and the training of 2828 students from villages. In the south region new scientific centers, 5 scientific and research institutes, the Institute of post-graduate studying and magistracy, colleges and 2 lyceums for talented children were founded.

Being the president of the Yassavy Kazakh-Turkish University (IKTU) he was the author of idea, initiator of foundation of the Museum of art panorama of Turks in fourth languages where all periods, beginning from the most ancient time (Turks Kaganat) till sovereign Kazakhstan were pre-

sented. The panorama was very impressed. It includes 7 different themes, the number of them is corresponding priestly to the number of all Turk people. Also the album with view of the panorama was published (2003).

O. Sabden is the author of the foundation of historical monument «Turikbasy auliesy», which he built on his own budget in Tulkubas region, Azattyk village, the South Kazakhstan. At the result of excavations spent by archeologists of IKTU 2 ancient towns - Karashyk and Sharafkent (VII-X century) were discovered O. Sabden had many plans and ideas when being the president of the Yassavy Kazakh-Turkish University but he couldn't realize them.

In 2003, Sabden moved out to Almaty and began to work at the M. Tynyshbayev Transport and Communication Academy where he divided his own experiences and education for future engineers. In 2003, he took the State premium of the Republic Kazakhstan in science, technology and education for cultivation «Conception bases of development of market economy in Kazakhstan» reflected in 11 monographs. He was the first price-winner of State premium in economy. In 2004, he presented his works at the State National Library.

In 2005, O. Sabden opened the Institute of Analyzing and Forecasting «Kazakhstan-USA» and became its president. The purpose of creation is investigation of social, economic and political problems between two countries and their relations between each other. At the same year, he thought about creation of film «Zharaly sezim», where the way of life, the Kazakh youth difficulties in market condition, their patriotic life is clearly described. Nowadays the film has already represented.

In 2006, February Orazaly became the director of the Economy Institute of the Ministry of Education and Science

of the Republic Kazakhstan. Nowadays Sabden is a scientific head of program of fundamental researches of the Ministry of Education and Science of RK) «The formation and development of new quality of economy in conditions of globalization: strategy, institutes and mechanisms” in 2006-2008 year, which joined 27 themes, especially 11 themes made by branches of the Economy Institute and its filial - the Center of Social and Economic Researches in Astana, also 16 themes made by co-executors. He is the chairman of the Scientific Council of the Economy Institute, Ministry of Education and Science of RK. Under his scientific supervision 4 doctoral and 10 candidate theses. were defended.

In 2006, in accordance with the total of competition of the Ministry of Education and Science of Kazakhstan the Economy Institute fulfilled 3 themes about applied researches, also initiative researches on theme «Competitiveness of economy of Kazakhstan: criterion of value and the way of increasing ». We should note that the Economy Institute was positive changed headed by O. Sabden. Firstly, it was the reorganization of institute. On this way in 2006, in accordance with the requests of time, by realization of new tasks of entering Kazakhstan in a number of 50 more competitive countries of the world, there was organized new department by problems of real section of economy and 7 departments were renamed and reoriented in direction.

O. Sabden became the initiator of publishing the number of pamphlets of institute, prepared in limits of Program of fundamental researches called «The problems of stable development and increasing of competitiveness of Kazakhstan economy in conditions of globalization». According to his things at the institute there was opened his own scientific

magazine called «Economy: strategy and practice», which plays the main role in decision of applied tasks for foundation of the Council of Central-Asia states and increasing their competitiveness.

As a director of the institute Orazaly pays much attention to strengthening of personal structure of the institute and especially for its rejuvenation. For example, only in 2006, 9 young workers were taken for making up of the staff of departments. O. Sabden pays much attention to development of native language in the institute. In particular, for the first time the meetings of the Scientific Council become to spend in two languages, and there were organized the courses of learning state language on two levels: for beginners and for dipping their education. As a head of scientific and research organization O. Sabden does many works by dipping integration of science and education and the development of international creative relations. During 2006 year, there were made new agreements about creative co-operation of the Economy Institute of the Ministry of Education and Science of Kazakhstan with the Economy Institute of RAS, KazEU named after T. Rysculov and etc. Nowadays together with the Program Council of the International Economic Forum (Warsaw) he leads the preparing the II Forum “Europe – the Central Asia” in Almaty. The International conference by competitiveness problems of economy of Turkic-language states is going to spend together with the Demirel University.

In 2006 year O. Sabden by heading the group of scientists and academicians initiated creation of Council of Scientists of Kazakhstan and spent the first congress. The creation of Council was already ripe problem. Today Kazakhstan has science containing all components which can be fruitful used

not only for purposes of development of economy and social progress but in decision of global problems (cosmos, ecology, congenital sources, etc).

The right use of scientific potential of republic, moral and material support of scientists by the state, side-increasing means directing to scientific researches - all these and another problems of Kazakhstan science are very clear-cut noted in scientific report «The role of science in social and economic progress of Kazakhstan and tasks of the Council of Scientists», which was made by its president O. Sabden on the congress of the Council of Scientists.

O. Sabden as a scientist of international range and famous public figure, actively appears in Mass Media by questions concerning the role of science in supplying the stable development of Kazakhstan, competitiveness of its economy and the role and place of Kazakhstan in world economic community about questions of globalization, etc. He is the author of 300 scientific works and he is continuing to work on theoretical and practical problems of new economy, «economy of knowledges» and he always is going on constant searching.

*K.N. Naribayev,
Academician of the National Academy
of Sciences of the Republic
Kazakhstan*

*M.B. Chermanova,
Candidate of economic sciences*

**ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ИНЖЕНЕРЛІК
АКАДЕМИЯНЫҢ ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ ИНЖЕНЕРЛІК
АКАДЕМИЯСЫНЫҢ АКАДЕМИГІ, ЭКОНОМИКА
ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ ДОКТОРЫ О. СӘБДЕННІҢ
ӨМІРІ МЕН ЕҢБЕКТЕРІ ТУРАЛЫ
ӘДЕБИЕТТЕР**

**ЛИТЕРАТУРА О ЖИЗНИ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
АКАДЕМИКА МЕЖДУНАРОДНОЙ
ИНЖЕНЕРНОЙ АКАДЕМИИ И
НАЦИОНАЛЬНОЙ ИНЖЕНЕРНОЙ АКАДЕМИИ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН, ДОКТОРА
ЭКОНОМИЧЕСКИХ НАУК О. САБДЕНА**

**LITERATURE ABOUT LIFE AND ACTIVITY OF
ACADEMICIAN OF THE INTERNATIONAL
ENGINEERING ACADEMY AND THE NATIONAL
ENGINEERING ACADEMY OF THE REPUBLIC
KAZAKHSTAN, DOCTOR OF ECONOMIC
SCIENCES O. SABDEN**

1. Қазақстан рекордтар кітабы-2002 – Қазақстанская книга рекордов-2002: Қазақстандық ақпараттық-энциклопедиялық анықтамалық – Қазақстанский информационно-энциклопедический справочник / Ун-т Туран. - Алматы, 2002. - С. 105.
2. Мархабат Байғұт. Серт пен сенім. Академик Оразалы Сәбден туралы очерк. - Алматы, 1997. - 105 б.
3. Сәбден Оразалы Сәбденұлы - Сабден Оразалы Сабденович // *Абишев А.К.* Қазақстан бизнес-кітабы. Қаржы – Бизнес-книга Казахстана. Финансы: Справочник. - Алматы: ТОО «Алматинский издательский дом», 2006. - С. 34.

республиканского научно-технического семинара «Техника, технология и экономика ремонта оборудования в машиностроении Казахстана» / Госплан КазССР. - Алма-Ата, 1974. (Соавт. Ж.М. Мамбетов).

6. Ремонт оборудования: планирование, учет, отчетность // Народное хозяйство Казахстана. - 1974. - № 4. - С. 84-86. (Соавт. А. Мурзаев).

7. Совершенствование планирования, учета и отчетности машиностроительного завода на основе применения новых экономико-математических методов // Материалы научно-теоретической конференции молодых ученых академии наук Казахской ССР. - Алма-Ата, 1974. - Ч.2. - С. 243.

8. Статистический анализ себестоимости ремонта техники // Тезисы докладов отраслевого республиканского научно-технического семинара «Техника, технология и экономия ремонтного оборудования в машиностроении Казахстана» / Госплан КазССР. - Алма-Ата, 1974.

9. Техника, технология и экономика ремонта оборудования в машиностроении Казахстана. - Алма-Ата: Машпром, 1974. (Соавт.: А.Ш. Мукашев, О. Калдыбаев, А. Мурзаев).

1975

10. Корреляционно-регрессивный метод при анализе затрат на капитальный ремонт оборудования на Чимкентском заводе прессов и автоматов / КазНИИНТИ. - Алма-Ата, 1975. - 21 с. (Соавт. А. Мурзаев).

11. О применении методов корреляции регрессии // Народное хозяйство Казахстана. - 1975. - № 7. - С. 75-77. (Соавт. А. Мурзаев).

12. Определение эффективности применения СПУ в ремонте // Машиностроитель [М]. - 1975.

13. От эксперимента – к практике // Казахстан. правда. - 1975. - 10 июня (№ 134). (Соавт. А. Мурзаев).

14. Разработка и внедрение сетевых графиков в ремонтном производстве. (Опыт Кентауского экскаваторного завода) / КазНИИНТИ. - Алма-Ата, 1975. - 20 с. (Соавт. А. Мурзаев).

15. Типовые технологические процессы и сетевые графики ремонта // Машиностроитель [М]. - 1975. - № 10. - С. 31. (Соавт. А. Мурзаев).

16. Экономико-статистический анализ себестоимости капитального ремонта оборудования // Материалы Всесоюзной научно-технической конференции «Ремонт и модернизация в условиях НТП». - Саратов, 1975. (Соавт. А. Мурзаев).

1977

17. Количественная оценка трудоемкости ремонтных работ // Научная организация труда и производства на промышленных предприятиях. - Алма-Ата, 1977. - С. 100-111.

1978

18. Методические вопросы разработки и применения сетевого планирования комплекса ремонтных работ: На Кентауском экскаваторном заводе // Материалы Республиканской научно-практической конференции молодых ученых по общественным наукам. 24-25 февр. 1978 г. - Алма-Ата, 1978. - С. 238-240.

19. Некоторые вопросы применения многофакторного корреляционно-регрессивного анализа // Материалы

Республиканской конференции «Проблемы интенсификации социалистического производства и пути повышения его экономической эффективности». - Ташкент, 1978.

20. Об экономической нецелесообразности среднего ремонта оборудования // Тезисы докладов VII научно-теоретической конференции молодых ученых, аспирантов и соискателей АИНХ «Проблемы теории и практики эффективности общественного производства и качества работы» / АИНХ. - Алма-Ата, 1978.

21. Основные этапы применения экономико-статистических методов в экономическом анализе // Молодые ученые АН КазССР 60-летию Октября: Тр. конф. - Алма-Ата, 1978.

22. Совершенствование планирования и организация ремонта оборудования на основе экономико-статистических и сетевых методов: Автореф. дис. ... канд. экон. наук. - Алма-Ата, 1978. - 26 с.

1979

23. Вопросы совершенствования организации ремонтного производства на машиностроительных предприятиях // Материалы конференции «Пути улучшения использования металлообрабатывающего оборудования на предприятиях машиностроения и металлообработки Алма-Атинской области». - Алма-Ата, 1979.

24. Основные этапы сетевого планирования ремонтных работ // Материалы Всесоюзного научно-технического семинара «Централизация и специализация ремонта технологического оборудования машиностроительных предприятий». - М., 1979.

25. Сетевые модели в организации труда ремонтных работ // Социалистический труд [М]. - 1979. - № 7. (Соавт. А. Мурзаев).

26. Экономико-статистическая интерпретация результатов корреляционно-регрессивного анализа // Материалы городской научно-технической конференции «Оптимизация процессов управления». - Алма-Ата, 1979.

1980

27. Комплексная модернизация оборудования как важнейший элемент интенсивного воспроизводственного процесса // Вопросы оптимизации отраслевых и региональных хозрасчетных взаимоотношений НИЭИПиН при Госплане КазССР. - Алма-Ата, 1980.

28. Методика оценки эффективности ремонтного комплекса в новых условиях хозяйствования // Материалы Республиканской конференции «Повышение эффективности на машиностроительных предприятиях республики». - Алма-Ата, 1980.

29. Методические вопросы применения экономико-статистического моделирования ремонтных затрат // Организация производственного процесса на промышленном предприятии. - Алма-Ата, 1980. - С. 103-133.

30. Организация ремонтного обслуживания // Там же. - С. 83-96.

31. Основные условия и этапы использования экономико-статистических методов в планировании затрат на ремонт оборудования // Материалы семинара «Прогрессивные методы технического обслуживания и ремонта оборудования». - М., 1980.

32. Совершенствование нормирования и планирования затрат на ремонт оборудования // Материалы краткосрочного семинара «Новое в организации, технологии и экономике ремонта оборудования». - Л., 1980.

1981

33. Актуальные вопросы повышения эффективности ремонта промышленного оборудования /в республике/ // Вестн. АН КазССР. - 1981. - № 3. - С. 59-63.

34. Информационное обеспечение в управлении производственным объединением // Материалы Республиканской научной конференции молодых ученых и специалистов по общественным наукам, посвященной 110-й годовщине со дня рождения В.И. Ленина. 17-18 апреля. - Алма-Ата, 1981. - С. 112-114.

35. К вопросу АСУ ремонтным производством /в Казахской ССР/ // Внедрение и совершенствование экономико-математических методов и моделей нархозплана. - Алма-Ата, 1981. - С. 115-131.

36. Опыт организации ремонта оборудования в машиностроении / КазНИИНТИ. - Алма-Ата, 1981. - 16 с. (Соавт. Г.П. Сидорец).

37. Совершенствование организации ремонтного производства Дзезказганского горнометаллургического комбината // Материалы конференции молодых ученых республики «Проблемы освоения и комплексного использования минерально-сырьевых ресурсов Дзезказган-Жайремского промышленного узла». - Алма-Ата, 1981.

38. Оценка степени экстенсивного использования металлообрабатывающего оборудования машиностроительных предприятий // Материалы краткосрочного семинара «Современные методы и средства повышения производительности труда при техническом обслуживании и ремонте оборудования». - Л., 1982.

39. Повышение эффективности ремонтных работ в Актюбинской области // Материалы научно-практической конференции молодых ученых и специалистов, посвященной 60-летию образования СССР «Проблемы освоения и комплексного использования минерально-сырьевых ресурсов Актюбинской области». - Алма-Ата, 1982.

40. Применение корреляционно-регрессивного анализа для уточнения структуры ремонтного цикла // Материалы Всесоюзного научно-технического симпозиума «Индустриализация и экономика технического обслуживания, ремонта и модернизации технологического оборудования в машиностроении». - М., 1982.

41. Программно-сетевой подход к планированию и управлению комплексом работ // Материалы Всесоюзной конференции «Эффективность капитального ремонта основных фондов в народном хозяйстве СССР». - М., 1982.

42. Пути повышения эффективности управленческих решений в производственных объединениях. Деп. в библиогр. указ. «Депонированные рукописи». Алма-Ата, 1982. № 3. С. 109-110.

43. Ремонт: как его организовать // Народное хозяйство Казахстана. - 1982. - № 1. - С. 33-35. (Соавт. К. Сарсенбаева).

1983

44. Определение эффективности применения СПУ в ремонте // Машиностроитель [М]. - 1983. - № 4. - С. 27.

45. Основа перестройки – централизация и специализация // Народное хозяйство Казахстана. - 1983. - № 5. - С. 34-36. (Соавт. М. Нусипбеков).

46. Основные условия и этапы использования экономико-статистических методов в планировании затрат на ремонт оборудования // Материалы семинара «Прогрессивные методы технического обслуживания и ремонта оборудования». - М., 1983.

47. Совершенствование информационных потоков в объединении // Материалы конференции молодых ученых республики. - Алма-Ата, 1983.

48. Czy potrzebne sa naprawy srednie? // Eksploatacja maszyn [Warsawa]. - 1983. - № 2-3.

1984

49. Вопросы организации ремонтных работ в регионе // Материалы семинара «Роль технического прогресса в совершенствовании организации и технологии ремонта оборудования». - Л., 1984.

50. К вопросу о сущности ремонта машин и оборудования // Материалы семинара «Организация ремонта и модернизация технологического оборудования машиностроительных предприятий» / КазНИИНТИ. - Алма-Ата, 1984.

51. Об эффективности капитального ремонта основных фондов // Материалы конференции молодых ученых республики «Проблемы повышения эффективности развития производительных сил Казахстана на перспективу» / КазНИИНТИ. - Алма-Ата, 1984. (Соавт. А. Садыков).

52. Вопросы оценки эффективности ремонтного производства // Материалы семинара «Эффективность внедрения технического обслуживания и ремонта промышленного оборудования в свете реализации программы «Интенсификация-90». - Л., 1985.

53. К использованию системы моделей управления ремонтного производства // Тезисы докладов зональной конференции «Совершенствование экономики, организации и управления вспомогательным производством (проблемы и опыт)». - Пенза, 1985.

54. Оценка эффективности основного и ремонтного производства // Материалы республиканского совещания «Повышение эффективности ремонта машин и оборудования». - Алма-Ата, 1985.

55. Построение гибридных экономико-статистических моделей анализа и планирования показателей эффективности производства // Материалы научно-практической конференции «Совершенствование теории и практики экономического анализа в промышленности». - Донецк, 1985.

56. Проблемы ремонтного производства в условиях ускорения научно-технического прогресса // Материалы Республиканского совещания «Повышение эффективности ремонта машин и оборудования». - Алма-Ата, 1985.

57. Программный подход к управлению ремонтным производством // Совершенствование планирования и управления народным хозяйством на основе использования средств вычислительной техники / НИИАСПУ при Госплане КазССР. - Алма-Ата, 1985.

58. Техника в ремонте // Казахстан. правда. - 1985. - 24 дек.

59. Формирование технологической структуры программно-целевого управления ремонтным производством // Материалы Всесоюзной научно-технической конференции «Технология ремонта и технического обслуживания оборудования в машиностроении». - М., 1985.

1986

60. Актуальные проблемы организации ремонта // Народное хозяйство Казахстана. - 1986. - № 1. - С. 14-17.

61. Вопросы совершенствования планирования ремонта оборудования // Материалы конференции «Модернизация действующего ремонтного производства на машиностроительных предприятиях». - Волгоград, 1986.

62. Индустриализация ремонтных работ // Известия. - 1986. - Март.

63. Машиностроительный комплекс // Комплексная программа научно-технического прогресса Казахской ССР на 1991-2010 годы (по пятилеткам): Концепция. - Алма-Ата, 1986. - С. 76-82.

64. Необходимость нового подхода к организации и управлению ремонтным производством при ускорении темпов НТП // Материалы Всесоюзной конференции «Экономика и организация капитального ремонта основных фондов в условиях ускорения научно-технического прогресса». - М., 1986.

65. Повышение эффективности восстановления изношенных частей оборудования как фактор снижения

металлоемкости // Резервы снижения материалоемкости продукции / КазНИИНТИ. - Алма-Ата, 1986.

66. Резервы снижения материалоемкости продукции: Аналит. обзор / КазНИИНТИ. - Алма-Ата, 1986. - 58 с. (Соавт.: П.С. Шим, М.М. Мунатаев).

1987

67. Резервы экономики металла при восстановлении оборудования // Материалы семинара «Совершенствование организации, технологии и экономики ремонтного производства в свете реализации программы «Интенсификация-90». - Л., 1987.

68. Тенденция изменения воспроизводства основных фондов и пути его интенсификации в промышленности // Экономические проблемы интенсификации общественного производства в Казахской ССР / НИЭИПиН при Госплане КазССР. - Алма-Ата, 1987.

69. Экономия металла на основе уменьшения массы техники и восстановления ее изношенных частей // Эффективность использования материальных ресурсов. - Алма-Ата, 1987.

70. Эффективность ремонтного производства в условиях интенсификации // Материалы Всесоюзного научно-технического совещания «Техническое обслуживание и ремонт технологического оборудования в условиях перевооружения и интенсификации производства». - М., 1987.

1988

71. Обновление и возмещение основных производственных фондов в условиях ускорения НТП // Изв. АН КазССР. Сер. обществ. наук. - 1988. - № 3. - С. 54-63. - Библиогр.: 17 назв.

1989

72. Вопросы формирования межотраслевых производств в Средней Азии и Казахстане // Материалы конференции по межотраслевым производствам. - Фрунзе, 1989.

73. Когда не приводят в действие резервы // Народное хозяйство Казахстана. - 1989. - № 2. - С. 31-32. (Соавт. М. Мунатаев).

74. Новые функции планирования ремонта основных фондов в условиях радикальной экономической реформы // Материалы Всесоюзной конференции. - Л., 1989.

75. Организация технического обслуживания оборудования // Организация ремонтного обслуживания технологического оборудования в машиностроении в условиях действия Закона «О государственных предприятиях (объединениях)». - М., 1989.

76. Техническое перевооружение и реконструкция предприятий, пути их ускорения и повышения эффективности // Научные доклады / КазНИИНТИ при Госплане КазССР. - Алма-Ата, 1989. (Соавт.: П.С. Шим, М. Мунатаев).

77. Экономические проблемы управления эффективностью ремонтного производства: Автореф. дис. ... д-ра экон. наук. - Алма-Ата, 1989. - 41 с.

1990

78. Алғашқы қадам // Қазақстан мұғалімі. - 1990. - Қаңтар.

79. Бюджет бекітілді // Социалистік Қазақстан. - 1990.

80. Ғылым көкжиегін кеңейтейік // Сонда. - Қыркүйек.

81. Егемендікті еншілеу ерлікпен пара-пар // Сонда. -
Наурыз.
82. Жоспарлаудың жаңа тетігі // Сонда. - Желтоқсан.
83. Нарық. Экономика. Ғылым // Сонда. - Қыркүйек.
84. Тоқсан тарау жолда тұрмыз // Сонда. .
85. Түпкі мүддені таразыласақ // Халық кеңесі. - 1990.
- 22-28 мамыр.
86. Тығырықтан шығар жол // Социалистік Қазақстан.
- 1990. - Сәуір.
87. Тығырықтан шығар жол жоспарлаудың жаңа тетігі
// Сонда. - Желтоқсан.
88. Ұлт келешегін ұмытпайық // Халық кеңесі. - 1990.
89. Для выхода из тупика нужен кардинальный поворот
// Советы Казахстана. - 1990. - Дек.
90. Избежим ли утечки мозгов // Казахстан. правда. -
1990. - Март.
91. Интеллектуальный потенциал республики // Там
же. - Февр.
92. Методика оценки эффективности ремонтного
комплекса в новых условиях хозяйствования // Материалы
Республиканской конференции «Повышение
эффективности использования и обновления оборудования
на машиностроительных предприятиях республики». -
Алма-Ата, 1990.
93. Модернизация фондов и эффективность труда
// Казахстан. правда. - 1990. - Март.
94. Наука рынка, рынок в науке // Там же. - Дек.
95. Определить приоритеты // Там же. - Окт.
96. Оценка эффективности технического обслуживания
и ремонтного комплекса // Материалы II Международной
конференции «Ремонт-90». - Варна, 1990.

97. Рынок и мы: защита от «шока» // Казахстан. правда.
- 1990. - Дек.

98. Рынок, экономика и наука // Социалистік Қазақстан.
- 1990. - Қыркүйек.

99. Эффективность основных фондов в промышленности и проблемы ее роста в условиях рыночных отношений // Материалы Республиканской конференции «Повышение эффективности использования и обновления оборудования на машиностроительных предприятиях республики». - Алма-Ата, 1990. (Соавт. М. Мунатаев).

1991

100. Атамекен ажары // Халық кеңесі. - 1991. - 30 мамыр.

101. Бізде мемлекеттік ғылыми-техникалық саясат бар ма? // Социалистік Қазақстан. - 1991. - Мамыр.

102. Бюджет бекітілді // Сонда. - Ақпан.

103. Жекешелендіру әркімге қатысты // Халық кеңесі.
- 1991. - Мамыр.

104. Интеллектуалды пәрмен – ұлт мерейі // Сонда.

105. Век живи, век учись // Горизонт. - 1991. - Янв., май.

106. Есть ли у нас Государственная научно-техническая политика // Социалистік Қазақстан. - 1991. - Май.

107. Модернизация и ремонт оборудования, важные резервы рыночной экономики // Материалы Всесоюзной конференции. - Минск, 1991.

108. Народное образование в новых условиях // Партийная жизнь Казахстана. - 1991. - Янв.

109. Науку на правовую основу // Советы Казахстана.
- 1991. - Дек.

110. О новой системе формирования государственной научно-технической политики // Там же. - Май.

111. Обеспечение социальной защиты и занятости работников науки в условиях перехода к рыночной экономике // Рынок: новые формы хозяйствования и НТП: Тез. докл. и выступлений Всесоюз. науч.- практ. конф. Алма-Ата, 29 сент.-3 окт. 1991 г. - Алма-Ата, 1991. - Т. III. - С. 102-104. (Соавт. Е. А. Наумов).

112. Особый товар - научная продукция все еще не востребована рынком // Казахстан. правда. - 1991.

113. Приватизация – ключ к успеху // Советы Казахстана. - 1991. - Июнь.

114. Совершенствование структуры действующих предприятий – важное условие развития рыночных отношений // Материалы конференции. г. Луганск, 1991. - Луганск, 1991. (Соавт. М. Мунатаев).

115. Создание межотраслевых производств – эффективный путь специализации // Материалы Всесоюзного семинара. - Л., 1991.

116. Стратегия научно-технического развития республики в условиях суверенитета // Рынок: новые формы хозяйствования и НТП: Тез. докл. Всесоюз. науч.- практ. конф. Алма-Ата, 29 сент.-3 окт. 1991 г. - Алма-Ата, 1991. - Т. I. - С. 117-127.

1992

117. Білім беру жөніндегі бірегей Заң // Қазақстан мектебі. - 1992. - № 5-6. - 14-17 б.

118. Қаржысыз ғылым қарқынсыз // Егемен Қазақстан. - 1992. - Июль.

119. Молшылыққа бастар жол немесе инновациялық ортаны қалыптастыру // Ақиқат. - 1992. - № 8. - 92-94 б. (Е. Мұхановамен бірге).

120. Ұлт мерейі ғылым мен білім арқылы артады // Егеменді Қазақстан. - 1992. - 30 қыркүйек.

121. Деньги для науки. Где их взять? // Советы Казахстана. - 1992. - 19 мая.

122. Казахстан в переходный период // Там же. - Окт.

123. Приоритет личности ученого заложен в основу Закона “О науке” и государственной научно-технической политике Республики Казахстан // Казахстан. правда. - 1992. - 19 мая.

124. Проблемы развития специализации и кооперирования производства в условиях перехода республики к рынку / КазНИИНТИ. - Алматы, 1992. - 64 с. (Соавт.: М.М. Мунатаев, С.А. Ержанова).

125. Техническое перевооружение производства / КазНИИНТИ. - Алма-Ата, 1992. (Соавт. М. Мунатаев).

126. Три кита: фонды, конкурс, экспертиза // Бизнес клуб. - 1992.

1993

127. Ғылымды дамытудың қисынды жолдары // Ақиқат. - 1993. - № 10. - 3-6 б.

128. Ғылымы озық ел озар // Егемен Қазақстан. - 1993. - 10 тамыз.

129. Жаңа өнеркәсіптік саясат // Сонда.

130. Жоғары білім туралы түсініктеме // Әділет. - 1993. - Шілде. (К. Шайбековпен бірге).

131. Инженерлер съезі: үміт пен күдік // Халық кеңесі. - 1993. - 22 мамыр.

132. Қазақстан Республикасының Жоғарғы Кеңесі комитеттері төрағаларының үндеуі: Қол қойғандар О.С. Сәбденов, Б.С. Әйтімова, Б.Б. Жанасаев // Жас алаш. - 1993. - 2 желтоқсан.

133. Отандық тауар өндірушілерді қолдау // Ақиқат. - 1993.

134. В Америке тоже предпочитают бесплатные школы, однако докторами наук там становятся к тридцати годам // Экспресс К. - 1993. - 14 дек.

135. Выступления участников сессии Общего собрания Академии наук Республики Казахстан // Вестн. НАН РК. - 1993. - № 2. - С. 25-50.

136. Инженеры – за реформы и компромиссы // Советы Казахстана. - 1993. - 17 авг.

137. Конституция и высшее образование // Там же. - Май. (Соавт. К. Шайбеков).

138. Наука и образование: два столпа могущества США // Там же. - 11 нояб.

139. Отечественным товаропроизводителям нужна срочная поддержка // Веч. Алматы. - 1993.

140. Переходный период требует антикризисных мер // Казахстан. правда. - 1993. - 24 марта.

141. Проблемы формирования государственной научно-технической политики в условиях рынка // Наука Казахстана. - 1993. - № 2.

1994

142. Қиындықтардың бәрі қателік емес // Халық кеңесі. - 1994. - 22 қыркүйек.

143. Тұрардың Түркістандағы қызметі // Оңтүстік Қазақстан. - 1994. - 17 қыркүйек.

144. Тығырық немесе экономиканы реформалау және оны заңдық жағынан қамтамасыз ету мәселелері туралы // Егемен Қазақстан. - 1994. - 13 қазан.

145. Главным действующим лицом в экономике должен стать товаропроизводитель // Казахстан. правда. - 1994. - 3 нояб.

146. Думы о Тураре // Южный Казахстан. - 1994. - 17 сент.

147. Ратовал за национальную государственность и ее экономические основы // Советы Казахстана. - 1994. - 17 сент.

148. Стратегия подъема и тактика выхода из кризиса экономики Республики Казахстан. Основы социально-экономической модели и практической ее реализации / НИА РК. - Алматы, 1994. - 40 с. (Соавт.: С. Байзаков, О. Калдыбаев).

1995

149. Кемел келешегіміздің кепілі – жалпы ұлттық идея мен сенім // Егемен Қазақстан. - 1995. - 30 қараша.

150. Референдум идеясын қолдаймын // Сонда. - 25 сәуір.

151. Взаимодействие частных структур и капиталов может стать основой интеграции // Казахстанско-российская газета. - 1995. - Апр.

152. Отечественным товаропроизводителям нужна срочная поддержка // Веч. Алма-Ата. - 1995. - Февр.

1996

153. Бюджетті қабылдау керек: Бірақ кейбір өзекті мәселелерді ескерген жөн // Егемен Қазақстан. - 1996. - 24 желтоқсан.

154. Ғылымды ұйымдастыру және ғылыми-техникалық прогреске басшылық // Сонда. - 13 сәуір.

155. Өзіміз өндірмей, өрісіміз кеңеймейді // Сонда. - 5 қазан.

156. Авторское право: проблемы и перспективы // Азия-экономика и жизнь. - 1996. - № 26 (июнь). (Соавт. Е. Баядилов).

157. Без государственного регулирования рынок функционировать не может // Казахстан. правда. - 1996. - 14 марта.

158. Будущее Алматы // Деловая неделя. - 1996. - 20 сент. (Соавт. Ж. Ильясов).

159. Вывод экономики из кризиса и законодательное обеспечение этого процесса: Аналит. обзор / КазгосИНТИ, ун-т "Улагат". - Алматы, 1996. - 19 с. (Соавт.: С. Байзаков, О. Калдыбаев, Р. Елемесов).

160. Законодательные основы общего образовательного и научного пространства стран содружества // Вестн. МПА [Спб]. - 1996. - № 1.

161. Интеграционные приоритеты в законодательном обеспечении сфер образования и науки // Тезисы конференции. - Алматы, 1996.

162. Казахстан не ждал когда все страны СНГ «созреют» для Евразийства // Казахстан. правда. - 1996. - 2 апр.

163. О законодательной базе развития научно-технической сферы // Материалы конференции. Алматы, июнь 1996 г. - Алматы, 1996.

164. Парламентарии: взгляды и позиции: [Высказывания] // Мысль. - 1996. - № 6. - С. 19-25.

165. Правительственную программу можно и нужно корректировать // Новое поколение. - 1996. - 19 июля.

166. Правовое обеспечение интеграции // Казахстан. правда. - 1996. - 16 апр.

167. Реформы в управлении назрели // Там же. - 13 сент.

168. Успех экономической реформы зависит от тех условий, в которых реализуются правительственные программы // Панорама. - 1996. - № 8.

1997

169. Алматының болашағы ойлантады // Егемен Қазақстан. - 1997. - 1 сәуір.

170. Ауқымды істер алда тұр // Сонда. - Қараша.

171. Бағалы қағаздардың дамуы // Ақиқат. - 1997.

172. Жекешелендіру саясаты // Сонда.

173. Мәселе байырғы, көзқарас жаңаша // Егемен Қазақстан. - 1997. - Шілде.

174. Реформаға көзқарас: нарықтық қатынастардың дамуы қандай? // Ақиқат. - 1997. - № 5. - 11-14 б.

175. Реформалардың жайы және барысы // Сонда. - № 6. - 39-44 б.

176. Стратегия бар, іс қажет // Заман-Қазақстан. - 1997. - 14 қараша.

177. Шағын бизнес экономика тұтқасы // Егемен Қазақстан. - 1997.

178. Шындық бір күндік емес // Парасат. - 1997. - № 6. - 10-11 б.

179. Экономиканы басқарудың жаңа жүйесі қандай болмақ? // Ақиқат. - 1997. - № 4. - 14-20 б.

180. Экономиканы дағдарыстан шығару // Сонда. - 1997.

181. В XX век с новой программой // Казахстан. правда. - 1997. - 20 мая.

182. Государственная поддержка малого бизнеса // Горизонт. - 1997.

183. Для реализации мер по развитию малого и среднего предпринимательства необходима разработка специальной программы // Панорама. - 1997. - 8 авг.

184. Законодательное обеспечение процесса экономических реформ СНГ // Вестн. МПА СНГ [Спб.] - 1997. - № 3.

185. Интеллектуалы, защищайтесь! // Юрид. газ. - 1997. - 11 июня.

186. Лед тронулся // Қазақ үні. - 1997. - Июль.

187. Малый бизнес – гарантия стабилизации экономики // Казахстан. правда. - 1997; Экономика и жизнь. - 1997.

188. Помимо схемы, предложенной МВФ, существуют более разумные и приемлемые варианты для развития Казахстана // Панорама. - 1997. - 27 июня.

189. Развитие рыночных отношений // Политика. - 1997; Экономика и жизнь. - 1997. - Март.

190. Стратегия нуждается в практической поддержке // Казахстан. правда. - 1997. - 8 нояб.

1998

191. Аймақтардағы экономикалық реформа // Ақиқат. - 1998. - № 5. - 21-24 б.

192. Рухани даму // Егемен Қазақстан. - 1998. - Қараша.

193. Экономиканы өркендетудің өзекті мәселелері // Сонда. - 23 қыркүйек.

194. Законодательное обеспечение развития науки и образования в условиях рыночной экономики // Вестн. МПА СНГ [Спб]. - 1998. - № 3.

195. Как нам развить бизнес, малый и средний // XXI век. - 1998. - 13 марта. - С. 6.

196. Новая промышленная политика может быть усилена координирующей ролью государства // Казахстан. правда. - 1998. - 9 окт.

197. Поддержка малого и среднего бизнеса // Смешанное общество: мировой опыт Казахстана. - Алматы, 1998. - С. 133-147.

198. Сервисное обслуживание агропромышленного производства // Материалы Международной научно-практической конференции «Аграрные реформы на современном этапе: реальность и перспективы». 17 июля 1998 г. / КазНИИ экономики и организации АПК. - Алматы, 1998.

1999

199. Актуальные вопросы развития образования // Отечество. - 1999. - 4 февр.

200. Размышление о будущем образования и науки Казахстана // Казахстан. правда. - 1999.

2000

201. Жер қорын құру керек // Егемен Қазақстан. - 2000. - 25 тамыз.

202. Ұлттық инвестор қалыптаспай, экономика дамымайды // Сонда. - 11 қаңтар.

203. Отделение экономики - важное звено Инженерной академии Республики Казахстан // Вестн. Инженерной акад. РК. - 2000. - № 1. - С. 78-84. (Соавт. Ж.О. Ильясов).

2001

204. ... Ол бәрінен биік тұр: [Академик Ө. Жолдасбеков туралы: Естелік] // Жас алаш. - 2001. - 20 наурыз.

205. Салықтың салмағы азаяды // Егемен Қазақстан. - 2001. - 21 наурыз.

206. Исследование причин экономического роста в Казахстане // Тезисы Международной научно-теоретической конференции «Казахстан за 10 лет: проблемы экономики, образования и науки». Туркестан, 2001 / МКТУ им. Х.А. Ясави. - Туркестан, 2001.

207. Итоги и перспективы экономического развития Казахстана // Материалы Международной научно-практической конференции / НИА РК. - Алматы, 2001.

208. Международный казахско-турецкий университет им. Х.А. Ясави: ступени развития // Аль-Пари. - 2001. - № 5-6. - С. 77-79.

209. Меры по активизации предпринимательской деятельности в Республике Казахстан // Тезисы Международной научно-теоретической конференции «Казахстан за 10 лет: проблемы экономики, образования и науки». Туркестан, 2001 / МКТУ им. Х.А. Ясави. - Туркестан, 2001.

210. Приоритетные направления иностранных инвестиций в экономику Казахстана // Материалы Республиканской научно-практической конференции / КарГУ им. Е.А. Букетова. - Караганда, 2001.

2002

211. Ғылым – көшірмесі жоқ құбылыс // Заман - Қазақстан. - 2002. - 15 наурыз.

212. Қазақ-түрік университетінде не жаңалық // Түркістан. - 2002. - 8 тамыз.

213. Түркістан аймағының приоритеті, экологиялық проблемаларының бағыттары // «Түркістан аймағының экологиялық мәселелері» атты халықаралық конференция. Түркістан, 6-9 қараша 2002 ж. - Түркістан, 2002. - 8 б.

214. Түрік дүниесіне ортақ оқу орны // Түркология. - 2002. - № 1.

215. Место экономики Казахстана в мировом экономическом пространстве // Материалы Республиканской конференции «Центральная Азия в контексте глобализации: экономика, культура, политика» / КазАТиСО. - Алматы, 2002. (Соавт. К.Ж. Омарова).

216. Перспективы макромаркетинга в приоритетных отраслях экономики Казахстана // Материалы Международной научной конференции «Макромаркетинг РК: теория и практика» / КазНУ им. аль-Фараби. - Алматы, 2002.

217. Перспективы социально-экономического развития Казахстана и Турции // Материалы Международной конференции. Турция, 2002. - Турция, 2002.

218. Приоритеты экономического развития экономики

Казахстана в среднесрочной перспективе // Саясат. - 2002. - № 9-10. - С. 6-10.

219. Проблемы и перспективы государственного регулирования дивидендной политики национальных компаний // Трансформация экономики Казахстана (итоги, перспективы) / ИЭ МОН РК. - Алматы, 2002. - С. 84-92.

220. Современное состояние и перспективы экономического сотрудничества Казахстана и Турции // Материалы Междунар. конф. Турция, 2002. - Турция, 2002.

221. Университет международного масштаба // Южный Казахстан. - 2002. - 17 апр.

222. Türk Dünyasının manevi başkentindeki eğitim ordusu // Haber. - 2002. - № 6 (май).

223. Ulusal şirketlerin temettü politikalarının devlet tarafından düzenlenmesi problemleri ve gelişim hedefleri. - Турция: Изд-во Стамбульского университета, 2002.

2003

224. Түрік халықтары тарихының мұражайы. Музей – панорама Международного казахско-турецкого университета им Х.А. Ясави. - Алматы, 2003. - 53 с.

225. Адаптивность систем экологического менеджмента для промышленных предприятий Казахстана в рыночных условиях // Материалы Международной научно-практической конференции «Проблемы науки, образования и устойчивого развития общества в начале XXI века». Шымкент, ЮКГУ им. М. Ауэзова, май 2003 г. - Шымкент, 2003.

226. Актуальность управления поставками товаров и услуг в условиях рынка на принципах логистики // Вестн. НИА РК. - 2003. - № 2.

227. Механизм реализации среднесрочной Программы действий Правительства РК // Проблемы устойчивого экономического развития в условиях глобализации / ИЭ МОН РК. - Алматы, 2003. - Т.1. - С. 157-164.

228. Перспективы долгосрочного кредитования предприятий реального сектора экономики Казахстана // Материалы Международной научно-практической конференции «Экономическая наука Казахстана: проблемы и пути реформирования». - Алматы, 2003.

229. Социально-экономические аспекты обеспечения устойчивого экономического роста в Казахстане // Материалы Международной научно-практической конференции «Стратегия подготовки экономических кадров: 40 лет совершенствования форм и методов обучения». - Алматы, 2003.

230. Экономические аспекты регионального развития в РК // Материалы Международной научно-практической конференции «Управление региональной экономикой и подготовка специалистов: взгляд в XXI век». Шымкент, Академия «Улагат», 2003. - Шымкент, 2003. (Соавт.: Ж. Раймбеков, Р. Кыдыралиева).

2004

231. Елдің өркендеуіне қандай үлес қостың? // Егемен Қазақстан. - 2004. - 9 маусым.

232. Туған жеріне қарайламайтын қазақ жоқ // Оңтүстік Қазақстан. - 2004. - 5 маусым.

233. Түрікбасы әулиесі. - Алматы, 2004. - 8 б. (М. Серікбаев, М. Мырзахметовпен бірге).

234. Шетелдік компанияларға “Өндіріске жаңа

технологияларды жасап, енгізіндер” деп талап қоюымыз кажет // Айқын. - 2004. - 29 маусым.

235. Современное состояние логистики в Казахстане // Поиск. - 2004. - № 3.

236. Турар Рыскулов - экономист и государственный // Казахстан. правда. - 2004. - 23 нояб. - С. 4.

237. Управление материальными и нематериальными потоками в электронной среде: Тенденции и перспективы // Поиск. - 2004. - № 2.

238. Экономическая концепция развития межфирменных экономических отношений в макрологистических системах // Вестн. НИА РК. - 2004. - №1. - С. 189-195. (Соавт.: Ж. Раймбеков, Р. Кыдыралиева).

239. Экономическое наследие Т. Рыскулова // Южный Казахстан. - 2004. - 19, 22 нояб.

2005

240. Қасысаң қаның шығады, қасымасаң жаның шығады // Жас алаш. - 2005. - 25 тамыз (№ 101).

241. Власть – экономика – криминал // Южная столица. - 2005.

242. Каждый вправе высказываться куда движется Казахстан // Свобода слова. - 2005. - 4 дек. (№ 29).

243. Казахстанско-американское экономическое сотрудничество и ВТО // Материалы Международного научного симпозиума «Национальная экономика в условиях глобализации» / КазЭУ. - Алматы, 2005.

244. Перспективы реализации логистических функций предприятиями Казахстана на основе интернет технологии // Вестн. НИА РК. - 2005. - № 1.

245. Презентует Институт «Казахстан – США»
// Свобода слова. - 2005. - 6 июля.

246. Сквозь призму национальных интересов: [О новом НПО «Ин-т анализа и прогнозирования «Казахстан-США»] // Казахстан. правда. - 2005. - 4 февр.

247. Страшно то, что мы потеряли нравственное начало
// Эпоха. - 2005. - 23 сент. (№ 37).

2006

248. Адамдардың санасын ақша билеп алды // Ақиқат.
- 2006. - № 4.

249. Ауыл баласынан академикке дейін... // Ұлан. -
2006. - 4 сәуір (№ 14).

250. Біз үшін ұлттық идея - өркениетті, дамыған,
демократиялық ел болу // Жас алаш. - 2006. - 17 қаңтар.

251. Көпшіліктің ойы қалай? // Жас қазақ үні. - 2006.

252. Қазақстан қоғамын дамытудағы ғылымның ролі
// Президент және халық. - 2006.

253. Қазақстанның қал-ахуалы ауыр // Жас алаш. - 2006.
- 2 қараша (№ 88).

254. Қорларға қатысты парламенттік тыңдау өткізілуге
тиіс // Елу де елу. - 2006. - 10 қараша (№ 10).

255. Мемлекет пен жеке меншік секторының серіктестігі
қажет // Дала мен қала. - 2006. - 28 сәуір (№ 16).

256. Өзіміз өскіміз келсе, өзіміз өндіруіміз керек // Елу
де елу. - 2006.

257. Тұрақтылық - экономикалық дамудың іргетасы
// Президент және халық. - 2006. - 29 желтоқсан (№ 52).

258. Тұрар Рысқұлов – Орталық Азия мен Ресейдің
аса көрнекті мемлекет қайраткері / ҚР БҒМ ЭИ. - Алматы,
2006. - 58 б.

259. Ұлттық идея: қиял ма, шындық па? // Заман - Қазақстан. - 2006. - 10, 17 ақпан.
260. Экономикалық басымдықтар және уақыт талабы // Егемен Қазақстан. - 2006. - 18 сәуір (№ 83).
261. ВТО: войдем или вляпаемся? // Экспресс' К. - 2006. - 17 окт. (№ 195).
262. Государство должно вернуться к стратегическому планированию // Central Asia Monitor. - 2006. - № 5.
263. Довольно «остаточных» подходов // Литер. - 2006. - 4 нояб. (№ 206).
264. Значение малого и среднего бизнеса в повышении инновационной активности РК // Материалы Международной научно-практической конференции «Государственная поддержка предпринимательства: расширение и укрепление позиций малого и среднего бизнеса в странах Центральной Азии» / КазНПУ им. Абая, ун-т им. С. Демиреля. 3-4 нояб. - Алматы, 2006. - С. 69-75. (Соавт.: А.Н. Тургинбаева, Ж.О. Сабденова).
265. Имя Турара помнит народ // Казахстан. правда. - 2006. - 19 мая.
266. Интеграция Казахстана в мировую экономику: вызовы и проблемы // Изв. НАН РК. Сер. обществ. наук. - 2006. - № 2. - С. 3-6.
267. Менталитет казахстанского народа – основа для модернизации труда // Труд в Казахстане. - 2006. - № 5. - С. 2-5. (Соавт.: Ж. Ильясов, А. Курасова, А. Зуйков, А. Бойко).
268. Мнение // Эпоха. - 2006. - № 11.
269. Науки творческий задел // Казахстан. правда. - 2006. - 13 мая.
270. Национальная идея Казахстана и стратегия конкурентоспособности // Там же. - 10 февр. - С. 11.

271. Про Союз ученых // Елу де елу. - 2006.

272. Проблемы и направления повышения конкурентоспособности экономики Казахстана // Материалы Международной научно-практической конференции «Индустриально-инновационное развитие - основа устойчивой экономики Казахстана» / МОН РК, НИА РК, ИЭ МОН РК, ЮКГУ им. М. Ауэзова. Шымкент, 22-24 нояб. - Шымкент, 2006.

273. Пустые декларации, а не бюджет развития // Республика. - 2006. - 13 окт. (№ 25).

274. Развитие нефтегазового комплекса как фактор повышения конкурентоспособности Казахстана // Эколого-экономические проблемы освоения Каспийского шельфа: Материалы Междунар. науч.-практ. конф. - Алматы: DeLuxe, 2006. - С. 9-14.

275. Т. Рыскулов – выдающийся государственный деятель Центральной Азии и России: историк, экономист, публицист // Первые Рыскуловские чтения. КазЭУ им. Т. Рыскулова. 16-19 мая 2006 г. - Алматы, 2006. - Ч.1.

276. Стратегические приоритеты конкурентоспособности: [РК] // Казахстан. правда. - 2006. - 17 марта. - С. 3.

277. Стратегия вхождения Казахстана в число 50-ти наиболее конкурентоспособных стран мира: “Круглый стол”, посвященный обсуждению Послания Президента РК Н.А. Назарбаева народу Казахстана от 1 марта 2006 г. // Там же. - 24, 31 марта.

278. Турар Рыскулов – выдающийся государственный деятель Центральной Азии и России / ИЭ МОН РК. - Алматы, 2006. - 46 с.

279. Эволюция менталитета казахстанского народа // Вестн. КазАТиСО. - 2006. - № 1. (Соавт.: Ж. Ильясов, А.А. Зуйков, А.В. Бойко, А.М. Курасова).

2007

280. Ғылымсыз алға басу жоқ // Президент және халық. - 2007. - 16 ақпан (№ 07).

281. Оппозиция - бір-біріне шындықты айту // Жас казак үні. - 2007. - 16 ақпан (№7).

282. Основные направления обеспечения устойчивого роста конкурентоспособности Казахстана: Ученые-экономисты обсуждают Послание Президента страны // Казахстан. правда. - 2007. - Апрель.

283. Экономика с высоким интеллектом // Там же. - 2 марта.

МОНОГРАФИЯЛАРЫ

МОНОГРАФИИ

MONOGRAPHS

284. Бәсекелестік экономика: Оқу құралы / ҚР БҒМ ЭИ.
- Алматы, 2007. - 656 б.

285. ХХІ ғасырға қандай экономикамен кіреміз. -
Алматы: Қазақстан, 1997. - 192 б.

286. Нарық жағдайындағы ғылым және ғылыми-
техникалық саясат: парламентарии кезімен – Наука и
научно-техническая политика в условиях рынка: глазами
парламентария. - Алма-Ата, 1992. - 192 с.

287. Шағын кәсіпкерлікті басқару. - Алматы: Білім, 2002.
- 304 б. (А.Н. Токсановамен бірге).

288. Конкурентоспособность национальной экономики:
критерии оценки и пути повышения. - Алматы: Наука, 2007.
- 176 с. (Соавт.: А.К. Кошанов, Б.Д. Хусаинов, Ф.М. Днищев,
В.Ю. Додонов, С.А. Аханов, Ф.Г. Альжанова).

289. Малые предприятия: опыт формирования и
перспективы развития. - Алма-Ата: Казахстан, 1992. - 80 с.
(Соавт. Е. Муханова).

290. Наука. Образование. Рыночная экономика. -
Алматы: Білім, 1994. - 160 с.

291. Организация производственного процесса на
промышленном предприятии. - Алма-Ата: Наука, 1980. -
179 с. (Кол. авт.).

292. Ремонтное производство в промышленности. -
Алма-Ата: Казахстан, 1976. - 104 с. (Соавт. А. Мурзаев).

293. Рыночная экономика. Учеб. пособие. - Алматы: Гылым, 2002. - 752 с. (Соавт.: Р.З. Акбердин, Е.С. Васильева).

294. Т. Рыскулов - государственная деятельность и экономические воззрения. - Алматы, 2007. - 135 с. (Соавт.: А. Кошанов, А. Догалов).

295. Сетевое планирование ремонтных работ в промышленности / КазНИИНТИ. - Алма-Ата, 1979. - 118 с.: ил. - Библиогр.: 45 назв.

296. Системный анализ повышения эффективности промышленного производства. - Алма-Ата: Казахстан, 1983. - 204 с. (Соавт. О. Калдыбаев).

297. Совершенствование механизма управления производством. - Алма-Ата: Наука, 1984. - 180 с. (Соавт.: Р.И. Космамбетова, Д.Б. Горенман, А.Ш. Мукашев и др.).

298. Совершенствование структуры управления производством. (На материалах Казахстана). - Алма-Ата: Наука, 1981. - 212 с. (Соавт.: А.Ш. Мукашев, А.Д. Лоренц, Д.Б. Горенман и др.).

299. Управление малым предпринимательством: вопросы теории и практики. - Астана: Елорда, 2001. - 308 с. (Соавт. А.Н. Токсанова).

300. Управление ремонтным производством в условиях ускорения НТП. - Алма-Ата: Казахстан, 1988. - 216 с.

301. Ученый, политик и гражданин. Избранные труды. - Алматы, 2007. - 240 с.

302. Финансово-кредитное регулирование деятельности промышленных предприятий Казахстана: проблемы и перспективы. - Алматы: Гылым, 2003. - 248 с. (Соавт. К.Ж. Омарова).

303. Что делать для восстановления экономики Казахстана? (Записки депутата-экономиста). - Алматы: Санат, 1999. - 600 с.

304. Экономико-статистические и сетевые методы в планировании и организации ремонтных работ. - М.: Машиностроение, 1984. - 96 с.

305. Экономическая политика переходного периода на рубеже XXI века. - Алматы: Казахстан, 1997. - 368 с.

**О. СӘБДЕННІҢ РЕДАКЦИЯСЫМЕН
ШЫҚҚАН ЕҢБЕКТЕР**

**ТРУДЫ, ИЗДАНИЕ ПОД РЕДАКЦИЕЙ
О. САБДЕНА**

**WORKS EDITED BY ACADEMICIAN
O. SABDEN**

1. *Бримбетова Н.Ж.* Социально-экономическая дифференциация регионов Казахстана и стратегические приоритеты их развития / Ин-т экономики МОН РК. - Алматы, 2006. - 26 с.
2. *Днишев Ф.М., Альжанова Ф.Г.* Совершенствование механизма трансферта технологий / Ин-т экономики МОН РК. - Алматы, 2006. - 34 с.
3. *Додонов В.Ю.* Механизмы устойчивого развития Казахстана в условиях глобализации / Ин-т экономики МОН РК. - Алматы, 2006. - 22 с.
4. *Додонов В.Ю.* Организация функционирования системы механизмов устойчивого развития Казахстана / Ин-т экономики МОН РК. - Алматы, 2006. - 26 с.
5. *Жалелова Р.З.* Приоритеты совершенствования структуры хозяйства регионов Казахстана / Ин-т экономики МОН РК. - Алматы, 2006. - 30 с.
6. Материалы Международной научно-практической конференции «Индустриально-инновационное развитие – основа устойчивой экономики Казахстана. 22-24 нояб. 1 том / МОН РК, НИА РК, ИЭ МОН РК, ЮКГУ им. М. Ауэзова. - Шымкент, 2006. - 496 с.

7. *Мельдаханова М.К.* Модель эффективного использования человеческих ресурсов / Ин-т экономики МОН РК. - Алматы, 2006. - 26 с.

8. Проблемы устойчивого развития аграрного сектора Республики Казахстан в условиях вступления в ВТО / Ин-т экономики МОН РК. - Алматы, 2006. - 38 с.

9. Роль науки в социально-экономическом прогрессе Казахстана и задачи Союза ученых / РОО «Союз ученых». - Алматы, 2006. - 62 с.

10. Рыночная экономика. Учебное пособие. - Алматы: Гылым, 2002. - 752 с. (Соавт.: Р.З. Акбердин, Е.С. Васильева).

11. Финансово-кредитное регулирование деятельности промышленных предприятий Казахстана: проблемы и перспективы. - Алматы: Гылым, 2003. - 248 с. (Соавт. К.Ж. Омарова).

12. *Шевченко В.В.* Перспективы развития кооперативного движения в Казахстане / Ин-т экономики МОН РК. - Алматы, 2007. - 19 с.

13. Эколого-экономические проблемы освоения Каспийского шельфа: Материалы Междунар. науч.-практ. конф. - Алматы: Deluxe, 2006. - 168 с.

14. Problems of sustainable development of the agrarian sector of Kazakhstan in the process of joining to WTO / Ин-т экономики МОН РК. - Алматы, 2006. - 36 с.

**ХАЛЫҚАРАЛЫҚ, ОДАҚТЫҚ,
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ КОНГРЕСТЕРДЕ,
СИМПОЗИУМДАРДА, КОНФЕРЕНЦИЯЛАРДА
ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҮКІМЕТІНДЕ ЖАСАЛҒАН БАЯНДАМАЛАРЫ
МЕН ҒЫЛЫМИ ХАБАРЛАРЫ**

**ДОКЛАДЫ И НАУЧНЫЕ СООБЩЕНИЯ
НА МЕЖДУНАРОДНЫХ, СОЮЗНЫХ,
РЕСПУБЛИКАНСКИХ КОНГРЕССАХ,
СИМПОЗИУМАХ, КОНФЕРЕНЦИЯХ И В
ПРАВИТЕЛЬСТВЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН**

**REPORTS AND SCIENTIFIC INFORMATION IN
INTERNATIONAL, UNION, REPUBLICAN
CONGRESSES, SYMPOSIA, CONFERENCES AND
IN THE GOVERNMENT OF THE
REPUBLIC KAZAKHSTAN**

1992 г.

- Выступил с докладом на Международной конференции на тему «Эффективность ремонта техники». г. Варна, Болгария.

1994 г.

- Выступил с докладом на Международной конференции на тему «Экономическая реформа в странах СНГ и Казахстане». Бахрейн.

1996 г.

- Выступил с докладом на семинаре по экономике, финансово-банковской деятельности в Республике Казахстан в г. Маастрихт, Брюссель.

- Выступил с докладом на Международной конференции «Законодательное обеспечение развития науки и образования в государствах-участниках СНГ в условиях рынка» в г. Санкт-Петербурге.

1997 г.

- Выступил на выездном заседании комиссии 4-х государств СНГ. г. Бишкек.

- Выступил с докладом «Законодательное обеспечение экономической реформы в переходный период» на Международной научно-практической конференции. Алматы, 27-28 марта.

1998 г.

- Выступил с докладом «Сервисное обслуживание агропромышленного производства» на Международной научно-практической конференции «Аграрные реформы на современном этапе: реальность и перспективы». Июль.

2001 г.

- Выступил с докладами: «Исследование причин экономического роста в Казахстане», «Меры по активизации предпринимательской деятельности в Республике Казахстан» на Международной научно-теоретической конференции «Казахстан за 10 лет: проблемы экономики, образования и науки». Туркестан, МКТУ им. Х.А. Ясави.

- Выступил с докладом «Итоги и перспективы экономического развития Казахстана» на Международной научно-практической конференции. Алматы, НИА РК.

- Выступил с докладом «Приоритетные направления иностранных инвестиций в экономику Казахстана» на Республиканской научно-практической конференции. Караганда, КарГУ им. Е.А. Букетова.

2002 г.

- Выступил с докладом «Место экономики Казахстана в мировом экономическом пространстве» на Республиканской конференции «Центральная Азия в контексте глобализации: экономика, культура, политика». Алматы, КазАТиСО.

- Выступил с докладом «Перспективы макромаркетинга в приоритетных отраслях экономики Казахстана» на Международной научной конференции «Макромаркетинг РК: теория и практика». Алматы, КазНУ им. аль-Фараби.

- Выступил с докладом «Перспективы социально-экономического развития Казахстана и Турции» на Международной конференции. Турция.

- Выступил с докладом «Проблемы и перспективы государственного регулирования дивидендной политики национальных компаний» на научно-практической конференции «Итоги реформ и новый этап развития экономики», посвященной десятилетию независимости РК. Алматы, ИЭ МОН РК.

- Выступил с докладом «Современное состояние и перспективы экономического сотрудничества Казахстана и Турции» на Международной конференции. Турция.

- Выступил с докладом «Механизм реализации среднесрочной Программы действий Правительства РК» на Международной научно-практической конференции «Проблемы и перспективы устойчивого экономического развития», посвященной 50-летию ИЭ МОН РК. Алматы, 25-26 июня.

2003 г.

- Выступил с докладом «Адаптивность систем экологического менеджмента для промышленных предприятий Казахстана в рыночных условиях» на Международной научно-практической конференции «Проблемы науки, образования и устойчивого развития общества в начале XXI века». Шымкент, ЮКГУ им. М. Ауэзова. Май.

- Выступил с докладом «Оценка целесообразности вступления Республики Казахстан во Всемирную Торговую Организацию» на Международной научно-практической конференции «Перспективы национальной экономики в условиях вступления в ВТО». Алматы, Университет международного бизнеса и Общественный фонд «Фонд образования Н. Назарбаева». Май.

- Выступил с докладом «Перспективы долгосрочного кредитования предприятий реального сектора экономики Казахстана» на Международной научно-практической конференции «Экономическая наука Казахстана: проблемы и пути реформирования». Алматы.

- Выступил с докладом «Социально-экономические аспекты обеспечения устойчивого экономического роста в Казахстане» на Международной научно-практической конференции «Стратегия подготовки экономических кадров: 40 лет совершенствования форм и методов обучения». Алматы, КазЭУ им. Т. Рыскулова.

- Выступил с докладом «Экономические аспекты регионального развития в РК» на Международной научно-практической конференции «Управление региональной экономикой и подготовка специалистов: взгляд в XXI век». Шымкент, Академия «Улагат».

2005 г.

- Выступил с докладом «Казахстанско-американское экономическое сотрудничество и ВТО» на Международном научном симпозиуме «Национальная экономика в условиях глобализации». Алматы, КазЭУ им. Т. Рыскулова.

2006 г.

- «Орталық Азия елдерінің мемлекетаралық интеграциялық байланысын жаңғырту» атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференциясында «Орталық Азия мемлекеттерінің экономикалық ықпалдастығы: проблемалары мен болашағы» деген баяндама жасады. Түркістан, 28-30 сәуір.

- Выступил с докладом «Ресурсообеспечение регионов: Логистический подход» на Международной научно-практической конференции «Орталық Азия елдерінің мемлекетаралық интеграциялық байланысын жаңғырту». Түркістан, сәуір. (Соавт. Ж.С. Райымбеков).

- Выступил с докладом «Проблемы модернизации и повышения конкурентоспособности национальной экономики» на Международной научно-практической конференции «Ускоренная модернизация и динамичность национальной экономики Казахстана». КазНПУ им. Абая, 12 мая 2006 г.

- Выступил с докладом «Проблемы повышения конкурентоспособности экономики Казахстана» на «круглом столе» «Конкурентоспособность Казахстана в современных геоэкономических и геополитических реалиях». Институт истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова. Май.

- Выступил с докладом «Роль Турксиба в обеспечении конкурентоспособности транспортной отрасли Казахстана: история, личности, современность» на научно-практической конференции «От легендарного Турксиба к стратегической трансевразийской магистрали», посвященной 75-летию со дня начала эксплуатации Турксиба. КазАТК им. М. Тынышбаева. Май.

- Выступил с докладом «Социальные и институциональные последствия трансформации экономики Казахстана» на XVI экономическом форуме «European challenges: The question of Europe's identity». Krynica. Zdroj, Poland. September 6-9, 2006.

- Выступил с докладом «Проблемы и направления повышения конкурентоспособности экономики Казахстана» на Международной научно-практической конференции «Повышение конкурентоспособности государства через продвижения общественного участия в принятии парламентских решений». ПРООН и Парламент Астаны, 20 окт.

- Выступил с докладом «Проблемы формирования кластерной модели развития промышленности: тенденции и перспективы» на конференции «Экономический механизм развития транспортной отрасли Казахстана». КазАТК.

- Выступил с докладом «Экономика Казахстана на рубеже веков: тенденции развития, проблемы и перспективы» на Международной научно-практической конференции «Суверенный Казахстан: прошлое, настоящее и будущее». Центрально-Азиатский университет, 24 нояб.

- Выступил с докладом «Приоритеты развития Казахстана в условиях вхождения республики в число 50-ти наиболее конкурентоспособных стран мира на Республиканской научно-практической конференции «Становление института президентства в Казахстане: 15-летний путь». Евразийский национальный ун-т им. Л.Н. Гумилева, 12 дек. 2006 г.

2007 г.

- «Желтоқсанның шындығын заңмен шегелеу». М. Шахановтың «Желтоқсан эпопеясы» атты деректі романына арналған ғылыми-практикалық конференция. Алматы, Шет тілдер және іскерлік карьера университеті. Қаңтар.

- “Круглый стол” по обсуждению проблем и задач, поставленных в Послании Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Новый Казахстан в новом мире». Алматы, 13 марта.

- Выступил с докладом «Реформа госуправления: проблемы «менеджеризма» на Международной научно-практической конференции «Реформа государственного управления как фактор политической модернизации Казахстана». Центральноазиатский фонд развития демократии, Фонд Фридриха Берта. Алматы, 19 марта.

- Выступил с докладом «Приоритеты повышения конкурентоспособности национальной экономики в условиях устойчивого развития» на Международной научно-практической конференции “Основные направления и механизмы реализации стратегии

устойчивого социально-экономического развития национальной экономики”. Кокшетау, 19-20 апреля.

- Международная научно-практическая конференция “Повышение конкурентоспособности национальной экономики в условиях глобализации: проблемы, приоритеты, пути решения. Институт экономики Комитета науки МОН РК. Алматы, май.

**АКАДЕМИК О. СӘБДЕННІҢ ҒЫЛЫМИ
ЖЕТЕКШІЛІГІМЕН ЖӘНЕ АВТОРЛЫҚ
ҚАТЫСУЫМЕН АТҚАРЫЛҒАН ІРГЕЛІ
ЗЕРТТЕУЛЕРДІҢ БАСЫМ БАҒДАРЛАМАЛАРЫ,
МЕМЛЕКЕТТІК ҒЫЛЫМИ ТАҚЫРЫШТАР,
ТАПСЫРЫС БЕРІЛГЕН ЖОБАЛАР (ГРАНТТАР),
ШАРУАШЫЛЫҚТАРМЕН ШАРТ ЖАСАЛҒАН
ҒЫЛЫМИ ЕҢБЕКТЕР**

**ПРИОРИТЕТНЫЕ ПРОГРАММЫ
ФУНДАМЕНТАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ,
ГОСУДАРСТВЕННЫЕ НАУЧНЫЕ ТЕМЫ,
ЗАКАЗНЫЕ ПРОЕКТЫ (ГРАНТЫ),
ХОЗДОГОВОРНЫЕ НАУЧНЫЕ РАБОТЫ,
ВЫПОЛНЕННЫЕ ПОД НАУЧНЫМ
РУКОВОДСТВОМ И АВТОРСКОМ УЧАСТИИ
АКАДЕМИКА О. САБДЕНА**

**PRIORITY PROGRAMS OF FUNDAMENTAL
INVESTIGATIONS, STATE SCIENTIFIC THEMES,
ORDERED PROJECTS (GRANTS), SELF-
SUPPORTING SCIENTIFIC WORKS MADE UNDER
SCIENTIFIC SUPERVISION AND AUTHOR'S
PARTICIPATION OF ACADEMICIAN O. SABDEN**

1. «Разработка и внедрение рекомендаций по совершенствованию организации, планирования, учета и отчетности ремонтной службы Кентауского экскаваторного завода» (по хоздоговору). 1973 г.

2. «Организация и централизация ремонта машин и оборудования на промышленных предприятиях Казахстана». 1974 г.

3. «Методика оценки уровня организации труда, производства и управления на промышленном предприятии». 1974-1976 гг.

4. «Сетевое планирование ремонтных работ в промышленности». 1977-1979 гг.

5. «Совершенствование механизма управления производством». 1980-1982 гг.

6. «Экономико-статистические и сетевые методы в планировании и организации ремонтных работ». 1983-1984 гг.

7. «Резервы снижения материалоемкости продукции». 1983-1985 гг.

8. «Управление ремонтным производством в условиях НТП». 1986-1988 гг.

9. «Проблемы структурных сдвигов и эффективность региональной экономики». 1989-1991 гг.

10. «Проблемы развития специализации и кооперирования производства в условиях перехода к рынку». 1992 г.

11. «Политика США в Центрально-Азиатском регионе: итоги и перспективы развития». Январь-декабрь, 2005 г.

12. Программа фундаментальных исследований «Формирование и развитие нового качества экономики в условиях глобализации: стратегия, институты и механизмы на 2006-2008 гг.», включающая 27 тем, в том числе 11 тем, выполняемых подразделениями Института экономики МОН РК и его филиала – Центра социально-экономических исследований (г. Астана), остальные 16 тем, выполняемых соисполнителями.

В том числе 2 темы, непосредственно выполняемые под руководством О. Сабдена, следующие:

13. а) «Структурные сдвиги в экономике Казахстана в условиях перехода к инновационному типу развития: приоритеты и механизм». Руководители: д.э.н., профессор, академик НИА РК О.С. Сабден, д.э.н., профессор Ф.М. Днишев. Гос. регистр. № 0106РК00802 (2006-2008 гг.).

14. б) «Теоретико-методологические вопросы и механизмы реализации роста конкурентоспособности казахстанской экономики на основе комплексного развития инфраструктуры национальной инновационной системы и совершенствования ее нормативно-правового обеспечения в условиях модернизации экономики». Руководитель - д.э.н., профессор О.С. Сабден. Гос. регистр. № 0106РК01245 (2006-2008 гг.).

В 2006 г. выполнены следующие прикладные исследования:

15. «Формирование и развитие механизма передачи технологий в экономике Казахстана». Руководители: д.э.н., профессор О.С. Сабден, д.э.н., профессор Ф.М. Днишев.

16. «Перспективы экономической интеграции Казахстана с Китаем в рамках Шанхайской организации сотрудничества». Руководители: академик НИА РК, д.э.н., профессор, лауреат Государственной премии РК О.С. Сабден, к.э.н., доцент Е.С. Карибджанов. Гос. регистр. № 0106РК01389 (2006-2007 гг.).

17. На инициативной основе (без финансирования) выполнен прикладной проект на тему «Конкурентоспособность экономики Казахстана: критерии оценки и пути ее повышения». Руководитель - д.э.н., профессор О.С. Сабден.

ОППОНЕНТ БОЛҒАН ЖҰМЫСТАР

ОППОНИРОВАНИЕ

OPPOSED WORKS

1. *Андарова Р.К.* Теория и стратегия экономического роста в условиях рынка. - Алматы, 2002 (оппонент).
2. *Атенова А.М.* Формирование и функционирование производственной инфраструктуры промышленности в условиях рынка (на примере нефтеперерабатывающей промышленности). Алматы, 1999 (оппонент).
3. *Дуйсен Г.М.* Формирование и развитие индустрии туризма на основе использования природно-рекреационного потенциала Казахстана. Алматы, 2003 (отзыв).
4. *Каскатаев Н.М.* Резервы роста производительности труда и экономический механизм их реализации в условиях рынка на угольных шахтах Казахстана. Алматы, 1997 (оппонент).
5. *Кравцов А.Г.* Проблемы научно-технического прогресса в условиях перехода к рынку (на материалах промышленности Республики Казахстан). Алматы, 1994 (оппонент).
6. *Смагулова К.Р.* Факторы повышения экономической эффективности деятельности предприятий в условиях рыночных отношений (на примере рисоэ заводов Республики Казахстан). Алматы, 1995 (оппонент).
7. *Сулейменов М.Г.* Экономическая оценка структурных изменений в машиностроительном комплексе Республики Казахстан. Алматы, 1995 (оппонент).

**О. СӘБДЕННІҢ ҒЫЛЫМИ
ЖЕТЕКШІЛІГІМЕН ҚОРҒАЛҒАН ДОКТОРЛЫҚ
ЖӘНЕ КАНДИДАТТЫҚ ДИССЕРТАЦИЯЛАР**

**ДОКТОРСКИЕ И КАНДИДАТСКИЕ
ДИССЕРТАЦИИ, ЗАЩИЩЕННЫЕ ПОД
НАУЧНЫМ РУКОВОДСТВОМ О. САБДЕНА**

**DOCTOR'S AND CANDIDATE DISSERTATIONS
DEFENDED UNDER O. SABDEN'S SCIENTIFIC
SUPERVISION**

**Докторлық диссертациялар
Докторские диссертации
Doktoral theses**

1. *Барлыбаева Н.А.* Национальная инновационная система Казахстана: теория, методология, механизм развития. Алматы, 2007. (Совместно с М.Б. Кенжегузиным).

2. *Райымбеков Ж.* Формирование и развитие логистических систем в промышленном секторе экономики Казахстана. (Теория, методология и практика). Туркестан, 2004.

3. *Токсанова А.* Развитие системы управления малым бизнесом в Республике Казахстан. Астана, 2000.

**Кандидаттық диссертациялар
Кандидатские диссертации
Candidate theses**

1. *Абишев М.Д.* Формирование рынка услуг связи (на материалах предприятий связи РК). Алматы, 1998. (Совместно с С.А. Алибаевой).

2. *Байбосынова Г.Ж.* Структурные преобразования

промышленности в условиях рыночных отношений (на примере Южно-Казахстанской области). Туркестан, 2002.

3. *Жолшорин К.* Пути повышения эффективности капитального ремонта горношахтного оборудования. Алматы, 1989.

4. *Карымсаков Е.А.* Привлечение иностранных инвестиций в условиях глобализации: стратегия и механизмы регулирования. Караганда, 2003.

5. *Кузбакова К.Ш.* Экономические проблемы приоритетного развития машиностроения Казахстана в условиях перехода к рынку (на материалах АО «Карагандагормаш»). Астана, 1999. (Совместно с Р.С. Кареновым).

6. *Лашкарева О.В.* Экономическая оценка перспектив развития технического прогресса в горнодобывающей промышленности Казахстана. Туркестан, 2002. (Совместно с Р.С. Кареновым).

7. *Мухамбетов Г.М.* Государственное регулирование развитием производственной инфраструктуры (на примере инвестиционных программ местных исполнительных органов Казахстана). Туркестан, 2003.

8. *Тургинбаева А.Н.* Малый бизнес и его перспективы в регионе: проблемы и методика оценки уровня развития (на примере южного региона Казахстана). Алматы, 2001.

ЕҢБЕКТЕРДІҢ ӘЛІПБИЛІК КӨРСЕТКІШІ

АЛФАВИТНЫЙ УКАЗАТЕЛЬ ТРУДОВ

ALPHABETICAL PAPER INDEX

Адамдардың санасын ақша билеп алды	248
Аймақтардағы экономикалық реформа	191
Алғашқы қадам	78
Алматының болашағы ойлантады	169
Атамекен ажары	100
Ауқымды істер алда тұр	170
Ауыл баласынан академикке дейін.....	249
Бағалы қағаздардың дамуы	171
Бәсекелестік экономика	284
Біз үшін ұлттық идея - өркениетті, дамыған, демократиялық ел болу	250
Бізде мемлекеттік ғылыми-техникалық саясат бар ма?	101
Білім беру жөніндегі бірегей Заң	117
Бюджет бекітілді	79, 102
Бюджетті қабылдау керек	153
Ғылым көкжиегін кеңейтейік	80
Ғылым – көшірмесі жоқ құбылыс	211
Ғылымды дамытудың қисынды жолдары	127
Ғылымды ұйымдастыру және ғылыми-техникалық прогреске басшылық	154
Ғылымсыз алға басу жоқ	280
Ғылымы озық ел озар	128
Егемендікті еншілеу ерлікпен пара-пар	81
Елдің өркендеуіне қандай үлес қостың?	231
Жаңа өнеркәсіптік саясат	129

Жекешелендіру әркімге қатысты	103
Жекешелендіру саясаты	172
Жер қорын құру керек	201
XXI ғасырға қандай экономикамен кіреміз	285
Жоғары білім туралы түсініктеме	130
Жоспарлаудың жаңа тетігі	82
Инженерлер съезі: үміт пен күдік	131
Интеллектуалды пәрмен – ұлт мерейі	104
Кемел келешегіміздің кепілі – жалпы ұлттық идея мен сенім	149
Көпшіліктің ойы қалай?	251
Қазақстан қоғамын дамытудағы ғылымның ролі	252
Қазақстан Республикасының Жоғарғы Кеңесі комитеттері төрағаларының үндеуі	132
Қазақстанның қал-ахуалы ауыр	253
Қазақ-түрік университетінде не жаңалық	212
Қаржысыз ғылым қарқынсыз	118
Қасысаң қаның шығады, қасымасаң жаның шығады	240
Қиындықтардың бәрі қателік емес	142
Қорларға қатысты парламенттік тыңдау өткізілуге тиіс	254
Мәселе байырғы, көзқарас жаңаша	173
Мемлекет пен жеке меншік секторының серіктестігі қажет.....	255
Молшылыққа бастар жол немесе инновациялық ортаны қалыптастыру.....	119
Нарық жағдайындағы ғылым және ғылыми-техникалық саясат: парламентарии көзімен – Наука и научно-техническая политика в условиях рынка: глазами парламентария	286
Нарық. Экономика. Ғылым	83

...Ол бәрінен биік тұр	204
Оппозиция - бір-біріне шындықты айту.....	281
Отандық тауар өндірушілерді қолдау	133
Өзіміз өндірмей, өрісіміз кеңеймейді	155
Өзіміз өскіміз келсе, өзіміз өндіруіміз керек.....	256
Референдум идеясын қолдаймын	150
Реформаға көзқарас: нарықтық қатынастардың дамуы қандай?	174
Реформалардың жайы және барысы	175
Рухани даму	192
Салықтың салмағы азаяды	205
Стратегия бар, іс қажет	176
Тоқсан тарау жолда тұрмыз	84
Туған жеріне қарайламайтын қазақ жоқ	232
Тұрақтылық - экономикалық дамудың іргетасы	257
Тұрар Рысқұлов – Орталық Азия мен Ресейдің аса көрнекті мемлекет қайраткері	258
Тұрардың Түркістандағы қызметі	143
Түпкі мүддені таразыласақ	85
Түркістан аймағының приоритеті, экологиялық проблемаларының бағыттары	213
Түрік дүниесіне ортақ оқу орны	214
Түрік халықтары тарихының мұражайы	224
Түрікбасы әулиесі	233
Тығырық немесе экономиканы реформалау және оны заңдық жағынан қамтамасыз ету мәселелері туралы	144
Тығырықтан шығар жол	86

Тығырықтан шығар жол жоспарлаудың жаңа тетігі	87
Ұлт келешегін ұмытпайық	88
Ұлт мерейі ғылым мен білім арқылы артады	120
Ұлттық идея: қиял ма, шындық па?	259
Ұлттық инвестор қалыптаспай, экономика дамымайды	202
Шағын бизнес экономика тұтқасы	177
Шағын кәсіпкерлікті басқару	287
Шетелдік компанияларға “Өндіріске жаңа технологияларды жасап, енгізіндер” деп талап қоюымыз қажет	234
Шындық бір күндік емес	178
Экономикалық басымдықтар және уақыт талабы... ..	260
Экономиканы басқарудың жаңа жүйесі қандай болмақ?	179
Экономиканы дағдарыстан шығару	180
Экономиканы өркендетудің өзекті мәселелері	193
Авторское право: проблемы и перспективы.....	156
Адаптивность систем экологического менеджмента для промышленных предприятий Казахстана в рыночных условиях	225
Актуальность управления поставками товаров и услуг в условиях рынка на принципах логистики	226
Актуальные вопросы повышения эффективности ремонта промышленного оборудования /в республике/	33
Актуальные вопросы развития образования	199
Актуальные проблемы организации ремонта	60

Без государственного регулирования рынок функционировать не может	157
Будущее Алматы	158
В Америке тоже предпочитают бесплатные школы, однако докторами наук там становятся к тридцати годам	134
В XX век с новой программой	181
Век живи, век учись	105
Взаимодействие частных структур и капиталов может стать основой интеграции	151
Власть – экономика – криминал	241
Вопросы организации ремонтных работ в регионе	49
Вопросы оценки эффективности ремонтного производства	52
Вопросы совершенствования организации ремонтного производства на машиностроительных предприятиях	23
Вопросы совершенствования планирования на машиностроительных предприятиях Казахстана	2
Вопросы совершенствования планирования ремонта оборудования	61
Вопросы формирования межотраслевых производств в Средней Азии и Казахстане	72
ВТО: войдем или вляпаемся?	261
Вывод экономики из кризиса и законодательное обеспечение этого процесса	159
Выступления участников сессии Общего собрания Академии наук Республики Казахстан	135
Главным действующим лицом в экономике должен стать товаропроизводитель	145
Государственная поддержка малого бизнеса	182

Государство должно вернуться к стратегическому планированию	262
Деньги для науки. Где их взять?	121
Для выхода из тупика нужен кардинальный поворот	89
Для реализации мер по развитию малого и среднего предпринимательства необходима разработка специальной программы	183
Довольно «остаточных» подходов	263
Думы о Тураре	146
Есть ли у нас Государственная научно-техническая политика	106
Законодательное обеспечение процесса экономических реформ СНГ	184
Законодательное обеспечение развития науки и образования в условиях рыночной экономики	194
Законодательные основы общего образовательного и научного пространства стран содружества	160
Значение малого и среднего бизнеса в повышении инновационной активности РК	264
Избежим ли утечки мозгов	90
Имя Турара помнит народ	265
Индустриализация ремонтных работ	62
Инженеры – за реформы и компромиссы	136
Интеграционные приоритеты в законодательном обеспечении сфер образования и науки	161
Интеграция Казахстана в мировую экономику	266
Интеллектуалы, защищайтесь!	185

Интеллектуальный потенциал республики	91
Информационное обеспечение в управлении производственным объединением	34
Исследование причин экономического роста в Казахстане	206
Итоги и перспективы экономического развития Казахстана	207
К вопросу АСУ ремонтным производством /в Казахской ССР/	35
К вопросу о сущности ремонта машин и оборудования	50
К использованию системы моделей управления ремонтного производства	53
Каждый вправе высказываться куда движется Казахстан	242
Казахстан в переходный период	122
Казахстан не ждал, когда все страны СНГ «созреют» для Евразийства	162
Казахстанско-американское экономическое сотрудничество и ВТО	243
Как нам развить бизнес, малый и средний	195
Когда не приводят в действие резервы	73
Количественная оценка трудоемкости ремонтных работ	17
Комплексная модернизация оборудования как важнейший элемент интенсивного воспроизводственного процесса	27
Конкурентоспособность национальной экономики: критерии оценки и пути повышения	288
Конституция и высшее образование	137

Корреляционно-регрессивный метод при анализе затрат на капитальный ремонт оборудования на Чимкентском заводе прессов и автоматов	10
Лед тронулся	186
Малые предприятия: опыт формирования и перспективы развития	289
Малый бизнес – гарантия стабилизации экономики	187
Машиностроительный комплекс	63
Международный казахско-турецкий университет им. Х.А. Ясави: ступени развития	208
Менталитет казахстанского народа – основа для модернизации труда	267
Меры по активизации предпринимательской деятельности в Республике Казахстан	209
Место экономики Казахстана в мировом экономическом пространстве	215
Методика оценки эффективности ремонтного комплекса в новых условиях хозяйствования	28, 92
Методические вопросы применения экономико-статистического моделирования ремонтных затрат	29
Методические вопросы разработки и применения сетевого планирования комплекса ремонтных работ	18
Методические указания и формы планирования, учета и отчетности ремонтных служб машиностроительных предприятий	3
Механизм реализации среднесрочной Программы действий Правительства РК	227
Мнение	268

Модернизация и ремонт оборудования, важные резервы рыночной экономики	107
Модернизация фондов и эффективность труда	93
Народное образование в новых условиях	108
Наука и образование: два столпа могущества США	138
Наука. Образование. Рыночная экономика	290
Наука рынка, рынок в науке	94
Науки творческий задел	269
Науку на правовую основу	109
Национальная идея Казахстана и стратегия конкурентоспособности	270
Некоторые вопросы применения многофакторного корреляционно-регрессивного анализа	19
Необходимость нового подхода к организации и управлению ремонтным производством при ускорении темпов НТП	64
Новая промышленная политика может быть усилена координирующей ролью государства	196
Новые функции планирования ремонта основных фондов в условиях радикальной экономической реформы	74
О законодательной базе развития научно-технической сферы	163
О новой системе формирования государственной научно-технической политики	110
О применении методов корреляции регрессии	11
Об экономической нецелесообразности среднего ремонта оборудования	20

Об эффективности капитального ремонта основных фондов	51
Обеспечение социальной защиты и занятости работников науки в условиях перехода к рыночной	111
Обновление и возмещение основных производственных фондов в условиях ускорения НТП	71
Определение эффективности применения СПУ в ремонте	12, 44
Определить приоритеты	95
Опыт организации ремонта оборудования в машиностроении	36
Опыт планирования, учета и организации ремонта оборудования на Алма-Атинском станкостроительном заводе им. XX лет Октября	1
Организация производственного процесса на промышленном предприятии	291
Организация ремонтного обслуживания	30
Организация технического обслуживания оборудования	75
Основа перестройки – централизация и специализация	45
Основные направления обеспечения устойчивого роста конкурентоспособности Казахстана	282
Основные условия и этапы использования экономико-статистических методов в планировании затрат на ремонт оборудования	31, 46
Основные этапы применения экономико- статистических методов в экономическом анализе	21
Основные этапы сетевого планирования ремонтных работ	24

Особый товар - научная продукция все еще не востребована рынком	112
От эксперимента – к практике	13
Отделение экономики - важное звено Инженерной академии Республики Казахстан.....	203
Отечественным товаропроизводителям нужна срочная поддержка	139, 152
Оценка степени экстенсивного использования металлообрабатывающего оборудования машиностроительных предприятий	38
Оценка эффективности основного и ремонтного производства	54
Оценка эффективности технического обслуживания и ремонтного комплекса	96
Парламентарии: взгляды и позиции	164
Переходный период требует антикризисных мер	140
Перспективы долгосрочного кредитования предприятий реального сектора экономики Казахстана	228
Перспективы макромаркетинга в приоритетных отраслях экономики Казахстана	216
Перспективы реализации логистических функций предприятиями Казахстана на основе интернет технологии	244
Перспективы социально-экономического развития Казахстана и Турции	217
Планирование ремонта оборудования в машиностроении Казахстана	4
Планирование, учет и отчетность ремонта оборудования на машиностроительных предприятиях Казахстана	5

Повышение эффективности восстановления изношенных частей оборудования как фактор снижения металлоемкости	65
Повышение эффективности ремонтных работ в Актюбинской области	39
Поддержка малого и среднего бизнеса	197
Помимо схемы, предложенной МВФ, существуют более разумные и приемлемые варианты для развития Казахстана	188
Построение гибридных экономико-статистических моделей анализа и планирования показателей эффективности производства	55
Правительственную программу можно и нужно корректировать.....	165
Правовое обеспечение интеграции.....	166
Презентует Институт «Казахстан – США»	245
Приватизация – ключ к успеху	113
Применение корреляционно-регрессивного анализа для уточнения структуры ремонтного цикла ...	40
Приоритет личности ученого заложен в основу Закона “О науке” и государственной научно-технической политике Республики Казахстан	123
Приоритетные направления иностранных инвестиций в экономику Казахстана	210
Приоритеты экономического развития экономики Казахстана в среднесрочной перспективе	218
Про Союз ученых	271
Проблемы и направления повышения конкурентоспособности экономики Казахстана	272
Проблемы и перспективы государственного регулирования дивидендной политики национальных компаний	219

Проблемы развития специализации и кооперирования производства в условиях перехода республики к рынку	124
Проблемы ремонтного производства в условиях ускорения научно-технического прогресса	56
Проблемы формирования государственной научно-технической политики в условиях рынка	141
Программно-сетевой подход к планированию и управлению комплексом работ	41
Программный подход к управлению ремонтным производством	57
Пустые декларации, а не бюджет развития	273
Пути повышения эффективности управленческих решений в производственных объединениях	42
Развитие нефтегазового комплекса как фактор повышения конкурентоспособности Казахстана	274
Развитие рыночных отношений	189
Размышление о будущем образования и науки Казахстана	200
Разработка и внедрение сетевых графиков в ремонтном производстве	14
Ратовал за национальную государственность и ее экономические основы	147
Резервы снижения материалоемкости продукции	66
Резервы экономики металла при восстановлении оборудования	67
Ремонт: как его организовать	43
Ремонт оборудования: планирование, учет, отчетность	6
Ремонтное производство в промышленности	92

Реформы в управлении назрели	167
Рынок и мы: защита от «шока»	97
Рынок, экономика и наука	98
Рыночная экономика	293
Т. Рыскулов – выдающийся государственный деятель Центральной Азии и России: историк, экономист, публицист	275
Т. Рыскулов - государственная деятельность и экономические воззрения	294
Сервисное обслуживание агропромышленного производства	198
Сетевое планирование ремонтных работ в промышленности	295
Сетевые модели в организации труда ремонтных работ	25
Системный анализ повышения эффективности промышленного производства	296
Сквозь призму национальных интересов	246
Совершенствование информационных потоков в объединении	47
Совершенствование механизма управления производством	297
Совершенствование нормирования и планирования затрат на ремонт оборудования	32
Совершенствование организации ремонтного производства Дзезказганского горнометаллургического комбината	37
Совершенствование планирования и организация ремонта оборудования на основе экономико- статистических и сетевых методов	22

Совершенствование планирования, учета и отчетности машиностроительного завода на основе применения новых экономико-математических методов	7
Совершенствование структуры действующих предприятий – важное условие развития рыночных отношений	114
Совершенствование структуры управления производством	298
Современное состояние и перспективы экономического сотрудничества Казахстана и Турции	220
Современное состояние логистики в Казахстане	235
Создание межотраслевых производств – эффективный путь специализации	115
Социально-экономические аспекты обеспечения устойчивого экономического роста в Казахстане	229
Статистический анализ себестоимости ремонта техники	8
Стратегические приоритеты конкурентоспособности: [РК].....	276
Стратегия вхождения Казахстана в число 50-ти наиболее конкурентоспособных стран мира	277
Стратегия научно-технического развития республики в условиях суверенитета	116
Стратегия нуждается в практической поддержке ...	190
Стратегия подъема и тактика выхода из кризиса экономики Республики Казахстан. Основы социально-экономической модели и практической ее реализации	148

Страшно то, что мы потеряли нравственное начало	247
Тенденция изменения воспроизводства основных фондов и пути его интенсификации в промышленности	68
Техника в ремонте.....	58
Техника, технология и экономика ремонта оборудования в машиностроении Казахстана	9
Техническое перевооружение и реконструкция предприятий, пути их ускорения и повышения эффективности	76
Техническое перевооружение производства.....	125
Типовые технологические процессы и сетевые графики ремонта	15
Три кита: фонды, конкурс, экспертиза.....	126
Турар Рыскулов – выдающийся государственный деятель Центральной Азии и России	278
Турар Рыскулов - экономист и государственный	236
Университет международного масштаба	221
Управление малым предпринимательством: вопросы теории и практики	299
Управление материальными и нематериальными потоками в электронной среде.....	237
Управление ремонтным производством в условиях ускорения НТП	300
Успех экономической реформы зависит от тех условий, в которых реализуются правительственные программы.....	168
Ученый, политик и гражданин	301

Финансово-кредитное регулирование деятельности промышленных предприятий Казахстана: проблемы и перспективы	302
Формирование технологической структуры программно-целевого управления ремонтным производством	59
Что делать для восстановления экономики Казахстана? (Записки депутата-экономиста)	303
Эволюция менталитета казахстанского народа	279
Экономика с высоким интеллектом	283
Экономико-статистическая интерпретация результатов корреляционно-регрессивного анализа	26
Экономико-статистические и сетевые методы в планировании и организации ремонтных работ	304
Экономико-статистический анализ себестоимости капитального ремонта оборудования ...	16
Экономическая концепция развития межфирменных экономических отношений в макрологистических системах	238
Экономическая политика переходного периода на рубеже XXI века	305
Экономические аспекты регионального развития в РК	230
Экономические проблемы управления эффективностью ремонтного производства	77
Экономическое наследие Т. Рыскулова	239
Экономия металла на основе уменьшения массы техники и восстановления ее изношенных частей	69
Эффективность основных фондов в промышленности и проблемы ее роста в условиях рыночных отношений	99

Эффективность ремонтного производства в условиях интенсификации	70
Czy potrzebne sa naprawy srednie?	48
Türk Dünyasının manevi başkentindeki eğitim ordusu.....	222
Ulusal şirketlerin temettü politikalarının devlet tarafından düzenlenmesi problemleri ve gelişim hedefleri.....	223

БІРЛЕСІП ЖАЗҒАН АВТОРЛАР КӨРСЕТКІШІ
ИМЕННОЙ УКАЗАТЕЛЬ СОАВТОРОВ
NAME INDEX OF CO-AUTHORS

Мұханова Е. 119

Мырзахметов М. 233

Серікбаев М. 233

Тоқсанова А.Н. 287

Шайбеков К. 130

Акбердин Р.З. 293

Альжанова Ф.Г. 288

Аханов С.А. 288

Байзаков С. 148, 159

Баядилов Е. 156

Бойко А. 267, 279

Васильева Е.С. 293

Горенман Д.Б. 297, 298

Днишев Ф.М. 288

Догалов А. 294

Додонов В.Ю. 288

Елемесов Р. 159

Ержанова С.А. 124

Жартовский Н. 3

Зуйков А. 267, 279

Ильясов Ж. 158, 203, 267, 279

Калдыбаев О. 9, 148, 159, 296

Космамбетова Р.И. 297

Кошанов А. 288, 294

Курасова А. 267, 279

Кыдыралиева Р. 230, 238
Лоренц А.Д. 298
Мамбетов Ж.М. 6
Мукашев А.Ш. 9, 297, 298
Мунатаев М. 66, 73, 76, 99, 114, 124, 125
Мурзаев А. 2-4, 7, 9, 10, 11, 13-16, 25, 292
Муханова Е. 289
Наумов Е. А. 111
Нусипбеков М. 45
Омарова К.Ж. 215, 302
Раймбеков Ж. 230, 238
Сабденова Ж.О. 264
Садыков А. 51
Сарсенбаева К. 43
Сидорец Г.П. 36
Токсанова А.Н. 299
Тургинбаева А.Н. 264
Хусаинов Б.Д. 288
Шайбеков К. 137
Шим П.С. 66, 76

МАЗМҰНЫ

Оқырмандарға	7
Халықаралық инженерлік академияның және Қазақстан Республикасы Ұлттық инженерлік академиясының академигі, экономика ғылымдарының докторы О. Сәбденнің өмірі мен қызметінің негізгі белестері	10
Халықаралық инженерлік академияның және Қазақстан Республикасы Ұлттық инженерлік академиясының академигі, экономика ғылымдарының докторы О. Сәбденнің ғылыми және қоғамдық қызметінің қысқаша очеркі	29
Халықаралық инженерлік академияның және Қазақстан Республикасы Ұлттық инженерлік академиясының академигі, экономика ғылымдарының докторы О. Сәбденнің өмірі мен еңбектері туралы әдебиеттер.....	100
Еңбектерінің хронологиялық көрсеткіші.....	102
Монографиялары.....	133
О. Сәбденнің редакциясымен шыққан еңбектер....	136
Халықаралық, одақтық, республикалық конгрестерде, симпозиумдарда, конференцияларда және Қазақстан Республикасы Үкіметінде жасалған баяндамалары мен ғылыми хабарлары	138
Академик О. Сәбденнің ғылыми жетекшілігімен және авторлық қатысуымен атқарылған іргелі зерттеулердің басым бағдарламалары, мемлекеттік ғылыми тақырыптар, тапсырыс берілген жобалар (гранттар), шаруашылықтармен шарт жасалған ғылыми еңбектер	146
Оппонент болған жұмыстар	149
О. Сәбденнің ғылыми жетекшілігімен қорғалған докторлық және кандидаттық диссертациялар	150
Еңбектердің әліпбилік көрсеткіші	152
Бірлесіп жазған авторлар көрсеткіші	170

СОДЕРЖАНИЕ

К читателям	8
Основные даты жизни и деятельности академика Международной инженерной академии и Национальной инженерной академии Республики Казахстан, доктора экономических наук О. Сабдена	17
Краткий очерк научной и общественной деятельности академика Международной инженерной академии и Национальной инженерной академии Республики Казахстан, доктора экономических наук О. Сабдена	55
Литература о жизни и деятельности академика Международной инженерной академии и Национальной инженерной академии Республики Казахстан, доктора экономических наук О. Сабдена	100
Хронологический указатель трудов	102
Монографии	133
Труды, изданные под редакцией О. Сабдена.....	136
Доклады и научные сообщения на международных, союзных, республиканских конгрессах, симпозиумах, конференциях и в Правительстве Республики Казахстан	138
Приоритетные программы фундаментальных исследований, государственные научные темы, заказные проекты (гранты), хоздоговорные научные работы, выполненные под научным руководством и авторском участии академика О. Сабдена	146
Опонирование	149
Докторские и кандидатские диссертации, защищенные под научным руководством О. Сабдена.....	150
Алфавитный указатель	152
Именной указатель соавторов	170

CONTENTS

To readers	9
The main dates of life and activity of academician of the International engineering academy and the National engineering academy of the Republic Kazakhstan, doctor of economic sciences O. Sabden	23
Short essay of scientific and public activities of academician of the International engineering academy and the National engineering academy of the Republic Kazakhstan, doctor of economic sciences O. Sabden	79
literature about life and activity of academician of the International engineering academy and the National engineering academy of the Republic Kazakhstan, doctor of economic sciences O. Sabden	100
Chronological index of papers	102
Monographs	133
Works edited by academician O. Sabden	136
Reports and scientific information in international, union, republican congresses, symposia, conferences and in the government of the Republic Kazakhstan	138
Priority programs of fundamental investigations, state scientific themes, ordered projects (grants), self-supporting scientific works made under scientific supervision and author's participation of academician O. Sabden	146
Opposed works	149
Doctor's and candidate dissertations defended under O. Sabden's scientific supervision	150
Alphabetical paper index	152
Name index of co-authors	170

Оразалы Сабден
Биобиблиография ученых Казахстана

Перевод на казахский язык – Алдабергенов А.
Перевод на английский язык – Кабаева Л.
Компьютерный набор – Муратова А.Н.

Подписано в печать 13.04.07

Формат

Тираж 300 экз.

Отпечатано в типографии ЦНБ МОН РК
050010, Алматы, ул. Шевченко, 28